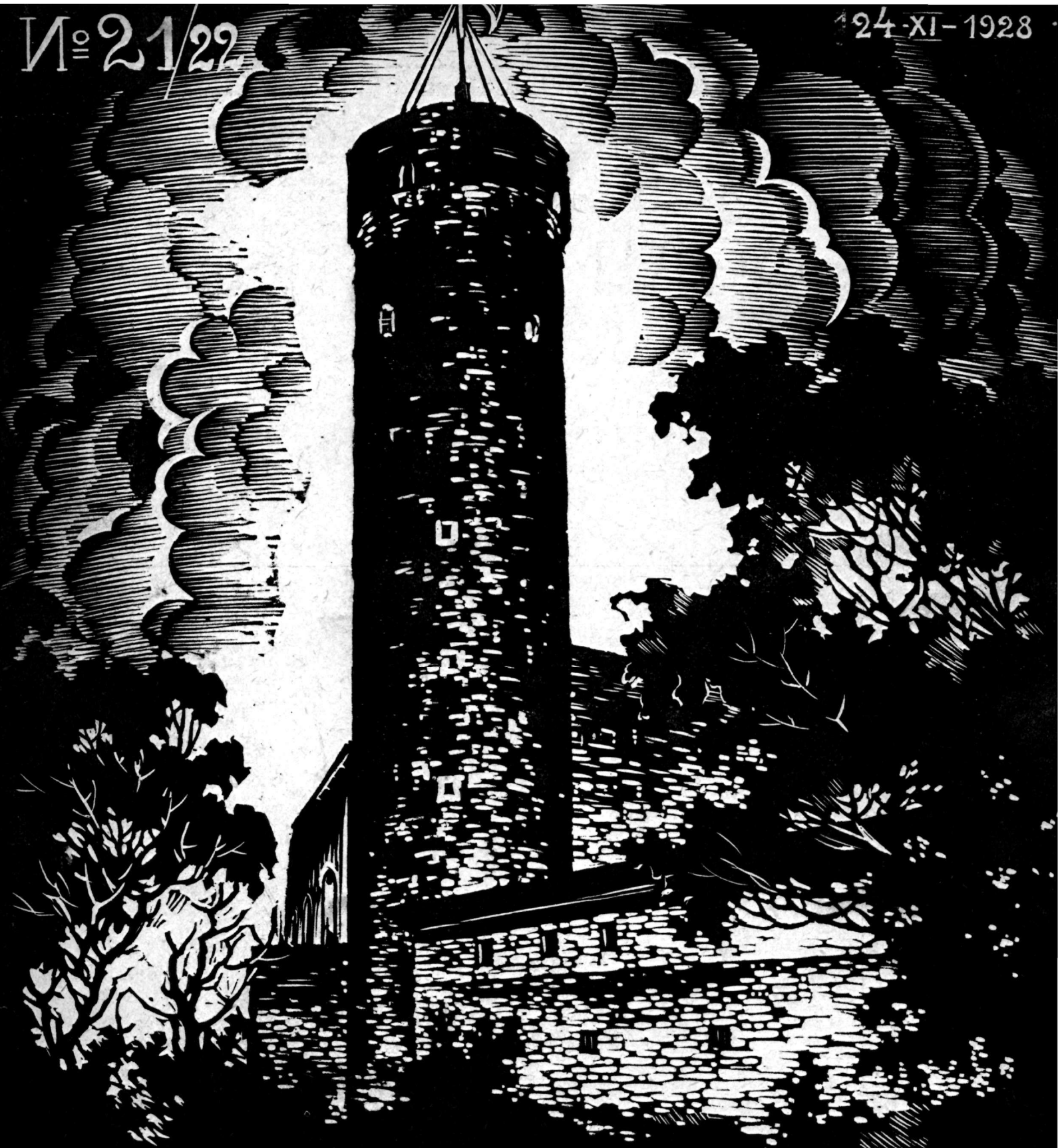

N° 21/22

24-XI-1928

HIND-30-SENTI

1E.SALI

KAITSE KODU!

Saku õlletehas

Aktsia Selts

Soovitab oma

Pilsener õlut

tuntud headuses.

Däljaspool tubakatrusti tubaka- ja sigarivabriku

KaDeVe

— **paberossid** —

Westminster

20 tk. 35 snf.

Kasino

25 tk. 35 snf.

Kalif

20 tk. 25 snf.

jäävad oma tarvitajatele truuks.

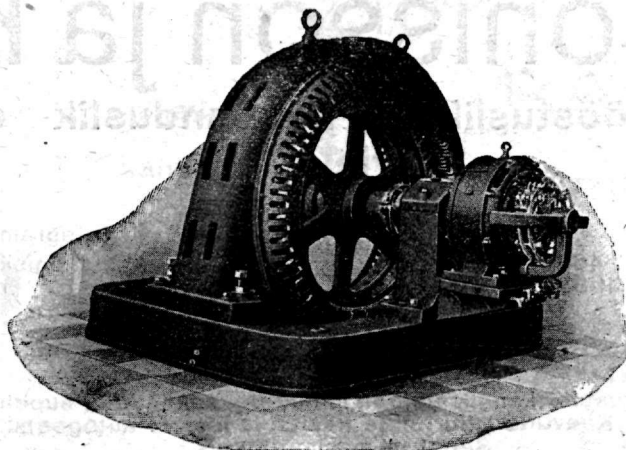
- 1) *Ei ühine trustiga*
- 2) *Ei kõrgenda oma hindasid*
- 3) *Ei muuda oma kõrget headust.*

Eesti Elektrimasinate Ehituse A.-S.

end. „Volta“.

Tallinn,
Soo tän. 27.

Telef.
9-57, 34-28.

Uute mootorite, dünamode, transformaatorite, generaatorite, ventilaatorite, elektrisaagide, lülitusseadete valmistamine ning vanade parandamine.

Suur masinate tagavara ennesõjaaegse headusega.

Esindused: Tartus, P. Lall, Promenadi 7. Viljandis, T. Parri, Lossi 31.

A. Brandmann'i

schokoladi-, kakao- ja kompvektivabrik

Tallinnas.

Valmistab võistlemata headuses schokoladi, nagu piimaschokolad, pähklitega „Pirita“ schokolad, vanilje-, mõruschokolad ja teised sordid, mis rahuldavad ka kõige nõudlikumat tarvitajat.

Palju sorte schokoladikompvekke.

Oma kakaovabriku saadused valmistatud kõrgeväärtusl. kakaoubadest.

Nõudke igal pool!

Nõudke igal pool!

A. Tõnisson ja Ko.

Suurem tööstuslik ja kaubanduslik ettevõte erialal.

Telefonid:

kab. 25
kontor 460
eratelefon 11-83

Tallinn
Rüütli tän. 28/30

Telegrammi-aadress:
Tõnisko-Tallinn.

Tööstusosakond:

Keskküte, vesivarustus kanalisatsioon majadele, saunadele, supelusasutustele, meiereidele jne. **Kaevude puurimine käsitsi ja jõuga:** autogeeniline jootmine. Sepa- ja masinatööstus.

Ladu:

Meie ladudes on alati saadaval suuremal arvul kõiki meie tööstuse alasse kuuluvaid materjale, nagu: **torud, mustad ja tsingitud**, katla malm- ja tsementtorud ja neile kuuluvad ühendusosad Vannid, klosetid, köögikausid, armatuurid, kraanid, ventiilid. **käsi- ja jõupumbad** sügavvee ja harilikkudele kaevudele jne.

Lihtsa käsituse, kerge ja äärmiselt
vaikse käigu, pika eluea tõttu tun-
tuim, vanim kirjutusmasin.

ESINDAJA

O.-Ü. SYSTEMA.

Tallinn, Raekoja pl. 5. Telefon 7-09

Jalanõude-

ja reisitarbeasjade-
kauplus

M. Dubas.

Tallinnas,

Jaani tänav nr. 6.

Kõnetraat nr. 22-19.

IGASUGU

RAADIO-

TARBEASJU JA
VASTUVÕTJAID
MÜÜB ODAVASTI

**„STANDARD
ELECTRIC“**

VEENE TÄN. 11/A
TALLINN

Pikalaenu Panga arvete seis

31. oktoobril 1928. a.

Aktiiva.		Passiiva.	
Kassa ja jooksvad arved	5.047.512.83	Põhikapital	5.000.000.—
Väärtpaberid	1.150.580.19	Võlakirjad	4.510.000.—
Laenuid	6.987.516.58	Valitsemisele võetud fondid	1.139.673.01
Laenuid fondidest	685.122.61	Vabariigi valitsuse summad	2.622.721.68
Vallasvara	25.757.53	Saadud intressid ja komisjon	729.332.97
Ärikulud	131.374.83	Muud passivad	91.027.22
Makstud intressid, kupongid ja komisjonid	53.012.99		
Muud aktivad	11.877.32		
	14.092.754.88		14.092.754.88
Vabariigi valitsuselt valitsemisele võetud laenuid ja nõudmised	23.592.178.71	Vabariigi valitsuse poolt üleantud laenuid ja nõudmised	23.592.178.71
	37.684.933.59		37.684.933.59
Deponeeritud väärtpaberid	264.600.—		

PIKALAENU PANGA JUHATUS.

Järvakandi klaasivabrik

~ ~ Fourcault-sisseseade ~ ~

Ainus mehaaniline klaasitööstus Eestis.

~ ~ Valmistab ~ ~

tahvelklaasi

igas suuruses ja paksuses.

Klaasiheadus märksa kõrgem kui seni käsitsi
valmistatud klaasil.

Suurem osa tootmisest läheb välisurule,
mille tõttu võimalik on kodumaa tarvitajate
nõudmisi väljaspool järjekorda otsekohe täita.

Vabrik

Järvakandis.

Telef. Lelle 7.

Kontor

Tallinn, Süda 1.

Telef. 15-38.

OSKAR KILGAS

TRIKOO-, PITSI- JA SUKAVABRIK

Tallinnas Volta t.

Kõnetraat 2-23.

Valmistab kõrges headuses siid-, floor- ja villaseid

sukki ja sokke. Laste- sukki.

Villast, puuvillast ja siidist trikoopesu, spordiülikondi ja pesupitse.

!!!

Saadaval üle maa.

!!!

Kõrgemas headuses jalanõud, mehaanil. valmistatud.

**Kalossid & botikud maailmakuulsast vabrikust „TREUGOLNIK“,
made in Finland, on müügil kogu Eestis.**

Kauplused ja laod.

TALLINNAS:

End. K. Jürgenson Kinga tän. 6.
P. Ers Estoonia all nr. 12.
A. Raamat Suur Karja tän. 18.
M. Dubas Jaani tän. 6.
Oma Abi Vene-Balti tehas nr. 19.
Raudteelaste vagun-poodides.
Tarvitajate Ühisuses Kopli tän. 20.
Balti puuviljavabr. Kaubatar. Ühisus Sitsi t. 6.

TARTUS:

Saapakauplus Kaubaheev nr. 36.
Saapakauplus Suurturg nr. 12.
Arens Loskit & Ko., Sõõgitung nr. 4.

NARVAS:

Saapakauplus Peetri pl. nr. 10/12.
Saapakauplus Suurturg nr. 20.

PÄRNUS:

Saapakauplus Rüütli tän. 29.
Saapakauplus Jäneseuja tän. 5.

Saapakauplus Riia tän. 48.
VILJANDIS: M. TREIFELD. Tartu tän. 3.
VALGAS: A. Kõomägi Vabaduse tän. 25.
VÖRUS: E. Jurs Jüri tän. 5.
PETSERIS: Saapakauplus, kauba rida.
IRBOSKA-JAAM: M. M. Jalakas, O. Sepp.
VANA-IRBOSKAS: V. Beljanin.
RÄPINAS: R. Kludusk.
PÕLTSAMAAL: C. F. Leihberg.
JÕGEVAL P. Järmann.
MUSTVEEL R. Mägi.
OTEPAÄL: J. Ahi.
KÜRESAARES: Saapakauplus Kaubarida 9.
JÕHVIS: Turuplats.

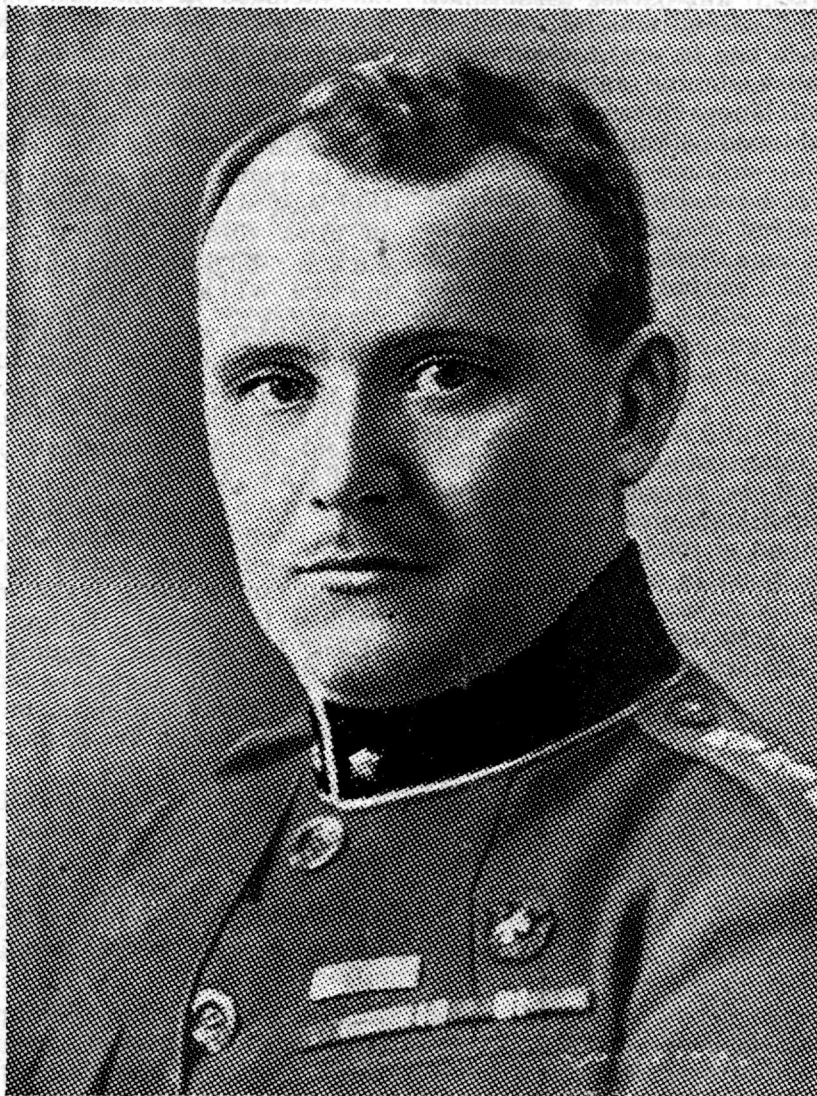
RAKVERES:

Saapakauplus Tallinna tän. 24,
ja M. Põiklik Lai tän. 26
TÄPAL: Niemrich-Anisimoff.
PAIDES: O. Laube.
HAAPSALUS: Kõrgis jalanõudekauplustes.

Suures väljavalikus, kõiksugu jalan. „Luxus“ kuni harilikuni.

PEAKONTOR: Tallinna Manufaktuur- ja Kaubandus- A/S, Tallinnas, Kinga t. 6/3,
kõnetraat 6-90. 26-89 ja 10-59.

E2/K1

Kindral J. Laidoner,

Eesti vägede ülemjuhataja kümne aasta eest novembri lõpul alanud vabadussõjas.

Eesti
TA
Raamatukogu
Balt.

E2 3926

11. november 1918. aastal.

D. Neggo.

See päev seisab kuldtähtedega kirjutatud ka maailma ajaloo. Ta on see päev, mil raugesid surma ja hävitust külvavad relvistatud käed, mil pärast hirksamat heitlust, mida oli näinud maailm, vaenlane ulatas vaenlasele käe ja nuttis rõõmupisaraid — sest oli saabunud ammuigatsatud vaerahu, mil lõppes inimvennatapmine ja inimesed hakkasid pöörama koju, et hakata uuesti üles ehitama seda, mida aastate jooksul oli hävitatud, laastatud.

Ent kui paljud ei pööranudki enam koju oma isa, ema, naise, õe, mõrjsja ja lapse juure! Kui paljud olid leidnud endale külma süngi võõras maamullas, mida ei ehtinud ükski kungas ega mälestuskivi või muu märk, kui paljud jäid puhkama jäljetus hauas!

Ja kui paljud tulid koju vigaste ja santidena, käeta, jalata, pimedad, kurdid, haigusest vaevatud ja kurnatud! Kui paljud olid kaotanud kogu oma varanatukese, kellele ei leidunud ei tööd ega leiba! Kui palju näljaseid lapsi ja naisi! —

Ent siiski rõõmupäev! Suur ja ülev rõõmupäev, — sest maailmale algas uus elu rahus ja päikesepaistes, algas uus ülesehitav töö. —

See päev seisab kuldtähtedega ka meie Eesti ajaloo. Sest see on päev, mil Eesti tegelikult sai iseseisvaks ja rippumatuks; see on see päev, mil Saksa okupatsioonivõimude poolt pööranda alla surutud Eesti Ajutine Valitsus ilmus uuesti avalikult rahva ette ja teatas, et ta on meie kodumaal valitsemise ohjad võtnud uuesti enda kätte, et neid mitte kunagi enam käest anda teisele, kui järgmisele seadusepärasele Eesti maa ja rahva valitsusele. See on päev, millest peale Eesti rahvas tegelikult ise on end valitsenud oma äravaltitute kaudu, millest peale ta on olnud tegelikult ise oma peremees. See on päev, millest alates Eesti rahvas pole enam kellegi ees painutanud turja, nõtku-

tanud pead, millest alates ta sirge seljaga ja püstipäi on käinud oma rasket eluvõitluse rada, purustades mitu korda suurema vaenlase ja sundides teda enese tunnustamisele, rajades ei millestki iseseisva rahvariigi ja kindlustades visa tööga ta alusmüüre ja sellele rajatud rahvushoonet.

See päev on rõõmupäev Eesti rahvale ja maale. Suur ja ülev rõõmupäev, millist ta polnud üle elanud sadandeid aastaid, sest sel päeval leidis ta jälle iseene ja ütles võimsa sõnaga — pigemini enam üldse mitte olla, kui mitte olla vaba!

See päev seisab kuldtähtedega ka kaitseliidu ajaraamatus. Sest ta on kaitseliidu sünnipäev. See on päev, mil vaprad Eesti kodanikud endast lõpulikult kõrvale heitsid võõrad kammitsad ja ütlesid — nüüdsest peale kaitseb Eesti ise ennast. See Eesti vapramate poegade iseenda kaitsmise tahe on loonud Eesti iseseisvuse, rahva vabaduse. See endakaitsmise tahte ivake, mis leidis väljendust tol päeval „Tallinna Teataja“ ja „Eesti Laevanduse“ ruumides koos viibivate kaitseliidu asutajate tegudes, on painunud vägevaks taimeks, mühavaks Eesti poegade metsaks, kes ei painuta päid ühegi tormi ja tuule ees.

See päev on rõõmupäev Eesti kaitseliidule, sest ta lõi selle idee, mis praegugi kaunistab meie tööd ja tegevust ja ikka jälle uuesti annab meile uut hoogu ja indu, jõudu ja püsivust jätkata oma tööd endale seatud kõrge eesmärgi saavutamiseks.

See kolmekordne rõõmupäev on kuldtähtedega kirjutatud meie kaitseliidu, Eesti rahva ja kogu maailma ajalooramatusse ja ta kuulutab veel tulevaste põlvetele rõõmusõnumeid rahust, ülesehitavast tööst, painutamata selgroost, tulisest tahte jõust ja isamaa-armastusest.

Kaitseliidu esimesed elupäevad.

Kaitseliidu 10. sünnipäeva puhul.

11. novembril s. a. möödus 10 aastat päevast, mil esimest korda Eestis nimetati kaitseliidu nime, mil pandi alus sellele isamaalisele organisatsioonile, kelle lipule kirjutatud aatelise juhtsõna teostamisele koondusid esimesed kodumaad kuumalt armastavad kodanikud, luues seega esimese ja tol ajal peaaegu ainukese relva võitluseks kodumaa iseseisvuse ja rippumatuse, Eesti rahva vabaduse kättevõitmiseks ja kindlustamiseks.

Ei ole seepärast üleliigne pisut pilku tagasi heita nende hetkete ja olukordade, mis löid Eesti kaitseliidu, ja ta esimeste elupäevade vaatlemiseks.

Tsarismi langemisel 1917. a. veebruaris oli Vene riigis põlatud politsei asemele astunud n. n. „miilits“, mis koosnes enamasti eraisikuist, kes soovisid kaasa aidata korra ja julgeoleku kindlustamisel. Oma ameti tunnusemärgina kandisid nad käel valget sidet. Kuid peaaegu samal ajal hakkas end organiseerima, Vene revolutsiooni esimese nähtava järelusena, ka n. n. „punane kaart“, kes revolutsiooni saavutuste kaitseks astus Vene sõjaväe kõrvale, keda hästi ei usaldatud, kuna temas arvati leiduvat palju tsarismi pooldavat elementi. See peamiselt vabrikutöölisist koosnev punane kaart oli oktoobrirevolutsiooni ajal ka suurimaks enamluse toeks, ja tunnustati Vene enamlaste valitsuse poolt

tänuväheks „punase sisearmee“ uue riigivõimu ametlikuks toeks.

Nüüd aeti laiali varem mainitud miilits ja selle asemele astus „kommunistlik miilits“ oma punase käesidemega.

Ka Eestis kordus tol ajal peaaegu sama nähtus. Ka siin astus 1917. a. oktoobrimiilitsa asemele „punane kaart“. Viimane koosnes oma enamuses mitte-eestlastest. Eestlasi võeti selle ridadesse ainult seevõrra, kui võrra nad osutasid punase võimu tunnustajaiks, kuna rahvusliku kodanluse esindajaid sinna ei lastud. Viimastel polnud seni olnud vajadust luua erilisi rahvuslikke kaitseorganisatsioone, kuna ju sellena olid olemas Eesti rahvuslikud väeosad.

Kui aga enamlaste valitsus nende väeosade tegevuse hoopis piiras, tekkis Eesti rahvusliku aate esindajais omakaitse organiseerimise mõte. Seda teostada võis tol ajal muudugi vaid salaja ja kitsamais piires. Sellelegi vaatamata avaldas salaja loodud omakaitse juba peagi sellist tegevust, et ta enamlaste võimu kukutamisel Eestis võis etendada juhtivat osa ja võimaldada Eesti iseseisvuse väljakuulutamise.

Maale asuvad Saksa väeosad lõpetasid aga peagi selle rahvusliku omakaitse tegevuse.

Igatahes oli seega siiski astunud esimene samm rahvusliku omakaitse organisatsiooni loomiseks. Uue tõuke andis rahvusliku omakaitse

Esimesed kodukaitsjad — Narva koolipoisid enne väerinnale minekut.

loomise ideele okupatsioonivõimude korraldus, millega Eesti rahvuslikud väeosad laiali saadeti. Tundus tungiv vajadus kindla organisatsiooni järele, kes võiks olla kindlaks toeks Eesti iseseisvuse püüetele. Ei jätnud siin oma mõju avaldamata ka Soome kaitseliiduga tutvumine, kes tolleks ajaks juba oli omandanud teatud kuulsuse ja loonud endale hea nime. Eriti lähedalt sobis tutvus selle organisatsiooniga, kui 1918. a. märtsis mõned Soome kaitseliidu osad taganesid üle Soome lahe Tallinnani, et siin uuesti koonduda ja uuteks võitlusteks oma kodumaa iseseisvuse eest ette valmistada.

Kuna aga okupatsioonivõimud ei tahtnud lubada rahvuslikul alusel tegutseva omakaitseorganisatsiooni olemasolu, siis kirjutati nende poolt ette, et omakaitse ülemaks juhiks peab olema Saksa soost kodanik ja et „O m a k a i t s e“ nime kandev organisatsioon ühtlasi peab kandma ka „Bürgerwehr“ nime.

Et mitte loodud omakaitse organisatsiooni hoopis likvideerida, pidi alistuma võimumeeste nõudmisele ja nii valitigi 21. mail 1918. a. Eestoonias peetud koosolekul, mida juhatas päras-tine sõjaminister hra ins. O. Amberg, „Oma-kaitse“ presidendiks Tallinna Saksa lehe toime-taja hra E. Wilde ja selle abiks päras-tine ad-miral hra J. Pitka. Teisteks juhatuse liikme-teks valiti hrad: J. Naaris, A. Lints, A. Pahel ja C. Luther.

Valgetele käesidemetele ilmuvad okupa-tsoonivõimude käsul tähtede O. K. (Omakaitse) kõrvale ka tähed B. W. (Bürgerwehr). Kõik päe-vakäsed ja eeskirjad ilmuvad senisest peale ka-hes — Eesti ja Saksa — keeles. See olukord va-litseb kuni Saksa vägede maalt lahkumiseni.

Ent kogu okupatsiooniaja kestes tegutses ametliku omakaitse kõrval ka suuremas saladu-ses puhtrahuslik omakaitse, milles etendasid juhtivat osa peamiselt koju saadetud Eesti sõjaväelased.

9. novembril kuulutas Saksa riigikantsler omavoliliselt Wilhelm II troonilt äraastunuks. Keisril ei jäänud muud üle kui alistuda ja põge-neda Hollandisse. See oli Tallinnale sensatsioo-niline uudis. Ärkas uuesti ellu veebruarirevolut-siooniline vaim ja asuti kohe uuele maa organi-seerimisele, sakslastelt suuremat nõusolekut kü-simata.

11. novembril kuulutab Eesti Ajutine Valit-sus, et nüüdsest peale valitseb maal Eesti võim, et Ajutine Valitsus on uuesti astunud oma ko-huste täitmisele. See julge samm kohutas pisut sakslasi ja oma võimetuses ei jaksanud Saksa Armees-Oberkomando sellele vastata teisiti kui kuulutada, et ta tunnustab Eesti Ajutist Va-litsust.

Et anda Eesti Ajutisele Valitsusele tuge ja kaasa aidata Eesti rahvariigi teostamisele, kuu-lutab sama päeva õhtul, kui Ajutine Valitsus uuesti ametisse astus, „Omakaitse“ juhatus oku-patsiooniaegse organisatsiooni lõpetatuks ja asu-tab selle asemel Eesti Kaitseliidu.

See likvideerimise kuulutus kanti ette „Oma-kaitse“ juhatuse viimasel koosolekul 11. novemb-ril 1918. aastal. Kokku olid tulnud peale juha-tuse liikmete veel jaoskondade ülemad ja nende abid ning rajoonide juhid. Koosolek peeti „Tal-linna Teataja“ ruumides Raekojaplatsil. Pärast „Omakaitse“ likvideerimise teadaannet olid Saksa soost juhatuse liikmed sunnitud lah-kuma koosolekult. Nõnda oli „Omakaitse-Bürger-wehr“ ilma suurema kärata eestlaste poolt „üle võetud“. Eestlaste võit seisis eriti selles, et nad oma käsutusse olid saanud kuigi väikese, ometi kindla sõjariistus organisatsiooni, kellel enam polnud vaja anda vähemaidki seletusi ja aru kel-lelegi võõrale võimule. Sõjariistade arv oli 360 püssi ja hulk padruneid, mis moodustas tolle se-gase aja kohta ikkagi kaunis tubli jõu.

Pärast sakslaste lahkumist alustasid Eesti soost „Omakaitse“ juhatuse liikmed uue koos-oleku, et arutada uue kaitseliidu organisatsiooni lähemaid samme. Tehti ettepanek üle minna mõnda teise kohta ja ruumi. Mõni sakslane võis ehk pahameelega pöörata Saksa võimude ja sõ-durite poole ja neid kutsuda kaitseliidu juhtivaid tegulasi kinni võtma. Kuigi sarnast võimalust ei võetud koosolijate poolt kuigi traagiliselt, sest arvati, et Saksa sõdurid vaevalt midagi tõsist ette võtavad, kui neile tekkinud seisukord korra-likult ära seletatakse, otsustati siiski uude kohta üle minna, sest päevakorras oli hulk tähtsaid kü-simusi ja koosoleku segamine polnud siiski soo-vitav.

Koosolekut jätkati hra J. Pitka ettepanekul „Eesti Laevanduse“ seltsi ruumides, Mere-puisteel.

Kõigepealt oli vaja selgitada Eesti kaitse-liidu ja riigi vahetada. Arvati, et kõige pare-maks lahenduseks on, kui „Omakaitse“ senine teh-niline juht polkovnik (nüüdne kindral) Põdder jääb oma kohale ja astub ühendusse sõjaminist-riga. Eestil ei olnud ju tol momendil ei polit-seid ega sõjaväge. Sõjaväe asutamise kohta ei teatud kindlasti, kas teda tulevases Eestis üldse saab olema või mitte, sest mõned suuremad poliit-ilised erakonnad olid tolkorral alalise sõjaväe asutamise vastu. Mõned poliitikategelased soovi-tasid riigis asutada šveitsi eeskujul rahvamilit-sat, kes ainult vajaduse korral kokku astub. Iga-tahes puudus ses küsimuses enne okupatsiooni-aja lõppu kindel omavaheline kokkulepe.

Eesti Ajutises Valitsuses oli küll ka sõja-ministri koht, kuid ei olnud veel selge, missugu-

seks kujuneb tema ülesanne. Eesti kaitseliit võis kujuneda rahvamiilitsaks ja loomulikult pidi ta siis alluma ka sõjaministrile. Ka majanduslikult leiti soovitav olevat, kui kaitseliit allub sõjaministrile, sest võis arvata, et kaitseliidu kulud võivad paisuda õige suureks, korralikud sissetulekuallikad puudusid tal aga täiesti. Rahaline külg aga tähendab niisuguse organisatsiooni juures väga palju, seda teadsid koosolijad oma seniste kogemuste varal väga hästi.

Kaitseliidu eesmärgiks ja ülesandeks seati igakiilgne Eesti Ajutise Valitsuse toetamine, maa julgeoleku kindlustamine ja kaitsmine ning riigivaranduste enda valve alla võtmine. Selle ülesande teostamiseks määrati kaitseliidu esimese päevakäsuga 11. novembrist 1918. a. igasse maakonda oma juht, kes koha peal hakkaks organiseerima kaitseliitu ja annaks selleks vajalisi juhatusi ja näpunäiteid kohalistele asjast-huvitatud tegelastele.

Eesti Kaitseliidu päevakäsk nr. 1. 11. nov. 1918. aastal.

§ 1. Täna päevaga alates võtan E. K. L. juhatuse enda peale.

§ 2. Maakondade korralduste ülemateks nimetan endised Eesti sõjaväe ohvitserid:

Harju	maakonna ja	Tallinna	ülemaks	Kann,
Viru	„	Rakvere	„	Reek,
Tartu	„	Tartu	„	Kurvits,
Järva	„	Paide	„	Puskar,
Viljandi	„	Viljandi	„	Kubu,
Lääne	„	Haapsalu	„	Rõuk,
Pärnu	„	Pärnu	„	Tannebaum,
Võru	„	Võru	„	Vreeman,
Valga	„	Valga	„	Irv,
Saare-, Hiiu- ja Muhumaa			„	Poopuu.

Tallinna jaoskondade ülemateks:

1) Abrams, 2) Dreverk, 3) Schmidt, 4) Kuusik, 5) Lepp, 6) Vokk. Sadama komandandiks kaugesõidu kapten Treilmann, abiks Ed. Freudenstein, Balti jaama komandandiks Vunk, Viljandi vaksali ajutiseks komandandiks Freudenstein'i noorema.

Alla kirjutanud kaitseliidu juhataja
Pödder.

Kuna igas maakonnas oli maakond ja linn, siis anti igale maakonna ülemale kaks abi, — üks, kes juhib linna, teine, kes juhib maakonna kaitseliitu. Suuremates linnades jagunes kaitseliit jaoskondadesse. Maakondade ülematele jäeti vabadus ise organiseerida kaitseliitu kihelkondade ja valdade järele. Vastavad juhitud tulid maakonnaülematel enestel valida ja kohale kutsuda.

See oli Eesti kaitseliidu juhatuse esimese tööpäeva villi.

Järgmisel päeval, 12. novembril 1918. a., teatati Saksa Armees-Oberkomandole, et on asutatud Eesti kaitseliit (Estnischer Schutzverband) ja palutakse korraldust, et patrullidele nende teenistuses ei sünnitataks raskusi.

Ruumid leiti kaitseliidule Brookusmäel nr. 8, endises Vene mereväeohvitseride raamatukogus. Sinna, teisele korrale, asus kaitseliidu staap. Alumisele korrale mahutati sõjariistadeladu.

Eesti kaitseliidu asutamine oli Tallinnas kiiresti teatavaks saanud. Hulgana tuldi pakkuma end kaitseliidu teenistusse. Alul oldi uute liikmete vastuvõtmisega õige ettevaatlik, nõuti soovitusi. Siiski võeti esimestel päevadel suur arv uusi kaitseliitlasi vastu. 13. ja 14. novembril jagati välja kokku 827 püssi. Vastuvõetute arv oli aga kaugelt suurem, sest relvu oli vähe ja kõigile soovijaile neid ei jätkunud.

Kuna sakslaste lahkumisega kaitseliiduks ümber nimetatud „Omakaitse“ juhatusest selle liikmete arv oli jäänud väheseks, võeti ette uued keskjuhatuse valimised. Pärast sellekohast läbirääkimist Ajutise Valitsusega ja seega üksikute kandidaatide kohta kokkuleppe saavutamist avaldab kaitseliidu juhataja Pödder oma päevakäsuga nr. 2, 14. novembrist 1918. a. kaitseliidu esimese keskjuhatuse koosseisu: Larka, Tõnisson, Pödder, Laidoner, Soots, Unt, Reiman, Pitka, Naaris, Pahel, Tuksam ja Treilmann. Keskjuhatuse esimeheks mää-

ratakse Pödder, sekretäriks — Tuk's a m. Kaitseliidu varustusvalitsuse ülemaks määratakse Reiman.

Kaitseliidu tegevus paisus iga tunniga ja raske oli teda keskjuhatusel juhtida ühest keskkohtast. Asjaajamise kergenduseks jagati Eesti-maa kahte kaitseliidu ringkonda. Esimesse ringkonda kuulusid Tartu, Viljandi, Pärnu, Valga, teise — Harju, Viru, Lääne ja saared. Esimese ringkonna ülemaks nimetati polkovnik Unt,

dele kaitseliit külge pannud plakatid ja nad vahi alla võtnud. Kui vahti juures ei olnud, rebisid sakslased plakatid jälle ära. Kui aga plakati juures seisis ka vahipost, siis ei juletud seda teha. Nõnda päästeti mitmedki varandused sakslaste küüsisist.

Õnnetuseks oli aga inimesi liig vähe, et kõiki varandusi vahi all hoida. Seda kasutasid sakslased ja viisid varandusi välja, kui aga iganes võisid. Tuli tihti sellega leppida, et Saksa-

Tartu kaitseliidu 1. jsk. staap 1919. a. esimestel päevadel.

teise — polkovnik Seiman. Ringkonnaiülemate kohuseks oli valvata, et käsud, juhtnõõrid ja määrused, mis anti keskjuhatuselt poolt, leiaksid täpset täitmist maakondades ja linnades.

Järgmise kahe-kolme nädala jooksul on kaitseliidu seisukord kõige raskem: ta peab end ise organiseerima ning sealjuures kõige energilisemalt töötama. Eriti suuri raskusi sünnitas riigivaranduste valve alla võtmine. Seni oli kõik varandus olnud sakslaste käes. Nemad olid varanduste peremehed ja toonitasid igal võimalikul juhul, et nemad seda ikka alles on. Kaitseliitlased aga olid väga nobedad ja tunnistasid igalpool varandused Eesti riigi omaks. Kaitseliit laskis trükkida erilised plakatid, millel seisis, et see varandus on Eesti riigi omandus. Neid plakateid kleebiti külge igasugu varandustele. Sakslased protesteerisid, et nemad kaugeltki pole annud Eesti riigile kõiki neid varandusi, mille-

maale teele vurasid igasugu toiduained ja sarnased kallid kaubad nagu tina, vask, nikkel jne.

Kuid ka siin leidus viimaks abinõu ja ustavaid isamaalasi, kes riskerides oma koha ja palgaga kaasa aitasid varanduste kinnipidamises.

Pärast seda, kui kord hra Pitka raudteetehaste töölistele oli seletanud kaitseliidu sihte ja eesmärke ja neid üles oli kutsunud astuma kaitseliitu, avaldanud töölised, et nad kõik on valmis kaasa aitama isamaa kaitsmisel. Raudteetehaste töölised astusid kaitseliitu ja hakkasid valvama Saksa võimude tegevust raudteel. Otsekohele oli võimata takistada väljavedu raudtee abil. Selleks oli sakslastel ikkagi veel küllalt võimu kohapeal ning siin ei aidanud kaosalised ega üldised streigid. Saksa vägede juhatus võis igal silmapilgul välja kutsuda oma raudteepataljoni ja sõdurite abil ühendust edasi pidada. Tuli leida mõjuvam abinõu.

Ning see leitigi.

Peeti teravalt silmas, mida sakslased misugustesse vagunitesse laadisid. Enne rongi kokkuseadmist ärasõiduks käisid raudteetöölised-kaitseliitlased vaguneid õlitamas või tarvitasid mingit muud ettekäänat vagunitele ligipääsmiseks. Vagunid, milledes väärtusetu kraam, jäeti tähele panemata. Kus aga asus kallis varandus, seal riputati tähelepanematult liiva pukside õlikasti. Nõnda talitati kõigi vagunitega, milledes osutus väärtuslikum varandus. Kui siis rongi ha-

kes mitte ainult oma vaba aja ei pühendanud kaitseliidu teenistusele.

Ning peagi tuli kaitseliidul kanda veelgi suurem kohustus. Novembri teisel poolel tuli tal astuda võitluse enamlaste röövsalkadega, kes näljaste huntidena tungisid üle Eesti piiride, okupatsioonivägede poolt kaitsetult maha jäetud Eesti rahva kallale.

Ennatsalgavalt ja kohusetruult kandis kaitseliit vabatahtlikult endale võetud koormat, ta andis Ajutisele Valitsusele aega kiiresti luua

Esimestelt päevadelt: Võru jaam pärast punaste väljalöömist.

kati kokku seadma, läksid vagunite puksid tulesseks ja vagun tuli rongist välja jätta. Sarnased „haiged“ vagunid liukati siis kuskile kaugele tagavarateele. „Haiged“ vaguneid leidis peaaegu iga päev ja kõik liukati kõrvale tagavarateedele. Kui raudtee juba täielikult eestlaste kätte üle läks, siis oli nende „haigete“ vagunite arv väga suur. Ja seda ainult tänu Eesti raudteetöölise isamaa-armastusele ja vaprusel! —

Kuid mitte ainult Eesti varanduse kaitse sakslaste ahne isu vastu ei lasunud kaitseliidu õlgadel, ei, ta moodustas ka esimese rannakaitse, esimese suurtükiväeosa juba alalistest meestest,

Eesti rahvaväge, ägedates lahingutes kinni pidades enamlaste punase laine, taganedes võideldes vaid samm-sammult ja oma verega niisutades enne iga kodumaa vagu, enne kui ta jälle astus sammu tagasi. Ta sai Eesti rahvaväe emaks, sest suurem osa meie väeüksusi põlvneb temast. Ta oli nende tuumaks, mille ümber koondusid teised vaimliselt vähem kindlad, ja valas oma tulise vaimu teiste rahvapoegade südamesse, et ka need muutusid kaljukindlateks vabadusevõitlejateks ja löid —

Eesti ja ta rahva vabaduse.

Mõni päev novembrist 1918. aastal.

V. Neggo.

Novembri keskpaik 1918. Astun mööda ohvitseride kasiino treppi üles teisele korrale, kus esimeses saalis on aset võtnud Eesti Ajutine Valitsus.

Trepp on üleni poriga koos, sest vahetpidamata rändab rahvast sisse ja välja. Need on kaitseliitlased, kes tulevad siia saama instruksioone, püsse ja muid relvi, kes tulevad andma informatsiooni sellest, mis nad näinud ja tähele pannud okupatsioonivägede ja -võimude tegevusest, kohalikkude sakslaste sepitsusist, meeleolust linnas ja maal. See on rahvas, kes hoiab Ajutise Valitsuse poole ja tuleb talle pakkuma oma abi ja tööjõudu. Siin näed ruttavat edasi-tagasi peaaegu kõiki meie tolaegseid seltskonnategelasi maaliitlastest kuni sotsaaldemokraatideni. Sest see on hetk, mil kogu Eesti riiklikul pinnal seisev rahvas moodustab ühe kompaktsuse, kus igauks tundub igauhe vennana, õena.

Astun üle läve esimesse saali. Siin asuvad kõik ministeeriumid ühes ja samas ruumis. Igal ministril on üks väike laud ja üks tool. Laual tindipott, sulg, pliiats ja paber. Ametnikke üksikül ministeeriumidel veel ei ole. Kogu valitsuse kasutada on üks masinakirjutaja-preili, kes väledasti tipib taga saali otsas paremat kätt nurgas.

Ministeeriumid, õigemini ministrite laud ministritega, asuvad mõlemal pool saali, piki seinat äärt, ikka üks teise kõrval, nagu rida sõdureid. Ning seda nad olidki, need Eesti Ajutise Valitsuse liikmed.

Peaministri laud on alles tarvitamata, sest peaminister K. P ä t s asub alles Saksa kontsentratsioonlaagris vangina. Kuid on loota ta peatselt tagasitulekut. Sakslased ei julge teda enam kauem kinni pidada. Ta tulekuni aga täidab peaministri kohuseid J. P o s k a — välisminister, sest ka peaministri abi — kohtumistri J. V i l m s i — koht on tühi. Ta on jäljetult kadunud — vististi hukkunud külma hauda põgenemisel üle pakatava Soome lahe jää. (Siis ei teadnud me veel, millise jõleda mõrtsukatöö ohvriks ta oli langenud.)

Astun edasi Valitsuse nõupidamisruumi. See asub esimese saali otsas.

Pool tuba on laeni täidetud relvadega. Püsid, kuulipildujad, mõõgad — kõik läbisegi.

Polk. P ö d d e r seisab keset tuba, kuulipilduja käes ja seletab toitlusminister J. R a a m o tile, kuidas sarnast relva käsitada.

„Ja siis ikka särr ja särrrr — õkva vaenlasele pihta!“ seletab ta oma vähe kähiseva häälega tähelepanelikult kuulavale ministrile.

Teises toa otsas seisab suurem laud, selle ümber mõned toolid — Valitsuse nõupidamislaud. Laua juures askeldab Valitsuse sekretär L a a m a n, lehitseb pabereid laual, kirjutab siis jälle virgasti. Kargab viimaks püsti ja ulatab üle ukse midagi masinapreilile ümberkirjutamiseks.

Kõrvalsaalis käivad inimesed edasi-tagasi. Igauks kõnetab ilma pikema jututa vastavat ministrit, kelle juure tal on asja.

Töö kihab ja keeb. —

Luuakse Eesti vabariiki.

*

19. november 1918. a. Mul on kõrge palavik. Üle 39°. Pöen grippi, mis tol sügisel viis hauda nii mõnegi kuldaväärt mehe, nagu Leo S i m s i v a r d i g i, kelle hobusega alustas oma saatuslikku teekonda peaministri abi J ü r i V i l m s oma kaaslatega.

Päeval tuuakse mulle kui ainukesele kohalviibivale Maapäeva sekretärile, sest sekretär K a s k on surnud ja sekretär H u g o R a u d s e p p ei viibinud Tallinnas, käsk leida vastav ruum järgmisel päeval kokkutulevale Maapäevale ja see korda seada nii, et kannaks võimalikult pidulikke ilmet. Sest astub ju Maapäev kokku esimest korda pärast saatuslikku 15. (28.) novembrist 1917. a., mil ta enamlaste poolt vägivaldselt laiali peksti. Ka publikule olgu jäetud ruumi.

Pole parata, peab tõusma. Aeg on selline, et pole aega olla haigevoodis. Kohustus kutsub.

Astun ohvitseride kasiinosse nõu pidama teiste Maapäeva juhatuse liikmetega, kus võiks leida sellise ruumi, mis kõlbaks Maapäeva koosoleku pidamiseks.

Seda on raske leida. Lossis asub alles S e c k e n d o r f oma käsilastega, ohvitseride kasiino ruumid on seevõrra porised, et siin ei kõlba. Mis teha, kuhu minna?

Agarüütelkonna hoone Toompeal — seal on suured ja toredad ruumid, ja see oleks ka vääriline paik Maapäevale, kuna ta ju teatavas mõttes on astunud ka rüütelkonna asemele maa valitsemise suhtes.

Lähnen rüütelkonna esimehe parun D e l l i n g s h a u s e n i juure ja seletan talle oma vajadust.

Parunihärra on ülilakke ja viisakas ning seletab — „ja, miks mitte, võite saada need ruumid küll. Kuid võtmed ei ole minu käes, pean nad enne kohale muretsema, palun teid tulla õhtul kella 6 paiku Toompeale rüütelkonna majja, siis võin teile näidata ruume.“

Olen õhtul kell 6 rüütelkonna hoone ees (seal asub praegu välisministeerium). Parunihärrast ei kihku ega kahku. Könnin hoone ees edasi-tagasi ja ootan. Viimaks astub minu juure üks kojamehetaoline mees ja küsib:

„Kas teie tahtsite näha neid ruume?“

„Seda küll.“

„Parunihärra ei saanud ise tulla, saatis mind. Olge heaks, astuge sisse.“

Nende sõnadega avab ta ukse.

Astume sisse.

Juba eesruum on täis igasugust kolu ja kraami. Astume edasi teistesse ruumidesse —

Teen daamile oma kummarduse ja lähen jällegi ohvitseride kasiinosse.

Muud teed ei ole, peab ikkagi siin pidama Maapäeva koosoleku.

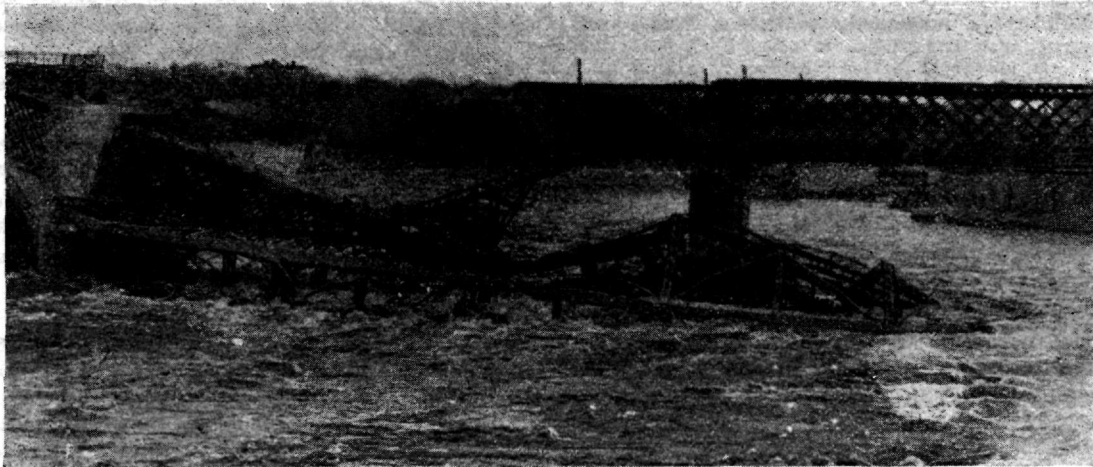
Aga oh seda pori trepil ja põrandatel!

Pole parata, siin peab ja muud midagi.

Ajan linnapidi taga küürinaisi. Suure vaevaga leian neid tervelt kolm, kes hea tasu eest on valmis öösel küürima.

Nüüd aedniku juure. Olgu oma ilupuudega hommikul kell 8 kohal, sest kell 10 algab juba koosolek.

Kolan ohvitseride kasiino ruumides ringi ja

Esimestelt päevadelt: Sakslaste poolt õhku lastud Narva raudsild 1918. a.

igalpool sama pilt. Ent mulle näib, nagu oleks siin meelega kõik segi paisatud.

„Kas see täna hommikul siin kõik oli sama korratu?“ küsin kojamehelt.

„Oh ei — ei ole küll!“ muudab ta ütelist poole lause pealt.

„Mis kella ajal see kraam siia toodi, kas enne või pärast lõunat?“ pärin kurjalt.

„See, see — toodi ikka alles hiljuti,“ kogeleb mees hämmastunult sellest, et mina tean, et just t ä n a toodi see kolu.

„Ning kelle käsul?“ pärin edasi.

„Eks ikka härra parunihärra käsul.“

„Aga võtmed ei olnud ju sugugi tema käes.“

„Ei olnud jah — ei olid ikka küll, võtmed on ju ikka härra parunihärra käes,“ seletab nüüd juba täiesti pea kaotanud mees.

„Hea küll, läheme!“

Lähen parun Dellingshauseni juure.

Sisse astudes näen, kuidas parunihärra pea kaob ühe ukse taha. Mulle vastu astub üks vana daam.

„Wen wünschen Sie zu sprechen?“

„Baron Dellingshausen.“

„Er ist leider nicht zu Hause.“

leian ühe hooveldamata laudadest kokkulöödud poodiumi, millele võiks asetada juhatause laud. Ka pika laua leian juhatause jaoks. Kuid see on vana ja räpane. Oleks vaja laudlina laua ja vaipa poodiumi inetuse katteks. Kust neid nüüd leida õhtul hilja, sest kell käib juba üheteistkümnendat tundi.

Pea valutab, tervis on halb — gripp.

Seal äkki tuleb pähe hea mõte. — Seda, mis sul vaja, leiad sa kindlasti „insener John Cook’ilt“.

Mõeldud — tehtud. Sõidan tema juure. Pika kõlistamise järel lastakse mind viimaks sisse.

„Kas härra on kodus?“ küsin teenijalt.

„On küll, aga ta magab.“

„Pole viga, küll ajan ta üles,“ sõnan vastu ja astun saali ukscst sisse.

Saalilaes põleb elekterlamp ja valgustab hämaralt saali keskmist osa. Saali põrandat kaatab ilus suur vaip. Sellel lebavad siin-seal tühjad veini- ja konjakipudelid, tühjad klaasid ja kausid ja kõige selle keskel lamab John Cook ise frakis ja valges vestis ja magab magusat und.

Andis tegemist kuni ta jalule sain. Aga viimaks ikkagi sain. Seletan talle, mida vajan.

„Jah, saab küll. Näe, kas pole uhke vaip. Selle saad Maapäeva jaoks. Sest Maapäeval peab olema tore vaip. Ja toredamat pole kogu Tallinnas. Aga pead minuga jooma ühe konjaki.“

Ei aidanud midagi, jõime ühe konjaki ja siis veel ühe, ning siis veel ühe... sest muidu ta vaipa ei anna. Ja tore lina juhatusel laua jaoks on tal ka. Aga enne veel üks konjak...

Noh, viimaks sain ikkagi ta niikaugale, et tegime „päris tõesti viimase“ ja siis rullisime vaiba kokku ning tassisime ta voorimehele. Ning laudlina ka.

Jõudsin oma saagiga päralt tublisti pärast keskööd.

Nüüd vaja muretseda toole. — Neid saab realkoolist.

Ajasime siis lahke voorimehe kaasabil üles paar ta naabrit-veovoormeest ja hommikuks olid toolidki kohal.

Kui siis hommikul enne koosolekut vaatlesin oma kätetööd, siis nägin, et see oli tõesti hea: ohvitseride kasiino ruume võis vaevalt ära tunda. Parkett puhtaks küüritud, toolid saadikute ja rahva jaoks ilusasti reas. Poodiumil John Cook'i ilus vaip. Sellel pikk laud kauni linaga. Igalpool nurkades, seinte ääres ilupuud. Isegi kõnetool oli kohal, kaunistatud Eesti lipuga. Teine lipp kaunistas seina juhatusel laua taga.

Publik on varakult kohal. Kõneleb sosinal. Näod säravad rõõmust. Silmapilk on pidulik, pühalik. Aigab koosolek.

Vägevalt heliseb läbi saali Eesti rahvushümni võimas viis...

Ning kui siis ilmub sinna veel Saksa vangilaagrist äsja tagasi jõudnud peaminister K. Päts, siis ei taha vaikida rahva vaimustatud rõõmuhõisked... Hetk on ülev, pidulik...

P. P. S. Pärast mitu päeva kestnud Maapäeva koosoleku lõppu läksin arsti juure. See kinnitas, et ainult John Cook'i konjakile võlgnen tänu, et olen veel elus ning juba terveks saamas.

P. P. S. Sain hiljem kuulda, et John Cook oli müünud ajaloolise „Maapäeva“ vaiba viiele inimesele, igale kinnitades, et just temale müüb ta sõbramehe poolest selle päris ehtsa. Käisin nad kõik läbi, kõik, kes olid ostnud „ajaloolise“ vaiba ja tean, kellel on see tõesti päris ehtne, kuid ma vaikin nime suhtes, sest ma ei taha teistelt röövida seda uhkusetunnet, et just temal on see „päris ehtne“.

25. novembril 1918. a. Tartus. Korporatsioon Fraternitas Estica konvendi korter. Erakorraline kutsutud koosolek. Mehed viimasena koos: vilistlased, tegev- ja lihtliikmed. Kõiki kokku — arvukas pere. Mehed hallide juuste ja habemetega, iseteadvalt vaatavad vanemad te-

gevliikmed ja nooremad vilistlased, noorusvärsked noormehed värvilistes ja mustades peakatetes.

Kirjeldan olukorda Tallinnas, teateid Narva piirilt, kus vaenlane pealetungimisel, Ajutise Valitsuse lootusi praegusel kriitilisel hetkel Eesti noorusele, eriti üliõpilaspererele ja kutsun kõiki üles kaitsma oma kodumaad ja Eesti iseseisvust.

Üks kaasvõitlejaist, E. Kalamees, võtab tulisel sõna ja leiab, et konvent peaks selle kõigile tegema kohustavaks, mispeale ma ei suuda jätta lausumata: „Ei, armas sõber, — isamaa kohustab, mitte konvent.“

Järgneb veerandtunniline vaheaeg.

Elavalt vahetavad koosolijad isekeskis mõtteid ja peagi on jõudnud kõik ühisele otsusele:

„Fraternitas Estica konvent leiab, et praegune poliitiline seisukord ja Eestimaa enesekaitsmise võimalus seda tungivalt nõuab, et võimalikult igauks vaba Eesti rahva poeg ohverdaks kõik jõu isamaa kaitseks, ja seepärast pöörab Fraternitas Estica konvent tungiva palvega oma tegev- ja lihtliikmete poole võimalikult homme juba vabatahtlikult astuda rahvaväkke.“

Ei leidu ühtki vastuhäiletajat.

Ja siis pääseb võimsalt valla: „Eestimaa, su mehemeel pole mitte surnud veel... Truuks jääme isamaale, viimse veretilgani.“ Kõik olid kogunenud eestseisuse laua ette vapi alla — kilp, mida raamib haljas tammepärg ning millel seisavad kuldtähtedega sõnad: „Teos õiglane ja vahvas, ustav sulle, Eesti rahvas“ — ja nagu töötuseks hoiti kinni üksteise käest ja lasti sügavasse südame põhja tungida need kuldsed sõnad. Nii mõnigi nende hulgast seisis viimast korda seal, oma sõprade keskel ja hoidis viimast korda nende kätt... Neid pole enam... nad on jäänud ustavaks oma töötusele...

Vaikselt, pühalikus tundes istutakse kohtadele. Otsustatakse veel mõni vähema tähtsusega küsimus, mis on ühenduses rahvaväkke astumisega, ning lõpuks otsustatakse korporatsiooni tegevus sulgeda 27. nov. 1918. a. kell 12 päeval ja paluda vilistlaste asjaajajat õp. A. Lauri enda peale võtta valve konvendi varanduse üle selleks ajaks, mil kaasvõitlejad täidavad oma kohust kodumaa vastu.

Siis sammuvad kõik vaikselt koju, et hakata likvideerima kiiremaid asju.

Järgmisel päeval ilmuvad nad kõik rahvaväe vastuvõtupunkti. — Ning ükski neist ei puudunud...

Sama sündis järgnevail päevil peaaegu kõigis teistes Eesti üliõpilasorganisatsioonides...

Ja oma verega lunastasid nad isamaa vabaduse...

Saksa okupatsioonijast kuni vabadussõjani.

(11. nov. kuni 28. nov. 1918. a.)

Eesti kaitsekorraldused Eesti vabadussõja esimestel päevadel.

„Kaiuse Kodule! kirjutanud k.-l. peastaabi ülem kol. J. Maide.

1. Eesti riikliku sõjaväe loomine. Kaitseliit.

11. nov. 1918. a. hakkasid Saksa okupatsioonivõimud Eestimaal maa valitsemisvõimu Ajutisele Valitsusele üle andma.

On ju selge, et iga valitsus vajab võimu, sest selleta ei suuda ta end maksuma panna. Eesti Ajutisel Valitsusel puudus aga sel ajal võim. Et Ajutisele Valitsusele tuge anda, mille najal ta võiks oma korraldusi maksuma panna, kuulutab omakaitse juhatus 11. novembri õhtul okupatsiooniaegse omakaitse organisatsiooni likvideeritaks, kuna selle asemele aga astub kaitseliit.

Kaitseliit pidi koosnema vabatahtlikudest ja tema liikmeiks võisid olla ainult Eesti soost kodanikud.

Kaitseliidul oli peamiseks eesmärgiks Ajutist Valitsust igapidi toetada, valitsemisvõimu okupatsiooniaegsetelt juhtidelt aidata üle võtta, riigivarandusi oma valve ja kaitse alla võtta, kindlustada kodanikkude julgeolekut ja olla valvel kodumaa kaitse eest.

Kaitseliidu organisatsiooni loomine ei nõudnud erilisi raskusi, sest tema organisatsiooni kava oli üldjoontes salajaselt pööranda all juba okupatsiooniajal välja töötatud. Kohtadel maakondadesse ja linnadesse olid määratud isikud (enamasti vanemad sõjaväelased), kes parajal silmapilgul aktiivselt tegevusse pidid astuma. Oli olemas ka teatud salajane sõjariistade tagavara, mis enneokupatsiooniaegse rahvaliku diviisi laialisaatmise puhul Eesti sõjaväelaste poolt ära oli peidetud. Seepärast läks ka korda ülemaalisele kaitseleidule umbes ühe nädala jooksul alus panna, vaatamata Saksa võimude ja teiste kahtlaste jõudude vastutöötamisele.

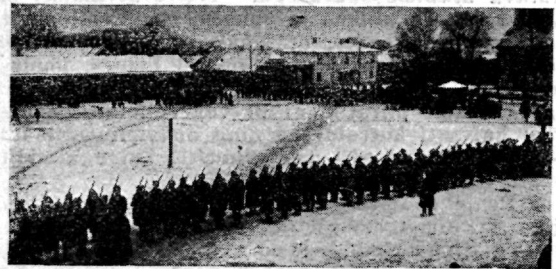
Ainult Lõuna-Eestis ei suutnud kaitseliit paiguti Saksa võimude energilise vastutöötamise tõttu avalikult välja astuda ja oli sunnitud seal kaks kuni kolm nädalat pööranda all tegutsema. Sel ajal varustasid aga okupatsioonivõimud kohalisi Balti sakslasi ohtrasti relvadega, püüdes neist sõjalist jõudu organiseerida, mis küll suuremaid tagajärgi ei annud. Nimelt tekkisid sel teel Tartus, Viljandis, Rakveres ja mujal n. n. Balti „Heimatschutz'i“ salgad, mis hiljem sunnitud olid end Eesti väejuhatusse alla painutama ja Balti pataljoni nime all eriväeosaks ühinema.

Kaitseliit oli asutatud siiski enam riigi sisevõimude julgeoleku ja kindla korra kaitseks kui välise vaenlase vastu väljaastumiseks, mispärast ka sõjaväe loomise küsimusega tuli rutata. Pealegi oli kindlaid andmeid, et Nõukogude Venemaal asuvad Eesti kommunistide juhitud Nõukogude Venemaa valitsuse toetusel sõjakäiku Eestimaa vastu organiseerivad.

Rahvaväe moodustamine vabatahtlikul alusel.

16. novembril otsustab Ajutine Valitsus kokku kutsuda rahvaväe, kelle ülesandeks pidi olema

riiklikku iseseisvust kaitsta ja korda alal hoida. Rahvavägi otsustati moodustada vabatahtlikkudest ja tema arvuline koosseis määrati kindlaks 25.000 mehe peale. Ei olnud mõtet korraga suuremat sõjaväge kokku kutsuda, kuna selleks sõjariistu ega varustust polnud, sest endiste Eesti rahvuslike väeosade relvad ja varustus oli okupatsioonivõimude poolt kas Saksamaale ära viidud või merre loobitud. Ka valitses arvamine, et okupatsiooniväed, vähemalt esialgu, Versailles'i rahulepingut täidavad ja liitlaste loata Vene piirilt ei lahku. Sel korral, kui 28. novembriks nõuetav arv rahvaväelasi kokku ei peaks tulema, jätab Ajutine Valitsus sõjaministrile õiguse meeste sunnivõtmiseks 21. eluaastast alates.

Võrumaa kaitseliidu 1. aastapäeval korraldatud paraad Võrus.

Kavatseti vormeerida nimelt üks diviis (ülem — kindral-major Tõnisson) koosseisus: kuus kahepataljonilist jalaväe rügementi, üks kuuepatareiline suurtüükiväe rügement, üks neljaskadroniline ratsaväe rügement ja üks inseneriväe pataljon.

Silmas pidades väeosade vormeerimise ja organiseerimise raskusi ning välise kaitse rutulise teostamise tarvidust, otsustati vormeerida esialgu ainult neli jalaväe rügementi, kellele asupaikadeks määrati: 1. rüg. (kindral-major Pöder) — Tallinn, 2. rügemendile (kol.-lt. Unt — Tartu, 3. rügemendile (kol. Kubbo) — Võru, ja 4. rügemendile (kol.-lt. Seimann) — Narva. Kõikidele ohvitseridele, kes enneokupatsiooniaegse Eesti diviisi samanimelistes rügementides teeninud, tehti kohuseks nimetatud linnadesse ilmuda vastavatesse rügementidesse teenistusse astumiseks; teisi ohvitseri, kes Eesti rahvusväeosades polnud teeninud, kohustatakse ilmuma Tallinna sõjaväe staapi registreerimiseks ja teenistusse määramiseks.

Varsti selgub aga, et üldine olukord ka teiste väeosade vormeerimist nõuab, mispärast 20. novembril käsk antakse 5. ja 6. jalaväe rügemendi ning teiste eriväeosade vormeerimiseks. Asupaikadeks määratakse: 5. rügemendile (kol.-lt. Reek) — Rakvere, 6. rügemendile (kol.-lt. Puskar) — Pärnu (II pataljon — Viljandis) ja eriväeosadele — Tallinn.

Diviisi pidi alluma peastaabi kaudu sõjaministrile. Pea- ja sõjaministriks sai K. Päts, peastaabi ülemaks — kindralstaabi kindral-major Larka. Diviisiülemaks määrati kindral-major

Tõnisson ja staabiülemaks — kindralstaabi kolonel Rink.

Meriväelaste organiseerimisele asuti juba varem. 14.—15. nov. hakati mereväelasi registreerima. 16. nov. võeti sakslastel üle suurtükkipaat „Lembit“. Laev oli tublisti rikutud.

Sunduslik mobilisatsioon.

Varsti selgus, et vabatahtlik mobilisatsioon ei anna neid tagajärgi, mida oodati. Kokku tuli ainult vähesel arvul vabatahtlikke, mis on selektatav seega, et laiem rahvahulk (mass) oli lõpmatuseni väsinud maailmasõja vintsutustest, enamisest revolutsioonist ja Saksa okupatsioonist. Rahvas soovis rahu. Samuti polnud massil kindlat usku iseseisvusvõitluse edukusse suure ja laia Venemaaga. Kardeti äpardumist ja selle järeldusel — halastamatut terrorit enamlaste poolt. Puudus laiem selgitustöö, mis pärast ka rahval polnud selget ettekujutust toleaeegsest Venemaast ning tema võimetest. Kodanikul oli silmi ees endine Venemaa oma täie jõukusega, rikkusega ja kohutava arvulise suurusega. Teisel arvamusel oli aga Ajutine Valitsus ja suurem osa Eesti ohvitserkonnast. Teades, et Nõukogude Venel läheb tarvis palju väge teistel rinnetel läänes, lõunas, idas ning põhjas ja ta seepärast Eesti vastu võib saata ainult piiratud arvul vägesid, mis pealegi veel halvasti korraldatud ning distsiplineerimata, — ei puudunud neil usk võidusse, kui aga südilt vastu astuda.

Peale enamlaste esimesi katseid peale tungi ja nimelt 27. novembril kuulutati välja sunduslik mobilisatsioon, mille põhjal 6 aastakäiku mehi lipu alla kutsuti.

2. Sõjaline ettevalmistus.

Eesti ettevalmistus vabadussõjaks.

Üks põline ja ajalooline vaenlane polnud veel lõunasuunas lahkunud, kui teine samasugune idast meie kodumaale hakkas sisse tungima. Ja mis oli siis Eesti rahval selles algavas heitluses elu ja surma peale kallaletungivale punaväele vastu panna? Eesti riik elas alles oma esimesi päevi, ta oli veel täiesti jõuetu pealetungiva vaenlase vastu. Eesti rahvas oma riiklikus elus ja sõjalises võimises oli samuti jõuetu, samuti elualgaja, kui vastsündinud laps, — ei füüsiline ega vaimline jõud olnud veel kõvenenud. Ohvitserid, nõrgad kaitseväge üksused ja üksikud Virumaa kaitseliidu salgad, milles suurel arvul olid esitatud kooliõpilased, need astusid südilt vastu välisele vaenlasele 1918. a. novembrikuu viimastel päevadel. Puudusid tarvilisel määral relvad ja laskemoon. Korjati kokku igasuguseid vanu sõjariistu, kusjuures isegi Tartus Eesti Rahva Muuseumi ära ei unustatud. Sõjariistu muretseti ostu teel Saksa sõduritelt, Soomest saime esialgu vähesel määral sõjariistu, kuid needki olid vananenud tüüpi (suurtükid). 1. det. andis Ajutine Valitsus välja rekvisitsioonikäsu, mille põhjal iga vald pidi andma 10 hobust, 7 vankrit, 10 kasukat, 10 talimütsi, 20 paari saapaid, 20 komplekti riideid jne. Iga talu pidi andma ühe paari kindaid ja 1 paari sokke.

Seltskonnategelaste ja seltside algatusel organiseeriti Tallinnas „Ühistöö“ (hiljem osakonnad ka teistes linnades), mis valitsusele sõjaväe varustamiseks appi tuli.

Eriti rasked olid sõjaväes sanitaarolud. Juba novembrikuus 1918. a. hakati Tallinnas korraldama 1. sõjaväe haigemaja, kuid väeosadel puudusid sidumismaterjal ja arstirohud peaaegu täiesti.

Enamlaste ettevalmistus sõjakäiguks Eestimaale.

Kui Saksamaa maailmasõja kaotas ja tema vägedes revolutsioon lahti puhkes, oli selge, et varem või hiljem peavad sakslased Versailles'i rahulepingu järele okupeeritud mailt lahkuma. Sarnases olukorras arvas Nõukogude Vene valitsus paraja aja kätte jõudnud olevat, et läänes endiseid Vene riigi osi, eriti Eestimaad, Nõukogude Vene riigi külge tagasi liita. Seda mõtet väljendas kõige selgemini Trotski, kes ütles: „Meie peame kiiluna lahkuvate Saksa vägede kannul piirimaadesse tungima, et seal takistada kohalikkude valitsuste tekkimist. Tallinna, Riia, Liibavi peavad meie omaks saama.“

Jõudes sellele otsusele, alustatigi enamlaste poolt ettevalmistusi. Kõigepealt tunnistati Bresti rahuleping, millega Nõukogude Vene valitsus loobus Eestimaast, 18. nov. 1918. a. tühjaks. Samal ajal ei tunnustanud Nõukogude Vene valitsus Eesti Ajutist valitsust K. Pätsiga eesotsas, vaid kommunistlikku Anveldi valitsust, kes 24. veebr. 1918. a. Tallinnast Venemaale oli põgenenud, kus ta nüüd viibiski. Seades enesele ülesandeid liita Eestimaad Vene riigi külge klassisõja tähe all anti Anveldile rikkalikku abi Eestimaa vallutamiseks tarvilikkude väeosade moodustamiseks. Ta sai laenuna 10 miljonit kuldrubla, mis võidetud Eestimaa varaga pärast tagasi pidi maksetama. Vene sõjavõimudel kästi Anveldile igasugust tarvilikku abi anda. Viimased korraldused leidsid kokkuvõtteliku kinnituse ülevenemaalise kesktäidesaatva komitee dekreediga 8. det. 1918. a. Juba 1918. a. märtsikuus Nõukogude Vene valitsuse kaasabil pandi alus Petrogradis Eesti punasele sõjaväesalgale, mis hiljem ümber nimetati „Esimeseks Eesti kommunistlikuks pataljoniks“ ja Palvadre juhatusel 31. mail saadeti Uurali väerindele tšehho-slovakide vastu. Augustikuu esimestel päevadel algab Petrogradis 1. (Tallinna) Eesti kommunistliku kütipolgu organiseerimine ja selle järel — 1. Eesti kommunistliku kerge välissuurtükiväe divisjoni vormeerimine. Varsti pannakse alus ka 2. (Viljandi) Eesti kommunistlikule polgule ja 2. patarele. 1919. a. veebruarikuus asutakse Eesti punase armee vormeerimisele, mille aluseks jäi Eesti kommunistlik brigaad kütidiviisiks ümbermuudetuna. Eesti punase armee koosseisu peale Eesti kütidiviisi pidid veel kuuluma 6. ja 10. Vene diviis. Kütidiviis koosnes 6 Eesti kommunistlikust polgust, mis küll ainult Eesti nime kandsid, kuid tegelikult suuremalt jaolt venelastega olid komplekteeritud. Diviisiülemaks määrati Leonid Ritt. Eesti armee eesotsas on revolutsiooniline sõjanõukogu järgmises koosseisus: armee komander — Vassiljev, rev. sõjanõukogu liikmed — Isak ja Kerres, armee staabi ülem — Kork. Eesti armee staap asub Luuga linna ja algab oma tegevust 7. märtsil 1919. a.

Kokkuvõtte Eesti ja Nõukogude Vene sõjalistest ettevalmistustest.

Kokkuvõttena võib konstateerida, et meie vabadussõja lahtipuhkemisel sõjaväge kui niisugust ei olnudki. Sõjaväge hakati alles ei millestki

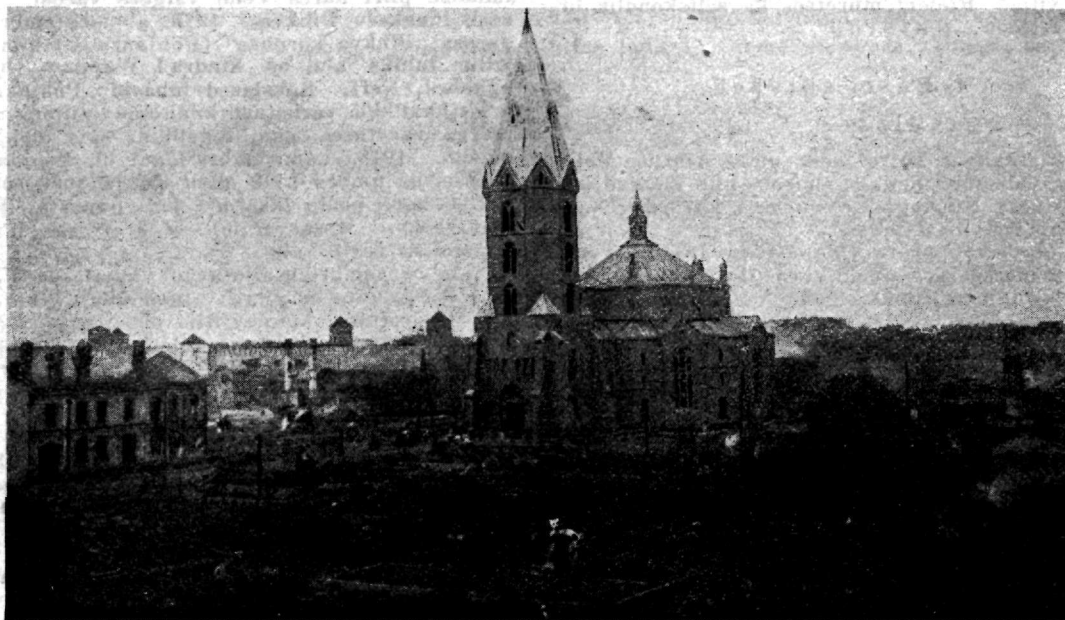
looma. Relvad, laskemoon ja muud sõjalise varustuse artiklid puudusid peaaegu täielikult. Meie ettevalmistamatus on ka andeksantav, sest okupatsioonivägede surve ajal oli Eestis iga vähemgi rahvuslik eluavaldu ja kaitsekorraldus absoluutselt võimatu.

Vene punavägi seevastu oli aga organiseeritud ja korraldatud. Tal olid seljataga rikkalikud lahingkogemused teistelt rinnetelt. Ta oli tehniliselt meist paremini varustatud, omas suurtükiväe ja laevastiku, mis meil alul hoopis puudusid. Eesti kommunistidel olid Narva all juba valmis väeosad siis, kui meie neid alles looma hakkasime. Punaväe moraalne väärtus ei olnud küll suur, ta oli väsinud sõjast, kuid esimesed kerged võidud ja loodetav sõjasaak Eestis aitasid

ning selle järeldusel hakkas igal pool korralagedus kaduma.

Esiti operatiiv-, varsti aga ülemjuhataja staabi ülemaks määrati kindralstaabi kolonel Soots. Diviisist tekkinud kaks väerinet — Viru ja kaguväerinne. Esimese ülemaks määrati detsembri alul diviisiülem kindral-major Tõnisson, teise ülemaks — kolonel Limberg, 23. dets. aga, kui teine diviis tekkis — kolonel Puskar.

2) Asuti väeosade arvu suurendamisele. Loodi nimelt soomusrongid. Esimene soomusrong (ülem kpt. Parts, pärast — kpt. Irv) sõitis Tallinnast 30. nov. väerindele ja jõudis 2. dets. Vaivarasse. Jaanuarikuu esimestel päevadel 1919. a. oli meil väerindel juba 3

Esimestelt päevadelt: Narva linna Aleksandri kirik, mis põlevas linnaosas tervena püsima jäi.

tunduvalt meeoleolu alal hoida. Kunstlikult alal hoitud meeoleolu ei võinud aga punaväes püsiv olla ja pärast esimesi kaotusi hakkas punaväe meeoleolu kiiresti langema. Nõnda tuli meil rutuga kokkukogutud mõnesaja mehena novembri lõpul 1918. a. vastu astuda organiseeritud, tehniliselt paremini varustatud ja arvuliselt 10 korda tugevamale punaväele.

3. Eesti kaitsekorraldused vabadussõja esimestel päevadel.

Erilised korraldused vaba Eesti kaitse organiseerimisel.

Juhitud usust ja kindlast tahtest võita, tehti vabadussõja esimestel päevadel 1918. a. detsembrikuus ja 1919. a. alul rida korraldusi vabariigi kaitse organiseerimiseks, millest tähtsamad oleksid: 1) 23. dets. 1918. a. loodi sõjavägede ülemjuhataja instituut. Ülemjuhatajaks nimetati kindralstaabi kolonel Laidoner. Sarnane võimu koordamine ühe isiku kätte lõi Eestis esimese ja ainsa säärase jõu, mille käskudega arvestati ja neid täideti,

laiaroopalist ja üks kitsaroopaline soomusrong.

Pandi alus Kuperjanovi partisaanidele (ülem-ltn. Kuperjanov, enne Tartu maakonna kaitseliidu ülem. Sai loa oma kaitseliidu salga ümbernimetamiseks „Kuperjanovi partisaanide salgaks“ 23. dets.).

Kalevi malevale (spordiselts „Kalevi“ algatusel saadi 16. dets. sõjaministeeriumist luba „Kalevi maleva“ vormeerimiseks vabatahtlikkudest. 22. dets. oli asutatud juba 1. kompanii. Kalevi maleva hingeaks ja pealikuks oli lipnik Tõnson), skoutide väeosale (17. dets. sõlmis Ameerika eestlane Henry Reissar lepingu sõjaministeeriumiga Eesti skoudiroodu asutamiseks järgmistel alustel: „Kpt. Reissar annab endä poolt skoudiväeosale priiulalpidamise ja maksab palgad. Kõige muu eest kannab hoolt sõjaväe valitsus. H. Reissari toetus roodule arvatakse temalt nõutavatest rekvisitsioonidest ja maksudest maha. Rood seisab kpt. Reissari komando all iseseisva rooduna. Selle roodu juure komandeeritakse sõjaministeeriumi poolt nõutaval arvul ohvitseri, kelle ülalpidamine ja palk kpt. Reissari kanda on“), Järvamaa, Tartu ja Tal-

linna kaitsepataljonile ning Balti pataljonile.

Mereväge korraldas kaugesõidu kapten Pitka. Mereväe aluseks sai kahurpaat „Lembit“ (endine Vene „Bobr“), mis 16. nov. sakslastelt üle võeti.

3) Et hädatarviliselgi arvul sõjariistu saada, otsiti sakslaste poolt merre heidetud püsid ja kahurite lukud tuukrite abil üles ja parandati ära. Soomest saadi esimesed 20 vanamoealist 1885. a. tüüpi Vene kahurit.

4) Veoabinõude muretsemiseks kuulutati 1. dets. välja hobuste ja vankrite rekvisitsioon. Iga vald pidi määratud arvu hobuseid ja vankreid andma, 3. dets. kuulutati välja autode rekvisitsioon.

5) Rekvisitsiooni teel nõuti ka sooje riideid ning vilja. Riideid muretsetes ka seltskondlik organisatsioon „Ühistöö“.

4. Eesti abiväed.

Inglased.

Riigikaitset korraldades otsis Ajutine Valitsus ka välisabi. Selle saamiseks olid kindlad lootused, sest Nõukogude Venemaa ähvardas kogu maailma tsivilisatsiooni.

Kõigepealt pöördi abipalvega Inglise valitsuse poole, et see oma laevastiku Tallinna saadaks. Inglased olid sellega nõus, ja admiral Sinclair sõidab laevastikuga välja. Jõudes Eesti vetesse juhtub aga õnnetus, — Hiiumaa all satub miini otsa ristleja „Calypso“. — Ega me Baltimaa pärast kogu oma laevastikku või põhja ajada — see oli nende otsus. Inglased lõovad kahtlema ja pööravad tagasi Kopenhaageni. Algavad uued läbirääkimised. Meie poolt esinetakse küsimusega, — kas siis Inglismaa oma poliitikat tõesti ühe laeva pärast muudab? — Muidugi mitte, oli inglaste vastus ja juba 12. dets. jõudis admiral Sinclair laevastikuga Tallinna.

Inglise laevastik aitas meid mere poolt kaitsta, andis kergeid kuulipildujaid ja 2 kaugelelaskvat suurtükki. 26. ja 27. dets. võeti inglaste poolt kinni Vene miiniristlejad „Spartak“ ja „Avtroil“. 31. dets. andis admiral Sinclair enamlastelt võetud miiniristleja „Spartaki“ (meil „Vambola“) ja 2. jaan. 1919. a. kapten Thesiger miiniristleja „Avtroili“ (meil „Lennuk“) ajutiselt meile üle. Mõlemad laevad anti lõplikult meile üle alles 1921. aastal.

Soomlased.

28. nov. pöördi Soome peaminister prof. Ingmanni poole abipalvega. Soome valitsus vastas, et Soome riigiväge Eestisse saata ei luba Soome põhiseadus ja teiseks on nende oma seisukord ka raske. Siiski andis Soome valitsus laenu 20 miljonit Soome marka ja müüs sõjariistu. Energilisemalt hakkas asjast kinni aga Soome seltskond, kes kutsus ellu 20. dets. doktor Louhivouri juhatusel „Eesti avitamise komitee“.

23. dets. kirjutati Eesti esindaja doktor Kallase ja „Eesti avitamise komitee“ vahel alla lepingule, mille põhjal soomlased meile abiks pidid saatma kaks vabatahtlikkude salka, üks laskurite k. ja 1 kuulipildujate kompanii, 3 patareid, suusatajate kompanii ja ratsakomando, major Ekströmi (4 kompaniid à 150 meest) ja teine — kolonel-leitnant Kalmi (2 pataljoni à 3

laskurite k. ja 1 kuulipildujate kompanii, 3 patareid, suusatajate kompanii ja ratsakomandod) juhatusel, — kokku 2000 meest, ühes vastava arvu ohvitseridega, 40 kuulipildujaga ja 4 patareid à 4 suurtükki. Major Ekströmi pataljoni mehed jõudsid Eestisse 31. dets. 1918. a., kuna kol.-lt. Kalmi rügemendi osad hiljem päralt jõudsid. Soome abiväed tegutsesid Eestis kolm kuud, mille järel nad Soome tagasi pöörsid.

Venelased, Pihkva korpuse ehk Põhjaarmee.

1918. a. kestes kavatsevad sakslased mitu korda läbi viia interventsiooni Venemaal, kuid lõpuvõistlused läänerindel tõmbavad sellest kriipsu läbi. Tehakse siiski hoolega ettevalmistusi ja luuakse piiri ääres Vene valgete väeosi. Muuseas luuakse Pihkvas 1918. a. septembrikuus väeosa „Pihkva korpuse“ (Põhjaarmee) nime all, mille juhiks alul on kindral Wandam, hiljem aga kol. Neff. Sakslased lubasid „Põhjaarmeele“ rikkalikku varustust kuni 150 miljoni Saksa marga väärtuses, kuid tegelikult said nad palju vähem. 1918. a. novembri lõpul oli Põhjaarmee koosseisus umbes 1500 ohvitseri ja 3000 sõdurit. Põhjaarmee poole läks üle ka punaste Peipsi laevastik, — 4 laeva, millest 3 pärast Pihkva langemist Tartu tulid.

25. novembril vallutavad enamlased Pihkva ja viskavad ühe hoobiga valged üle Velikaja-jõe. Üks osa valgeid taganeb Riia sihis, teine osa aga valgub Eestisse. Muuseas tuleb valgete poole üle ja taganeb siia ka Bulak-Balahovitsch, kes varem Petrogradi kubermangus olnud punaväe karistus-salga juhiks.

Alul peavad Põhjaarmee osad end õige sõjalt ülal ning ähvardavad isegi Eesti valitsust kukutada. Hiljem aga variseb Põhjaarmee taganemisel kokku ja on sunnitud Ajut. Valitsusega 6. detsembril sõlmima lepingu, mille põhjal tema maksimaalne koosseis määratakse kindlaks 3500 mehe peale, ta painutatakse Eesti ülemjuhatusse alla ja kohustatakse võitlema koos Eesti vägedega enamlaste vastu. Põhjakorpuse tegevuskohaks määratakse peamiselt Pihkva rajoon. Korpuse ülemaks saab kolonel Dseroshinski.

Esialgul taganes ta Kagurindel sissetungivate enamlaste ees, siis koondati ta Rapla ja Kapa-Kohila rajooni, kust ta alles pärast Narva vallutamist uuesti väerindele saadeti. Rapla, Kapa-Kohila rajoonis oli Põhjaarmee koosseisus kõigest veel:

1) Balahovitschi salgas — 270 ohv., 226 tääki, 100 mõõka, 13 kuulipildujat ja 5 suurtükki;
2) teistes osades kokku — 195 ohv., 816 tääki, 6 kuulipildujat.

Rootslased ja daanlased.

Abi saadi ka Rootsist ja Daanist, kummastki üks kompanii vabatahtlikke. Rootslased ei tegutsenud kaua, daanlased lahkusid aga alles 1919. a. hilissuvel.

Sarnane oli olukord 10 aasta eest, kus meie tühjade kätega suurele Venemaale vastu pidime astuma. Jatkus mehi, kes ei väsinud töötamast ei kodus ega vangikojas, kuhu neid paigutasid okupatsioonivõimud, mehi, kellel oli lõpmatu energia — tuliselt tuksuv Eesti süda rinnus ja kindel usk — julgesti ja südilt vaenlasele vastu, küll siis leidub ka riike, kes meid raskest heitluses tulevad aitama.

Väikseid mälestusi Saksa okupatsiooni ajast.

I.

Oli ilus ennelõunane juulikuu päev, olin juba keeru valmiva rukkipõllu ümber ära käinud ja ei olnud veel otsusele jõudnud, kas hakata rukist samal päeval maha võtma või lasta veel paar päeva valmida. Rukis oli haruldaselt ilus, seisis nagu pilliroog pikk ja paks. Ei näinudki, kui naaberperemees rukkipõllu nurga tagant välja tuli, 4–5 vaksapikkust rukkipead käes. „Noh, mis sa veel vaatad, — siin ei ole muud tarvis, kui löö aga sirp sisse! No on sul küll tänava rukis õnnestunud, parem ta ei või ollagi.“ „Seda küll,“ vastan, „kuid mis sa, naaber, arvad, mitu

on ka palju veel moona sees?“ Mehed kõik ühes kooris: „No, kus seda, sees ikka, üle poole sees.“ Teen' siis juttu, et tuleks täna välja võtta, muidu saksad viivad ära ja kust ma siis pärast veel anda võtan, pealegi eks igauks hoia oma vara paremini. Mehed kratsivad kuklatagust, ei lausu selle peale sõnagi. Astub siis teiste seast välja vana Mihkel, eluaegne talu sulane, suure kasvuga nagu pool koljatit. Ilusad sirged Eesti talumehe näojooned, suured tõsised sinised silmad. Võtab mütsi peast, tuulehoog viskab pikad valkjad juuksed nagu hobuse laka alla-tuult, ütleb mulle: „Oleme üheskoos külinud, üheskoos

Esimestelt päevadelt: Põltsamaa kaitseliidu paraad enne minekut rindele.

seemet võib niisugusest õige saada.“ „Noh, oma 20 seemet lahedasti. Aga noh,“ naaber lõi lootusetult käega, „mis sellest kõigest kasu — muud kui tee tööd, näe vaeva, ära röövivad nü-kui-nii kõik.“ „Kuidas, röövivad, kes?“ „Sakslased, saatanad, tegid mul eile salve tühjaks! — No jah, ega nad sullegi jäta, kui sa kõrvale ei toimetata.“ „Kuhu ma siis ometi toimetan, talu kuuljaid-nägijaid täis, ei mina julge, võib hirmsasti sisse kukkuda.“ „Toimetata öösel, kui tahad, tulen sulle abiks, üks mees on sul ikka talus, keda võib usaldada ja abiks kutsuda. Küll meie ära toimetame.“ Jäi siis seega, õhtul pidime veel koos plaani sepitsema, kuidas peita ja kuhu peita.

Tulin põllult koju. Töömehed tulid just lõunale ja võtsid parajasti talli juures hobuseid lhti. Lähen nende juure ja hakkan juttu niisama ääri-veeri mööda, et naabril vili ära võetud. „Kas teil

peidame ta ka röövlite eest ära.“ Ütlen seepeale, et meid siin koos kümme suud ja 10 paari silmi, mine tea, vahest tuleb mõnel kogemata sõna suhu ja plärab välja, mis meist siis saab? Mihkel laseb oma tõsised silmad ühe pealt teise peale ringi käia ja ütleb siis: „Äraandjaid on alati olnud ja on ka edaspidi, kuid kui meie seas on äraandja, olge mureta, sellega õiendame meie arve omavahel ise.“ Mehed ümisesid: no jah, nõnda jah, eks ta nii ole jne.

„Peame lõuna ära, siis vaatame, mis edasi saab,“ ütles Mihkel ja hakkas teiste ees pikkade sammudega moonatoa poole minema. Sel päeval ei peetud kuigi pikka lõunatundi, vaid juba veerand tunni pärast venisid mehed aegamööda oma tubadest tagasi talli juure. Sedasama tegin ka mina. Jutt ja kõne oli juba ilma ühegi sissejuhatusega elav. Kes meist tuli mõttele, kas

mina või meestest keegi, igatahes oli üldine arvamine, et vana talu rehe all ei tarvitse haganik sugugi nii suur olla ja sellest võib poole uue sealauda alla võtta. Töö järgnes. Ühed saagisid laudu, teised panid paigale, kolmandad vedasid aidast vilja, töö läks suure hooga, nõnda et mõne tunniga üle 100 puuda rukist ja hulk nisu paigale pandud. Haganik oli seest laudadega vooderdatud ja rehe all pandi haganiku suu ette mitmelt realt telliskiviriit kuni laeni. Keegi viskas veel viglaga põhurämpsu vahele ja sein nägi välja, nagu oleks ta aastate viisi nii seal seisnud. Haganiku seina taga oli kanade munemisruum, see lubjati uuesti valgeks. Olime Mihkliga vii-

küsimine, kas mul palju vilja peidetud on? Põlvist kadus jõud, no kas nüüd pole hull, see on neil teada. Kuid kogun ennast ruttu ja vastan, et kelle eest peita, mul aidal suur lukk ja võti mu enda käes. „Eks ikka meie eest peida, siin igas talus on peidetud — eestlased on üks kuradi kaval rahvas!“ Kuid mina ei olnud seda kuulnudki, et mõni vilja on peitnud, ärgu nad kuidu tühje jutte eestlaste peale tehku.

„Võib olla,“ vastavad nad mulle, „et teie tõesti seda ei ole kuulnud, naisterahval neid vigureid vähem, aga need peremehed siin on küll poomise väärt.“ Käsevad nüüd vilja ära mõõta. Mina vastu, et töörahvast kodus ei ole, kes

Esimestelt päevadelt: Rapla kaitseliitlased harjutusel enne lahingliinile minekut.

mased töö lõpetajad. Mihkel pühkis särgikäisega higi otsa eest, naeratas võidurõõmsalt ja ütles: „No korat, enne ajab saks endale keele kukla pealt välja, kui ta siit selle vilja üles leiab.“

Vili seisis tõepoolest puutumata, kuni saksa haisugi enam meie maal ei olnud.

II.

„Viljavõtjad, viljavõtjad,“ joosti paar päeva hiljem tuppa. Läksin välja, ukse ees 5 Saksa hallivatimeest, küsivad kohe, kas vilja on. Eks natuke ikka ole, oma normivili. Näidake, kus on. Võtan suure aida võtme ja läheme ühes aida. Niipea kui aidaukse avan, tuleb nagu kotist värsket suitsusingi lõhna vastu. Arvan, no nüüd on need ka läinud, ei ole saksa, kellele see lõhn kohe isu ei too, kuid jutt keerles vilja ümber ja singid jäid silmade vahele.

Sakslased püüdsid mulle kõige jõuga selgeks teha, et salves on palju rohkem kui normivili. Mina oma poolt raiun vastu, et mina oma vilja paremini tean, palju teda on, kui nemad. Äkki

seda teeb, tehku nad ise — neid hulk mehi. „Hea küll,“ ütleb üks, „meie mõõdame, aga kui vilja on rohkem ja teie meile valetate, siis võtame kõik puhtaks.“ Mina pööran jutu naljaks ja ütlen, noh kui võtate, võtke, eks meie siis söö võid ja kartuleid. Mehed vaatasid paljuütlevalt teineteise otsa. „Noh hea küll, teeme kokkuleppe, meie jätame teile leiva, aga teie annate meile võid.“ Seda ei lasknud ma endale kaht korda ütelda, sest vilja oli kolm korda normiviljast rohkem salves. Mina ruttu aidauks kinni ja keldri või järele. Tõin igale mehele naelalise paari võid. Mehed olid üpris rõõmsad, tänasid ja läksid oma teed teise tallu ja meie talu vili peidetult ja peitmata oli 5 naela või vastu väljaspool hädaohtu.

III.

Veesid päevad päevade järele, iseäraliste juhtumisteta, kuid vili pidi jahvatatama. Jahvatuseks anti suurte sekelduste järele luba. Olin juba mitu korda luba saamas käinud ja teadsin seda protseduuri. Praegu oli tarvis suuremal mõõdul jahu saada, oli palju töörahvast ja kõi-

gile tuli leiba anda. Naaber tuli, nagu kutsutud. Kannan talle oma mured ette, ta ei vasta hulk aega selle peale sõnagi, võtab ainult piibu suust, sülitab läbi hammaste lirtsti põrandale ja paneb piibu jälle suhu. Mõtlen juba teist juttu alata, siis ütleb ta äkki:

„Tead, sul tuleb üks 5 oberosti ära pista, muidu sa ei saa jahvatustuba.“ „Ära räägi, kellele ma pistan. Kuidas seda teen, ei mina julge — paneb veel pahaks, teeb järeldusi.“ Vanamees tõmbab tooli ligemale ja sosistab: „Pista ära jah, ma ise tegin sedasama alles mõne päeva eest. Nüüd jahvata, palju süda soovib, keegi ei takista.“ „Sellega sa, kallid naaber, vead mind sisse, minust ei ole niisuguse asja toimetajat, see on

pasid ruttu hobust vastu võtma ja mina läksin otsekohe kontori. Kontoris istub laua taga just seesama, naabri poolt kirjeldatud sakslane. Kannan oma asja ette, kuid raha nagu põleb taskus käe all, ei julge välja võtta. Hakkab siis küsima, kes ja kust jne., kõiki tarvilisi teateid, mida tähe kirjutamiseks tarvis. Küsib ka, kas vilja meil palju on. Ütlen, et kus ta palju saab olla, alles mõne päeva eest käisid võtjad, üks normivili ole jne.

Tundsin, et raha andmise silmapilgu lasen mööda, aga just kui jõud kadus ära ja rabasin ruttu tühja tooli peale laua otsa juure istuda. Mees kirjutas juba tähte. Hakkasin siis õige ruttu kõnelema, et küll neil on seda tööd ja vae-

Kaitseliidu algpäevilt: Aidu mehed enne tulelinile minekut.

alatu, seda ma ei tee.“ „Rumal oled, minu madam ütleb ikka, madamiks nimetan ma oma perenaist, anna sandile või anna saksale, ikka, kes annab, on halleluuja, pea seda meeles.“

Äramineku peal ütleb ta mulle veel: „Ära sa mine päris talunaise rõivais, vaid viska ennast ilusti vassongi, siis saksad sind rohkem pelgavad.“

Teisel hommikul seati hobune, riistad ja vanker kõige paremasse korda. Istusin siis vankrisse ja panin oberostid väljaspoole palitustasku, et õigel momendil neid kergesti kätte saada. Sõitsin niisugust uhket traavi Ropka mõisa väravast sisse otse häärberi ette, nagu oleks mõisa pärisperenaine koju tulnud. 2 Saksa poissi hüp-

va, ise poetasin seejuures raha lauale. Mees läks punaseks, lükkas raha paberi alla, kiskus veski-tähe katki ja hakkas sõna lausumata kirjutama uut. Uus oli aga juba normi määramata välja kirjutatud. Võtsin tähe ja lasin ruttu jalga, kor-dagi tagasi vaatamata. 5 oberosti olid oma mõju suurepäraselt avaldanud.

Naaber ootab mu tagasitulekut põllu ääres tee otsas. Tal, vaesel, oli kogu päeva olnud hirm, et mina selle operatsiooni küll rumalasti läbi viin ja võib olla veel tedagi sisse vean. Nii hoidsid eestlased sakste vastu nagu üks mees igas asjas ühte ja kombineerisid üheskoos sakstele vinger-pusse.

M. Raamot.

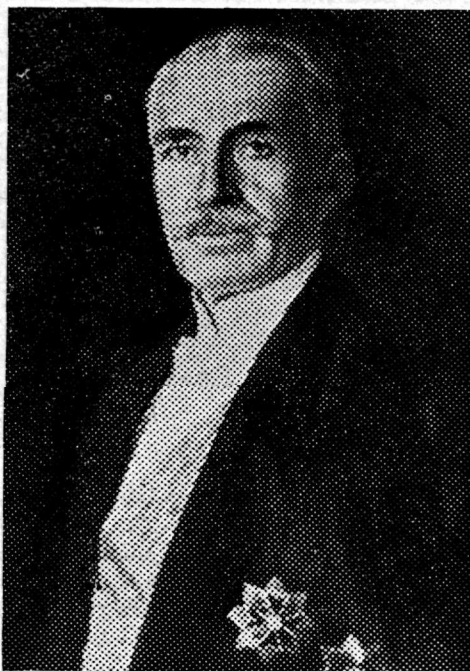

Poola uuestsünni 10. aastapäev.

Jeszcze ne sgniela Polska.

Poola hünni algussõnad.

On inimsaatusi, mis sunnivad meid neile kaasa elama, mis neid jälgides meid haaravad südamepõhjani, sunnivad kaasa kannatama, kaasa tundma ja elama ning otseskooselt rõõmustama, kui neilegi lõpulahendusena tuleb kannatuste ja valus põlemisega ostetud rõõm. On inimsaatusi, mis meid haaravad oma kandja lakkamatu, kangekaelse ja imetleva usuga enese õigusesse, jätmata püüuga oma teenitud ja ihaldatud sihi poole,

Poola vabariigi president
Mosciński.

mille saavutamise mõte sisaldabki ta elu mõtte. Niisugused inimesed annavad oma eeskujuga ka teistele indu võidelda, kannatada, püüda ja võita.

Veel suuremal määral maksab öelda rahvaste kohta. Iga mineviku ja oleviku rahva ajalugu on enesest evangeelium kannatustest ja rõõmudest, ürgtahtest ja selle teostamisest — on positiivne või negatiivne eeskuju teistele, on evangeelium õiglusest ja õiglusetusest.

Niisugune on ka Poola rahva ajalugu.

*

Poola rahvas on oma nime ja alguse saanud Slaavi suguharust, mis eelmise aastatuhande lõpupoole asus praeguses Kesk-Poolas Bugi, Sani ja Laba jõgede vahel. Oma nime on ta saanud

sõnast „Pole“ = põld, kuna poolakad olid põlluharija rahvas. Ta ürgpäritolu kaob aegade hämarusse, temast teatakse ainult nii palju, et tal maksis sel ajal harilik perekondlik ehk patriarhaalne ühiskondlik kord ja et suguharul oli ka midagi valitsuse sarnast, milleks oli kõikide täisealiste meeste kogu. Elased poolakad rahulikult, ei armastanud sõdasid, harisid oma põldu, pidasid jahti, kasvasid karja.

Esimeseks Poola ajalooliseks valitsejaks oli vürst Mieszko (Mietsislav), kes oli poolakate vürstiks a. 960—992, abiellus Tschehhi printsessi Dubravkaga, lasi end a. 966 sel ajal juba ristiusku tschehide poolt ristida ja viis oma rahva selleaegse tsivilisatsiooni valda. Juba Mieszkol tuli teha tegemist germaanlaste tungiga idasse ja ta riik ulatus Bugist praeguse Saksamaa südameni. Surmatunnil jagas ta riigi poegade vahel, kuid vanem neist, Boleslav Hrobry (Vahva) (992—1025), ajas teised nende osariikidest minema ja ühendas oma isa päranduse oma valitsuse alla jälle üheks riigiks. Ta seadis enesele sihiks kõiki slaavlaste ühendada, võitles edukalt sakslaste vastu ja võitis neilt Moraavia, Sileesia, Lushani ja Misnia slaavlaste maa-alad. Ta asutas oma riigis, Gniezno, ka iseseisva piiskopkonna, vallutas ka ruteenlased ja valitses lühemat aega ka Kiievis. Täieliselt end teinud rippumatuks Saksa Rooma riigist kroonis ta end a. 1024 Poola kuningaks. Ta poeg Mieszko II kaotas läänepoolsete slaavlaste maad sakslastele tagasi ja pärast ta surma algas Poolas sisemiste segaduste ajajärk, hakkas paganlus jälle jalgu alla saama, kuni Mieszko II poeg Kasimir, nimetatud Uuendajaks (1040—1058), jälle seadis korra ja ristiusu maksma.

Ta poeg Boleslav II Smialy võitis osa kaotatud maa-alasid tagasi, kuid oli sunnitud Krakovi peapiiskopi tapmise pärast maalt põgenema. Ta vennale Vladislav Hermanile, nõrgale valitsejale, järgnes selle poeg Boleslav Krzywousty (Viltusuu), kes võitis Poolale Pomerania (praeguse Pommeri) ja surres jagas riigi viie poja vahel, kellest vanem, Vladislav, sai Krakovi ja pidi olema teiste ülemaks. Kuid vennad kihutasid ta minema ja ta otsis abi sakslastelt. Need andsidki, aga võtsid tasuks Sileesia, mis sellest peale jäigi kuni hilisema ajani Saksamaa omaks. Ka langesid ära Pomerania ja Ruteenia.

Järgnevad kuningad ei suutnud oma riigis hoida sisemist rahu ja Poola kaotas ajutiseks oma mõju, nii et sakslastel oli a. 1228 kerge võita temalt Chelmino ja Nieszawa maakonnad (praegune Ida-Preisimaa), kus asutati Saksamaa, kes kasvas Poolale kardetavaks vaenlaseks. See

Piłsudski.

oli just samal ajal, kui mõõgavennaste ordu oli vallutanud Eesti — poleks Poola kuningatroonil sel ajal olnud nii jõuetud valitsejad, kes lasid käest võimu ja nõrgendasid oma riigi, kes teab, vististi poleks sakslased suutnud üle Poola pea meilgi püsima jääda, kuna neil oleks esimeses joones tulnud võidelda poolakatega. Nii on meigi ajaloo murrang teataval määral seotud Poola ajalooaga juba selle algusest peale.

Järgnev ajajärk oli raskeim Poola varem asjaloo. Riik oli killustatud, Saksa ordu rõhus peale, hulk Poola maakondi olid temast rippuvad. Kord valitses Poolat koguni Tschehhi kuningas, kuni Vladislav Lokietek (1306—1333) ühendas kõik Poola provintsid pärast hiilgavat võitu ristiriitlute üle Plovce juures a. 1331. Siit peale algab Poola tõusu aeg.

Vladislavi poja Kasimir Suure ajal (1333—1370) tõuseb Poola suurriigiks. Kasimir andis välja ka Poola esimese seaduste kogu, asutas Krakovi ülikooli (1364), aitas kaasa teaduste ja kaubanduse edenemisele. Tal ei olnud aga järeltulijaid ja Poola trooni pärandas ta oma õepojale, Ungari kuningale Ludvigile, kes valitses kuni a. 1384, mil Poola ainsaks troonipärijaks jäi ta tütar Jadviga (Hedvig). Ta abiellus Leedu kuninga Jagelloga (a. 1386) ja mõlemad riigid ühendati personaaluniooni teel. Jagello pu-

rustas lõplikult Poola kurjema vaenlase, Saksa ordu, kuulsas Grünwaldi lahingus (1410).

Poola vägevus kestis edasi ka järgmiste kuningate ajal. Eriti suure tähtsuse omas Poola kuningas Sigismund Vana ajal (1505—1548). See kuningas pidas Leedu piirimaade ja Ukraina pärast Moskvaga terve rea sõdasid. Tema on ka see, kes ühendas Kuramaa Poola alla, kuna ordumeister Kettler sai Kuramaa hertsogiks (a. 1525). Sigismund Vana poeg Sigismund August (1548—1572), viimane Jagello suguvõsast, muutis Poola-Leedu personaaluniooni reaalluniooniks ja saatis oma väed ka eestlaste maa-ala oma võimu alla võtma — ordu langemisele järgnenud Liivi sõjas. A. 1561 liitis ta Liivimaa, seega üle poole Eesti rahvast, Poolaga suri aga siis ise.

Nüüd valiti Poola troonile Transylvania vürst Stefan Bathory, kes jälle ühendas Liivimaa Poolaga ja võitis Venemaalt tagasi idapoolsed provintsid. Talle järgnev Sigismund Vasa (ühtlasi alul Rootsi kuningas) pidas pikki sõdu Rootsiaga, kus tema asemel troonile astus ta onu. Need sõjad puudutasid ka meie maad. Ka vallutas ta kord Moskva (Vene „segasel ajal“) ja purustas Poola-Türgi sõjas osmanite sõjaväed Chocimi lahingus.

Siit peale algab Poola kuningriigi nõrgenemine. Järgneb rida nõrku kuningaid. Tuleb Ukrainas kasakate mäss, nende ühinemine Venemaaga, kes kasvab Poolale kardetavalt ekspansiivseks naabriks. Õnnetu Põhja sõja ajal laastab Rootsi Kaarel XII suure osa maast, asetab

Poola peaminister prof.
Bartel.

ajutiselt troonile oma poolehoidja Stanislav Leszczynski. Vene mõju Poolas kasvab, riiki nõrgendavad sisemised aadlitülid. Samal ajal on Preisimaa läänes kiiresti tugevnenud ja Poola kolm tugevat naabrit — Austria, Preisimaa ja Venemaa — teostavad esimese Poola jagamise (1773). Poolast jääb iseseisvana järele ainult Süda-Poola. Õnnetus äratav teadvusele patrioote, asutakse kiiresti riigi konsolideerimisele: Prantsuse revolutsiooni mõjul pannakse maksma konstitutsioon, mis annab laialdasi õigusi kodanikkudele. See muidugi ei meeldi Poola suuraad-

la Polska“. Pärast võidukat sõda Preisi ja Venemaa vastu loobki Napoleon a. 1807 Prantsuse kaitse all seisva Varssavi hertsogiriigi. Hertsogiks saab Saksi kuningas Friedrich August, riigil on oma armee, mille juhatajaks Prantsuse marssali ausse tõstetud vürst Poniatovski. Poolakad võtavad vahva väeosana Napoleoni armees osa kõigist kuulsusrikastest sõdadest, ka Napoleoni saatuslikust sõjakäigust Moskvasse. Ühes Napoleoniga langeb ka poolakate uuesti jaluleseatud vabadus: uuesti jagatakse Poola, kusjuures Süda-Poola ühen-

Marsal Pilsudski paraadi vastu võtmas.

lile ja ka teda ümbritsevatele absolutistlikkudele suurriikidele: Vene- ja Preisimaa kihutavad Poolas esiteks aadli mässama ja tungivad siis äraandlikult kahelt poolt korruga maale. Teist korda jagatakse Poola, vaatamata kangelaslikule vastupanule. Aga Kosciuszko juhatusel alanud rahvuslik revolutsioon (1794) surutakse Vene mitu korda suuremate vägede poolt veriselt maha ja Poola jagatakse kolmandat korda kolme ta vastu ühinenud naabri vahel — iseseisvat Poolat ei ole enam, ta nimi kustutatakse iseseisvate rahvaste hulgast...

Suur hulk Poola patrioote valgub revolutsioonilisele Prantsusmaale, kus asutatakse Poola leegionid, kellest peab saama Poola tulevase armee kaader ja kes võitlevad keiser Napoleoni armees veendumusega „*Jeszcze nie sgnie-*

datakse Poola kuningriigi nime all, kel oma vabameelne põhiseadus, Venemaaga. Nikolai I asub aga Poola vägistamisele ja venestamisele. Oma vabaduseiha ja suure mineviku mälestustel puhkeb a. 1830 mäss, maa vabastatakse veriste võitluste järele Vene vägedest, luuakse valitsus. Kuid sõjakogemusteta ja -varustusega Poola armee purustatakse Ostrolenka juures. Varssavi piiratakse ümber ja langeb pärast mitmekuist piiramist (1830). Poola armee on sunnitud taganema üle piiri Preisimaale, kus ta desarmeeritakse.

Uued mässud a. 1846 ja 1848 surutakse Preisi ja Austria poolt maha, vabadustahe elab aga edasi. Ja a. 1863 algab iseseisvusevõitlus uuesti. Aga jälle purustatakse poolakate väesalgad, „rahustajad“ Muravjev ja Berg poovad

üles, lasevad maha mitukümmend tuhat Poola paremat poega. Poola iseseisvus näib kadununa igaveseks. Ainult poolakate eneste südames mitte, vaatamata kõige toremale ja halastamatule survele elab neis edasi töötus ja lootus: *Jeszcze nie sgniela Polska.*

Maailmasõja puhkemisega tõuseb Poola küsimus uuesti päevakorrale. Vene vägede ülemjuhataja suurväest Nikolai Nikolajevitsch kuulutab 14. aug. 1914. a. manifestis kõik, ka Preisi ja Austria, poolakate maa-ala autonoomseks, Vene ülemvalitsuse all seisvaks riigiks. Kuid Vene sõjavõimude eneste talitusviis Poolas ja Galiitsias laseb selle lubaduse üle enam kui kahelda. Siiski luuakse Vene maa-alal, Roman Dmovskiga eesotsas, Poola Rahvuslik Komitee, mis seab enesele sihiks Vene poolt võideldes aidata kaasa Poola vabanemisele. Samal ajal aga loob Josef Pilsudski Saksa ja Austria abil keskriikide käes seisval Poola maa-alal „Poola legionid“, kes iseseisva sõjalise jõuna võtavad osa võitlusest Venemaa vastu. See oli traagiline: poolekskärinatuna võitles Poola rahvas kahes vaenulises väes. Pärast Varssavi vallutamist kuulutatavadi keskriigid Poola iseseisvaks kuningriigiks, mis pidi koosnema Venemaa käest võidetud maa-alast ja asuma sõjalisse liitu keskriikidega. Kuid varsti nägid legionärid, et sakslaste lubadused jäävad ainult lubadusteks, tekkis rahulolematu, Pilsudski areteeriti ja saadeti vangilaagrisse.

Vene Ajutine Valitsus kuulutas Poolamaa täiesti iseseisvaks riigiks, mida tunnustasid ka liitlased. Kuid ikka seisis Poola keskriikide okupatsiooni all ja nende poolt organiseeritud Poola ajutisel valitsusel polnud maa saatuse kohta sõnakestki üelda. Enamlastega sõlmitud Brest-Litovski rahu, mis ka meid andis sakslaste mee-

levalda, kinkisid keskriigid veel igivanad Poola maakonnad Holmi ja Podlachia Ukrainale. Nüüd oli legionäride mõõt täis: suurem osa neist, kindral Halleri juhatusel, murdsid endale tee Venemaale, kus organiseerisid ühes seni Vene armees teeninud Poola sõjaväelastega uued Poola rügemendid kindral Dovbor Musnicki ülemjuhatusel ja algasid omal käel võitlust Saksa väe-
osade vastu.

Sakslaste kokkulangemine Lääne frondil tõi Poolale lõpuks ometi ta igatsetud vabaduse. Varssavis loodi esiteks ajutine valitsus (11. nov. 1918. a.), mis nimetas marssal Pilsudski Poola esimeseks riigipeaks (14. nov. 1918. a.).

Algas punavägede pealetung Trotski ja Büdennõi juhatusel, arenes juba kuni Varssavi alla. Kuid otsustavas lahingus purustasid Poola väeosad Pilsudski ülemjuhatusel punased väehulgad, vallutasid Volõõnia, Podlesje, Vilnomaa, Galiitsia, samuti ka läänes Poznani ja Sileesia. 21. märtsil 1921. a. Nõukogude valitsusega Riias sõlmitud rahu fikseeriti Poola idapiirid lõplikult. Ja sealt peale oleme olnud Poola uue tõusu kaaskälgijaks.

*

Täna, Poola uuestisünni 10. aastapäeval, on meilgi põhjust südamest kaasa elada Poola rahva rõõmule. On palju ühist meie minevikus, on palju ühist meie olevikuski. Poola iseseisvus on meilegi rahvaste enesemääramise pandiks. Eestit ja Poolat on alati ühendanud otsekohene sõprus, mis on väljendunud mitmeti tegelikultki. Meie kõikide parimad soovid ja imetus vahvale, visale Poola rahvale ja ta juhtidele, kes pole eales lasknud uinuda vabadusmõttel. Olgu suure Poola rahva tulevik õnnelik, olgu parem kui oli meil mõlemil lähemas minevikus.

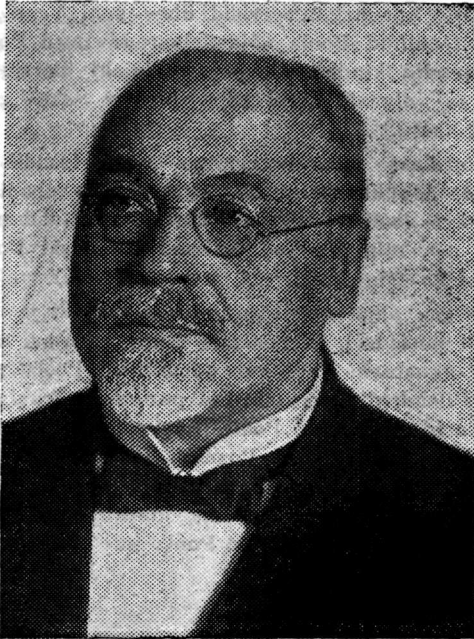

Valga linna malevkonna 6 II kl. kätti, kes sooritasid 28. okt. vastava kontrolli. Pildil, paremal nurgal K. Rotberg ja vasakul nurgal H. Kruustik. Keskel maleva pealik major Hiob X ja instr. ltn. Peterson X X. Seisavad: vasakult P. Ottis, J. Mets, O. Enilane ja J. Roose.

Võrumaa maleva laske- ja rännakvõistlused. Rännakmeeskond laskmas.

Meie liitlase pidupäevaks.

Läti vabariigi president **G. Semgals**.

18. novembril pühitses oma iseolemise 10. aastapäeva meie lähedaseim naaber ja liitlane, kõige noorem uute riikide peres — Läti vabariik.

Selle tähtsa mälestuspäeva puhul, millest ka meie võtsime osa terve südamega, oleme kõnelnud oma liitlasele palju puhast südamest tulevaid õnnesoove, oleme tutvunenud ta ajaloo, oludega, nähtustega. Aga siiski pole vist ülearune siingi kirjeldada mõnd iseloomustavat momenti meie eluks ja surmaks meiega liitu astunud — nagu seda väljendusrikkalt juubeliaktusel „Estonias“ ütles minister J. Seskis — naabri ajaloost, millel nii palju ühist meie omaga.

*

Nimetus „Läti“ („Latvija“) tuleneb sõnast „latvis“, mis on õieti pärit meie sugurahva liivlaste keelest ja sellena nende kui enam rannaelanikkude poolt antud sisemaal elavatele ja põldu harivatele lätlastele, tähendab „metsalaastaja“, „uudismaa tegija“. Läti rahvas ja keel kuulub Indo-Euroopa suurde perekonda, selle Balti valdkonda („balts“ — läti keeles „valge“), nagu sinna kuulub ka Leedu keel ja vanade preislaste, galindlaste ja teiste, ammu kustunud Balti suguharude oma. Ta iseloomus on palju ühist vana sanskri-

tiga, samuti Slaavi, Kreeka ja isegi Ladinaga keelega.

Läti rahvaluule põhjal on nende rahva esiisaks vanem Videvuds ja kaks tema poega pannud aluse Leedu ja Läti rahvastele. Mõlemad rahvad tunnevad muinasjuttu Lāčplēsis'est (Karutapjast), keda üles kasvatanud üks emakaru ja kes omanud määratu jõu. Tema ehitas üles muinasloomulise valguselossi, vabastas rahva pahedest ja igavesest unest, organiseeris riigi ja isegi surres jatkas võitlust Musta Rüütli vastu — nii kõneleb Läti-Leedu ühine muinasjutt. Neil on veel teisi muinaskangelasi, näiteks Kurbads ja Caunis.

Usult olid vanad lätlased panteistid, ei kummardanud ebajumalaid, vaid looduse nähtusi, müristamist, päikest-jumalust jne. Ka uskusid nad hauatagust elu. Suuremaks pühaks, nagu meilgi, oli lätlastel suvine pööripäev, lõikusepäha sügisel ja pööripäev talvel. Suvepäha Ligo (Jaanipäeva) laulud on püsinud meieni.

Läti vanaaeg sarnaneb üldjoontes Eesti omale. Vahe seisab vast selles, et lätlased neile omase diplomaatlikkusega sakslaste sissetungimisel taipasid ajaloolist momenti ja — kuigi kaotades vabaduse, nagu eestlased ja liivlasedki — oskasid sellest omale teataval määral kasugi ammutada. Sakslastega leppinud, anti lätlastele võimalus asuda maa-aladele, mis olid osalt puht-liivi ja eestlaste omad. Meeleheitlikus võitluses verest tühjaks jäänud liivlased sulasid aegamööda lätlasteks — nii et praegu võib julgesti oletada, et ligi pool Läti rahvast on verelt Soome-Ugri päritoluga, seega meile vere-sugulased. Ka tabas orjus neid nende sunnitud „leppimise“ tõttu palju kergemal kujul, kui meid eestlasi, kes ei alistunud muidu kui kurnavates heitlustes võidetutena, ja meie õnnetut sugurahvast liivlasi.

Lätlaste, nagu meiegi rahvuslik iseolemise sattus kõige suuremasse hädaohtu Baltikumini muutumisega Sarmaatia hüppe-lauaks ja „aknaks Euroopasse“. Aga kergendus lätlastele tuli jällegi varem kui meile. Kuigi pärisorjusest vabanesime ühel ajal, oskas Läti rahvas omale anda juhte varem: esimene Läti ajaleht ilmus juba a. 1822. ja Peterburis tekkis arvukas koondus Läti haritlasi, kel oli määratult äratav mõju oma rahvale ja kellelt

ideesid ammutas isegi meie suurem ärataja C. R. Jakobson. Aastal 1874. lõi K. Baumanis Läti hümnid „Dievs svēti Latviju“ („Jumal, õnnista Lätimaad“), millest aega tuleb võtta Läti rahvusliku tõusu hoogsamaks ajajärguks. Juba a. 1868. oli asutatud Läti teater, sajandi lõpul oli lätlastel arvukas hulk kõrgema haridusega poliitilisi juhte, kellest nimetame Krišjānis Valdemārsi, Juris Alunast, Atis Kronvaldist.

Suur enamik lätlastest (100 hulgast 75) jäi aga ikka maata ja Läti iseloom ei lubanud kangekaelsematel neist töötada parunite põllul, nagu tegid seda maasse kiindunud eestlased. Paljud neist rändasid linnadesse, mõjutatud radikaalsetest õpetustest panid nad sel ajal aluse Läti rahva poliitilisele radikaalsusele, mis hiljem puhkes 1905. aastal Lätis palju verisemalt kui meil ja ka Vene teises revolutsioonis tõi meie liitlasele nii palju asjatuid kaotusi ja kannatusi.

*

„Ühine ajalugu, kirik, kool, kohtud ja administratsioon, ühised endised valitsejad — sakslased ja venelased — andsid Eesti ja Läti vaimlisele ja majanduslisele elule ühise suuna ja iseloomu. Kindlasti võib ütelda, et Läti ja Eesti rahvas kõikidest Balti mere idarannikul elavatest rahvastest vaimlises ja majanduslises elus seisavad üksteisele kõige ligemal ja nad erinevad ainult keelte poolest.

Läti ja Eesti on juba kümme aastat iseseisvad; läti ja eesti rahvas on saavutanud kõige kõrgema eesmärgi, missugust võib rahvas enesele üles seada: nad on saavutanud vabaduse. Vabadus on rahva kallim varandus, mis raske saavutada ja veel raskem alal hoida. Seda peavad tunnistama eriti väikesed rahvad, kes elavad suurte rahvaste keskel. Suured püüavad alati oma võimu laiendada. Nii minevikus kui ka tulevikus Läti ja Eesti rahvaste saatuse on lahutamata seotud, sest mõlemate riikide välisiseisukorda ei saa muuta, see jääb ka tulevikus. Tulevik on oleviku järg.“

Nii kirjutas Läti iseseisvuse aastapäeva puhul Läti saadik Eestis minister J. Seskis. Ja meie võime sellele avaldusele alla kirjutada kahel käel.

Aru saades oma saatuse ühtsust, Läti ja Eesti sõlmis oma iseseisvuse viiendal aastal (1923. a.) kaitselõpingu, milles nad mõlemad kohustuvad ühisel jõul võitlema iga vaenlase vastu, kes tahaks hä-

Läti peaminister **Jurasčewski.**

vitada ühe või teise ehk jälle mõlemate iseseisvust. See leping ainult kinnitab mõlemate rahvaste relvadevendlust, mis sõlmiti juba 1919. a. Võnnu lahingus Läti ja Eesti sõdurite vahel ja kinnitati verega.

*

Kümme aastat tagasi, 18. novembril 1918. a. kuulutas praegune president G. Sengals Läti iseseisvaks. See sündis Saksa okupatsioonivõimude lahkumise järel Lätist, üürikesel lähedal hingetõmbe hetkel, millele järgnesid jälle rasked kannatamise ja katsumise ajad — võitlused enamlaste, Landesvehri, Bermond-Avalovi väeosade vastu, kes üksteise järel käisid laastades üle Läti. Vahel oli pea terve maa juba langenud Läti vaenlaste võimusesse, alalejäänud rahvuslikud väeosad olid sunnitud taganema Eesti territooriumile, et siin endid uuesti koguda ja toetust saada, Läti ajutine valitsus oli asunud juba Liibavis laevale — kuni veel lõpuks saatus Lätile naeratas ja Eesti ning Läti vägede ühisel jõul maa suudeti puhastada ja rahvuslikule valitsusele luua tegutsemise võimalused.

1. mail 1920. a. kutsuti kokku Läti asutavkogu, 15. juulil samal aastal sõlmis Läti rahulepingu Saksaga ja 11. augustil s. a. Nõukogude-Venega. 26. jaanuaril 1921. a.

tunnistasid liitriigid Läti de jure ja 22. septembril samal aastal võeti Läti vastu Rahvasteliitu — kõik ühtlaselt Eestiga.

Sellest ajast algab Lätil ülesehitav tegevus iseseisva riigina, üheõigusliku liikmena teiste rahvaste peres. 15. veebruaril 1922. a. võttis asutav kogu vastu Läti põhiseaduse ja oktoobris 1922. a. peeti esimesed seimi valimised. Samal aastal stabiliseeriti veel Läti rahandus ja viidi läbi agraarreform. 1. novembril 1923. a. sõlmis Läti Eestiga poliitilis-sõjaväelise liidu ja sellest ajast on pärit ka Eesti-Läti majandusliku lähendamise katsed, mis kuni seniseni kestnud.

Eestist ja Lätist on kujunenud lähedas vahekorras ja samasugustes tingimustes tegutsevad riigid, kelle saatus on üksteisest rippuv. Seda mõistetakse küllaldaselt mõlemas riigis ja mõlema sammudes on

pea alati võidud märkida seesugust joont.

Kui Lätis nüüd olid pidustused oma rahvusliku uuestisünni mälestuseks ja kõlavad paljud tuhanded rõõmuhõisked, siis oli Eesti rahval põhjust sellele kõige lähemalt ja otsekohesemalt kaasa elada, meil on tuhandeid mehepoege, kes Läti vabaduse saavutamisele on oma kõigega kaasa aidanud — elu kaalule pannud, seda ka jätnud.

Nii sügavad sidemed ei kärise kergesti, vaid püsivad ja on aluseks edaspidistele ehitustele.

Kõvenegu Eesti-Läti sõprus! Tugevneugu me relvadevendlus! Tugevneugu meie usk, tahe sellesse vendlusse.

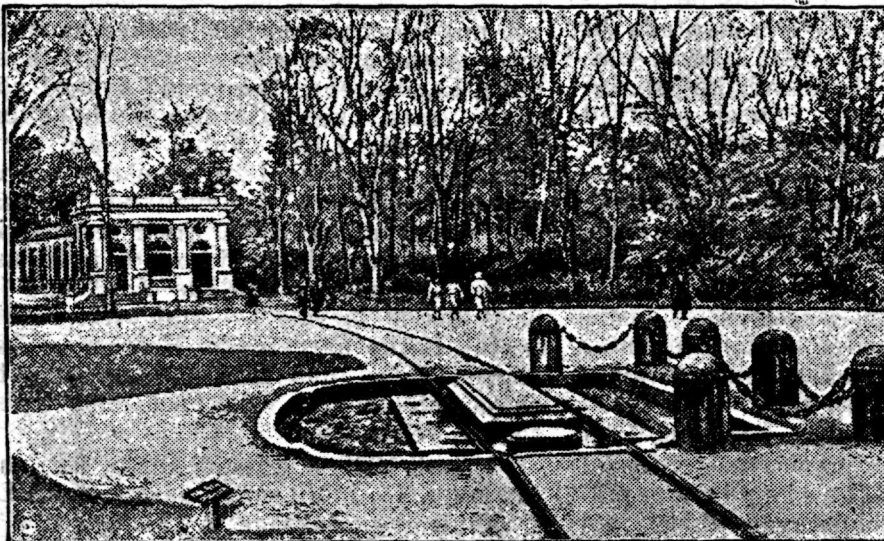
Eesti kaitseliidu parimad soovivad ta liitlasele! Eesti ja Läti jäävad ühte — elus ja surmas!

Maa ilma suurima õeifluse lõpupäevad.

Miks ja kuidas kaotasid sakslased maailmasõja?

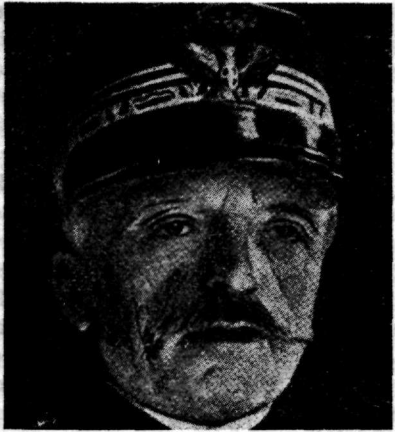
Sügava tõsidusega ja tänu ning uhkuse tundega pühitses peaaegu kogu tsiviliseeritud maailm 11. novembril — kogu maailm seepärast, et maailma suurimast sõjast a. 1914—1918 võtsid otsekoheselt või kaudselt osa peaaegu kõik maailma rahvad, ka erapooletud riigid pidid rahvasteheitluse terve traagika kaasa elama ja tundma. Kümne aasta eest 11. novembril tuli liitlaste kõigi sõjajõudude ülemjuhataja Prantsuse marssal Foch vastu sõjaliselt täiesti löödud

sakslaste palvele vaherahu asjus. Iial pole võitjad riigid Saksa sõjaväe võitmise üle pilkavalt ja väljakutsuvalt rõõmustanud, vaid see oli hirmus surmatöö, mida pidid tegema entente sõdurid, et lõpuks murda maha Preisi militarismi. Kui liitlaste sõjajuhid oleksid tahtnud — Saksa tervet armeed oleks tabanud hüglaulatuslik ja verine teine Sedan, sest kava sakslaste täieliseks ümberpiiramiseks oli Saksa vastupanu jõu murdumise ajal küps teostamiseks. Ainult marssal

Siin sõlmiti vaherahu.

Kohale, Compiègne metsas, kus Fochi vagun seisis vaherahu sõlmimisel, on paigutatud mälestuskivi. Tagaplaanil on hoone nähtav, milles hoitakse alal ajaloolist vagunit, mis ühtlasi on muuseumiks, kus asuvad ka teised esemed, millel ühendust 11. novembriga.

Feldmarssal Luigi Cadorna — Itaalia sõjavägede ülemjuhataja kuni 1917. a.

Marssal Ferdinand Foch, esiteks Prantsuse põhjarinde ülemjuhataja, siis kõigi liitlaste vägede ülemjuhataja.

Sir Douglas Haig, Inglise feldmarssal ja sõjavägede ülemjuhataja.

Fochi inimlise tunne päästis Saksa sadatuhandetele emadele nende pojad ja mehed, päästis maailma mõeldavast hirmsaimast verevalamisest.

Saksa militarismi murdmine tõi taipamisele ka petetud ja halvastijuhitud Saksa rahva: enneolemata valju piiramisseisukorra ja tsensuri abil, mida ka meie nii valusalt saime oma nahal tunda, oli keiserlik valitsus kogu Saksa rahva suutnud rakendada oma Cäsari-unistuse vankri ette — ja Saksa rahva ärkamine jõudis kätte alles pärast pikki, kibedaid ja veriseid kannatusi: Liitlaste sõdurid pole langenud asjatult. Nad võitlesid ja kannatasid, et mitte ainult vabastada Prantsuse ja Belgia pind, nende võidu tulemuks on ka Eesti vabadus, isegi Saksa rahva vabadus ta enese maal. Meie teame küllalt hästi, millised kavatsused olid Ludendorffil ja Hohenzollernitel Eestigi suhtes — ta pidi olema Wilhelmile Balti hertsogikrooni kaasavaraks ja nekrutite salveks.

Sõja õigetest sihtidest, põhjustest ja süüist oli teadlik ka kõige lihtsam poilu (l. pualüü — Prantsuse lihtsõduri hüüdnimi maailmasõjas) vastandina Saksa feldgraule, kes nälginuna ja petetuna viis halva asja eest turule oma nahka. Kui Saksa rahvas 9. nov. 1918. a. ärkas ja sai teada, kuidas olid asjad tõepoolest, oli ta sõna tõsiselt mõttes taevast põrgusse kukkunud. Seepärast ei tunnud ka Saksa pettunud sõdurite viha keiserliku võimu esindajate vastu 1918./1919. a. talvel piire.

*

Neli aastat olid kestnud verised heitlused, neli aastat oli enamus Euroopa tervetest meeskodanikkudest kahe vastaslaagrina üksteist tapmas. Aga veel polnud öeldud ajaloo otsus, sõja tulemus oli 1918. aasta kevadel küsitavam kui kunagi varem.

Kindral John J. Pershing — Prantsuse rindel tegutsevate Ühisriikide vägede ülemjuhataja.

Möödunud aastad oli Prantsusmaal löödud nõndanimetatud materjal-lahinguid. Wastased olid kui tarretunud, külvasid üksteist terasekil-dudega üle ning lämmatasid üksteist gaasidega, ilma et seisukord tunduvalt oleks muutunud.

Aga 1918. a. augusti lõpust peale näib liitlaste ülemjuhatajale, Prantsuse marssal F. Foch'ile silmapilk tulnud olevat, kus Saksa sõjavägi niivõrd oli väsinud ja kurnatud, et üldine pealetung tema kokkulangemist võiks tuua. (Nagu teada, asus marssal Foch vastupealetungile 15. juulil. Liitlaste pealetungimises on kaks perioodi: I 15. juulist kuni 26. septembrini, mil liitlaste ülemjuhatus vastase pealetungi nurja ajab, hakkab ise vastupealetungile, sunnib teda igal pool valvel olema, kulutab teda ja teeb ta tümaks. II 26. septembrist kuni 10. novembrini, mil liitlaste ülemjuhatus läheb üldisele pealetungile üle, lööb

vastast vahetpidamata kogu rindel merest kuni Maas'ini.)

Enne selle kirjeldust aga eellugu:

Sakslastel oli 1918. aasta kevadel läänerindel 191 diviisi, liitlasi seisis nende vastu ainult 177 diviisi. Sakslased tõid kokkulangenud Vene frondilt veel 15 diviisi juure, liitlased suutsid end suurendada ainult 10 diviisi võrra. Nii oli sakslastel suur arvuline ülekaal, mille tähtsust suurendas asjaolu, et sakslased olid sel ajal üldiselt võitjate meeleolus, liitlaste sõdurid aga osalt rõhutud oma sõdimise ja ohvrite tagajärjetuses.

Seal hakkasid iga nädal üle ookeani jõudma värsked Ameerika diviisid — küll ehk vähema sõjalise ettevalmistusega, aga seda suurema võitlushimu, närvikindlusega ja üleoleva enesekindlusega. Ludendorffil ja Hindenburgil aga polnud enam kuskilt uusi reserve loota ja seepärast otsustas Saksa sõjaväejuhatas: tuleb võimalikult ruttu kasutada ajutist jõudude arvulist üleolekut, lüüa Fochi otsustavalt, enne kui suuremal määral jõuab kohale Ameerika väeosi. Kohaks, kuhu löök sihti, valiti Inglise ja Prantsuse vägede vahekoht, Amiensi juures. 21. märtsil algaski sakslaste põrguline pealetung. Sakslased võtsid inglasele 90.000 sõjavangi, jõudsid edasi üle 50 kilomeetri, inglased olid merreviskamise hädaohus, mida sakslased saavutada püüdsidki. Aga see oli ka kõik. Inglise olid küll raskelt kannatanud, aga löömata, ja sakslased olid veristanud oma paremad diviisid.

9. aprillil järgnes sakslaste teine pealetung Ypresi juures. Inglise olid juba meeletlikus seisukorras, aga vahepeal jõudis Foch inglastele appi saata 17 diviisi — sakslaste pealetung rauge iseenesest.

Veel kolmas sakslaste meeletlik rünnak

järgnes: Sakslased andsid oma otsustava lahingu — löögi Pariisi peale, 41 diviisiga 55 kilomeetrit pikal frondiosal. Löökk oli hirmus, prantslased paisati 60 kilomeetrit tagasi, kaotasid ainult vangidena 56.000 meest, jätsid maha 622 kahurit.

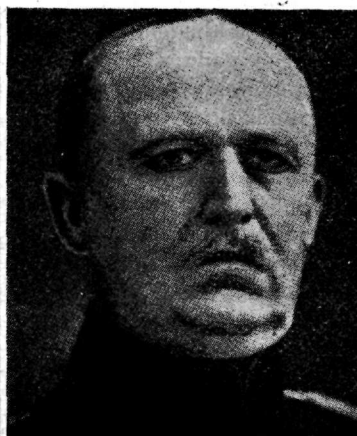
Ja see oli jällegi kõik! Muud midagi tagajärge, kui jätta nimetamata, et sakslased olid frondi kolmes osas tunginud soppidena ette, mis väga hädaohtlik. Foch aga oli nüüd jõudnud selgusele, et sakslaste jõud on juba vähenemas. Pealegi võttis ta tarvitusele nende vastu hoopis uutmoodi taktika, arendas frondi vastupanu just sügavuselt, ehtas mitu kaitseliini ja pea-kaitseliini mitte ette, vaid alles teisenä. See taktika pidurdaski sakslaste edasitungi. Ja 18. juulil tuleb suur murrang: Foch asub ise pealetungile. Mangini tankarmee lööb ilma mingisuguse suur-tükitle ettevalmistuseta sakslastele Chateau-Thierry juures esimese lõmastava hoobi. Siit peale on sakslased sõja kaotanud, on veel ainult kaitse-seisukorras...

Veebruaris 1918. a. koosnesid Saksa kompaniid 120 sõdurist, juulis s. a. — 70—90 sõdurist, novembri alul aga kõigest 30 sõdurist! Seks, et omada sarnast minimaalset kompaniide koosseisu, tuli Saksa väejuhatusel laiali saata 23 diviisi, samuti ümber moodustada umbes 40% kõigist pataljonidest, mis 4-kompaniilise koosseisu pealt 3-kompaniilise peale vähendati. 10. novembriks suurem jagu diviisidest koosnes kõigest 1—2000 sõdurist. 60% kõigist diviisidest oli vahetpidamata lahinguliinil kogu septembri ja oktoobrikuu jooksul, ülejäänud olid aga vahetpidamata lahinguis 20—30 päeva.

Sakslaste moraalse jõu langus polnud sugugi väiksem füüsilisest väljakurnamisest. Diviisides, mis said lüüa lahingutes, võttis maad revolutsiooni vaim. Distsipliini langust tuli ette. Veel

Paul v. Hindenburg, feldmarsal, praegune Saksa vabariigi president. 1916. aastast sõja lõpuni Saksa sõjavägede ülemjuhataja.

Kindral Erich Ludendorff, Saksa suure peakorteri ülem ja keskriikide sõjavägede tõeline juht.

veebruari kuni juunini võtsid sõdurid kõik oma jõu kokku ja töid ohvreid, mis neilt nõuti, sest nad uskusid oma väejuhatusse ja olid veendunud selles, et juuli-pealetung, kui ta ehk ei too lõplikku võitu liitlaste üle, siis igal juhtumisel ehk nõrgendab neid, mille lõputulemuseks oleks olnud kiire ja kauaoodatud rahu.

Liitlaste 18. juuli pealetung, nende võidud Champagne'is ja Marne'il, 8-kuune vahetpidamatu võitlus, mitteküllaldane puhkus seljataga või enam rahulikumatel sektorites, puudulikud toitlusolud, influentsa („Hispaania haigus“) — kõik see nõrgendas nii füüsiliselt kui moraalselt sakslaste jõudu. Energiline liitlaste propaganda proklamatsioonide, broschüüride ja muude vahenditega suuendas demoraliseerimist.

Kiiresti hävines ka sakslaste materjaalne tagavara. Täienduste puudusel inimeste, hobuste ja sõjavarustuse läbi said, osalt juba juuli keskel, laiali saadetud 500 väli- ja 545 raske-kahuripatareid. Välikahurväe rügementide koosseisud vähenesid 9-patareilise koosseisu pealt 8-patareilise peale. Sõja viimase 4 kuu jooksul langes liitlaste kätte 4670 Saksa kahurit. Üldiselt — Saksa kahurvägi kahanes viimaste kuude jooksul ühe kolmandiku võrra. Kahurmürskude valmistamine vähenes samuti, sest töölisel võeti sõduriteks. Hiiglasuured kahurmürskude ladud Aisne'i ja Maas'i vahel langesid liitlaste kätte. Sakslastele jäi järele veel umbes 9000 kerget ja 4500 rasket kahurit. Ka kuulipildujate arv vähenes tervelt ühe neljandiku võrra. Vaadeldes lennu- ja veovahendite seisukorda, rakendust, põletis-määrdeainete ja loomatoidu muretsemist, saaksime samasuguse pildi.

Kahtlemata arvasid sakslased oma seisukorra lootusetu olevat, sest nad nägid oma ees vastast, kes kõvendatud Ameerika vägedega ja kes otsustas vahetpidamata võitlust pidada. Liitlastel oli võimas kahurvägi, millel ei puudunud mürsud. Liitlaste lennuvägi oli õhu valitsejaks ja reservis oli neil umbes 80 diviisi. Liitlaste vahetpidamatud rünnakud sundisid sakslasi lahinguisse saatma kõiki oma reserve, ja alles siis algasid taandumist.

Tänu üldisele taandumisele, päästsid nad end sissepiiramisest, kaotades sealjuures hiigla toidu-, moona-, veovahendite j. m. tagavarad. Et ära hoida üldist katastroofi, otsustas Saksa väejuhatusele tarvitusele võtta äärmist abinõu — paluda liitlastelt vaherahu, mis sundis hiljem Saksamaad alla kirjutama raskele Versailles'i rahule. Vaherahu järele, mis maksma hakkas 11. novembril 1918. a., pidi Saksamaa Belgia, Prantsusmaa ja Elsass-Lothringi tühjendama 14 päeva jooksul; välja andma liitlastele: 5000 kahurit, kõigepealt rasked, 30.000 kuulipildujat, 3000 miinipildujat, 2000 lennukit; vasakut Rheini kallast, Mainzi, Koblenzi ja Kölni tühjendama 11 päeva jooksul,

sinna jättes kõik tehased, raudtee jne.; välja andma 5000 vedurit, 150.000 vagunit, 10.000 jõuvankrit, 100 allveelaeva, 8 kerget ristlejat, 6 dreadnoughti jne.

*

Millegipärast valitseb meil sagedasti arvamine, et liitlased ei võitnudki tegelikult maailmasõda, vaid sakslased palunud enne eneste käe liig halvast käima hakkamist vaherahu.

Võib olla on selle arvamise põhjuseks asjaolu, et meie neil maailma suurimate sündmuste päevil olime ka Saksa tsensuuri tõttu teadmatuse õigest seisukorrast Lääne frondil.

Aga tõeliselt olid liitlased sõja lõpu eel tunginud edasi vähemalt 200 kilomeetrit, seisid ainult 35 kilomeetrit Brüsselist. Sakslased olid Belgias Põhja mere äärest täiesti välja löödud, frondi põhjapoolne osa oli juba 50 kilomeetrit liikunud edasi mööda Hollandi-Belgia piiri joont. Ja keskel olid liitlased juba üle Saksa piiri Rheinimaal.

*

Kümme aastat on möödunud neist päevist. Endised vaenlased on leppinud, endistel sõjakõrbedel lokkab vili, elavad rahulikud inimesed. Aga maailm pole siiski sama, mis oli enne suure heitluse algust. Maailm on lunastunud oma enese veres. Tihem kui kunagi varem kõneldakse igavese rahu vajadusest. Jõuaks inimkond ometi selleni! Siis ei kaeba praeguste ja tulevaste põlvete peale miljonid ja miljonid lõmastatud surnud.

Sügis.

*Päike on unustand mu tilluk'se kodu,
kallistab palme nüüd lõunamaa rannal.
Üle Maarjamaa idatuul kannab
pilvede lõpmatu rodu.*

*Nukraste videvikku suubuvad rajad
ja kinkudel roomab udu —
küllap seal taigasid surma ja kadu
keedavad sortside pajad.*

*Kesse siis hundab seal soos,
kepsleb kes laugaste vahel?
Oo, seal ju karglusel otsatu ahel
kollid ja marduseid koos.*

*Sest päike on jätnud mu tilluk'se kodu
tuultele osaks ja süngele ööle.
Aga küll ta rändab tagasi põhjala teele,
peletab kollid ja udu.*

R. Kalaja.

„Kaitse Kodu“! jõulunumber

ilmub tänavu suure, sisu-
rohke albumina, mis läheb
rahva kätte suuremas ek-
semplaaridearvus kui seni
ükski teine temasarnane.

Uuendage aegsasti „Kaitse
Kodu“! tellimine!

Kuulutajad – reserveerige
aegsasti ruum!

Mis võib tulla SSSR-is?

Kas oodata kommunismi ja Stalini langemist?

Mööduva kuu alul elas meie hiilga idanaaber oktoobrirevolutsiooni üheteistkümnenda juubeli tähe all. Tänavused pidustused olid küll väiksemad ja vaiksemad kui läinudaastased kümnennda aastapäeva omad — arv üksteist pole ka sugugi „ümmargune“, pole selliseks muudetud isegi seal uue maailma ja mõistete loomise maal — aga meil on teisigi põhjusi jälle kord peatumiseks sündmuste juures.

Just juubeli eel hakkas sadama ärevaid teateid ärevatest sündmustest Nõukogude Venes. Millised pidid need sündmused olema — seda on loetud juba ajalehtedest ärevate pealkirjade alt, mis kõnelesid suurtest lahkuminekutest praeguste Venemaa valitsejate hulgas, nende omavahelistest konfliktidest, heitlusest võimu pärast. Olevat tekkinud tugev „parempoolne vastasrind“ Stalinile, sellele tegelikule Venemaa diktaatorile, kes õieti ei asu mingisugusel nimeiliselt juhtival kohal, on ainult kompartei sekretär ja ometi hoiab oma peos võimu kogu selle ulatuses. On kõneldud, et Stalini vastu olevat niisugused nimekad mehed, nagu on seda Rõkov, isegi „starosta“ Kalinin. Oodatakse

neist vastoludest sündmusi, mis peavad vapustama kogu kommunistliku maailmariigi aluseid.

Siis veel: Venemaa elab praegu majandusliku kriisi raskenevas järgus. On puudus leivast, on puudus küttest, on puudus kõige mitmekesisematest tarbeainetest. Toidu- ja tarbeainete magasinide taga seisavad päevad läbi hiigla „sabad“, rahvas on mures kättejõudva talve ootusel. Riigi varustusaparaat ei jõua küllalt painduvalt teostada olemasolevategi ainete jagamist, kohaletoomist. Krimmis on päris nälg, samuti Donimaal, Ukrainas täieline ikaldus, leivaviljast ei jatku. Nii oleme lugenud.

Veel: Vene talupoeg, see omapärane ja -moodi inimesehing maakeral — see Vene talupoeg olevat muutumas teadlikuks inimeseks, häda sunnil. Temas, kes ta ju tõeliselt on see päris „Vene rahvas“, ärkavat päris tõesti arusaamine, et nüüdsel ajal, nagu alati, on just tema selleks Venemaa tähtsamaks kihiks, kelle tööst oleneb maa ja riigi saatus. Sellele arusaamisele on tulnud ta pärast seda, kui talle selga laotavad mak-

Stalin.

Valgete Husaaride põgenemine.

Rudyard Kipling.

Palju inimesi usub, et üks inglise ratsarügement ei mõistvatki põgeneda. See on eksiarvamine. Olen näinud nelisada kolmkümmend seitse piiki metsikus kabuhirmus kihutamas laiali igasse ilmakaare — olen olnud tunnistajaks, et parim rügement, mis iial istunud hobustel, kaheks tunniks oli kustutatud armee nimekirjast. Siiski, kui toda Valgete Husaaride lugu edasi jutustada, võib sattuda hädaohtu saada väga ebasõbraliku kohtlemise osaliseks. Nad pole just uhked selle juhtumuse üle.

Valgeid Husaare võib tunda nende enesearvamist, mis on suurem kui kõigil teistel ratsarügementidel. Kui sellest ei jatku, siis võib tunda neid veel nende vanast konjakist. See on juba kuuskümmend aastat nende kasiino uhkuseks ja vääril teekonda, et seda osta. Nõutagu vana „MacGaire“ konjakit ja pandagu tähele, et saavutatakse õige. Kui kasiino alamohvitser peab mõnda võhikuks, kes ei mõista ehtsast küllalt lugu pidada, kohtleb ta teda sellekohaselt. Too alamohvitser on vapper mees. Aga ma hoiatan igäüht külalisena rügemendilauas kõnelemast takistumarsssidest või kaugratsutamisest. Ohvitserid on hirmus tundelised ja annavad seda mõista igäühele, kes neid nii, nende arvates, välja naerab.

Nagu Valged Husaarid kinnitavad, on kõiges

süüdi rügemendiüle. Ta oli uustulnuk ja poleks tohtinud iial asuda rügementi juhtima. Ta kinnitas, rügement polevat talle küllalt tragi. Seda pidi juhtuma Valgetele Husaaridele, kõige maailma rügementide hulgast just Valgetele Husaaridele, kes teadsid, et nad iga väeosa Jumala maapinnal — ratsa-, suurtüki- ja jalaväge — üle, läbi ja tükkideks võisid ratsutada. See haavamine oli esimene, mis nad panid pahaks oma majorile.

Siis ta andis hundipassi trummihobusele — Valgete Husaaride trummihobusele! Võib olla ei aimata esimesel silmapilgul seda võrdlustet kuritegu, mis ta seega toimis. Iga rügemendi hing elab trummihobuses, kes kannab seljal kaht suurt hõbedast trummi. See hobune on peaaegu ikka suur, hall Wallach. See on auasi ja iga rügement on valmis ühe halli hobu peale kulutama iga vajalist summat. See hobune seisab siis kõrgemal harilikudest sõjaväehobuste kohta käivatest seadustest ja on kindel oma heas käekäigus, nii kaua kui ta jõuab liikuda ja teeb au oma rügemendile. Lõppude lõpuks ta tunneb rügemendi asju paremini kui adjutant ise, ja ta ei võiks iial valesti talitada isegi siis, kui ta tahaks.

Valgete Husaaride trummihobu oli alles kaheksateistkümnendaastane ja kõigile oma kohustele veel täiesti kõlbuline. Oigupoolest seisis tal ees

sud on tõstetud eriti kõrgeiks, kui talt kommunistliku majanduse päästmiseks pressitakse vilja, linu, loomi madalate hindadega ja õige karmide abinõudega. On tulnud arusaamisele pärast seda, kui kommunism on juba otsustanud talupojaklassile anda surmahoopi. Juba Lenin ütles, et nii kaua kui Venes on olemas mitu- ja mitukümmend talupoega, kel on eraomandusena oma maa, omad loomad, oma eramajapidamine, nii kaua pole Venemaal õiget kommunismi. Stalin on otsustanud selle kurja juure, s. t. talupojaklassi, kaotada. Kaotada seepärast, et muidu ikka oleneks kogu kommunistlik riik ja kord selle mittekommunistlikust talupojast. Kui see töötab, jätkub vilja sisemaa ja töölislinnade elamiseks, jätkub ka väljaveoks, sest vili on praegugi Vene tähtsam eksportkaup, kuna tal külje all niisugune soodus turg, nagu on seda Euroopa. Ei meeldi aga sellele mittekommunistlikule talupojale töötada, on kogu kommunistlik majandus uperkuuti. On veel teine hädadoht: talupoeg töötab küll ja saab vilja, aga lihtsalt ei anna seda käest, vaatamata kõikidele repressioonidele, nõuab enesele suuremat „vabadust“, tähelepanu, ei anna vilja Nõukogude raha eest, vaid nõuab vastu tarbeaineid.

Need kaks nähtust ongi viimasel ajal ilmsiks tulnud ja õige stüühiliselt. Talupoeg on asunud teadlikku vastasrinda Nõukogude valitsusele, ei tööta rohkem, kui et saab elada kuidagi ise ja hädavaevaga tasuda ka osa makse. Ja

kuigi töötab, ei anna töövilja käest. See on nende karmide surveabinõude tagajärg, millega taheti täieliselt rookida välja jõukamad ja keskmised talupojad, et jääksid järele ainult kehvikud. Senise agrarpoliitikaga tahtsid Kremli nähtavad ja nägematud võimumeded proletariseerida individualistlikult maja pidavaid talupoegi, neid makside ja teiste majanduslikkude korraldussammudega suruda, et saavutada majandusliku ja poliitilise seisukorra, mis üksiktalumajapidamised sunniks ühinema kommunaalmajapidamisteks, kus talupoeg oleks muudetud suurte sovjetimõisade või kommunistlikkude kollektiivmajapidamiste ehtsaks proletariseeritud maatööliseks. See on iseenesest suur ja julge kavatsus ja ta teostamine oleks sulgenud Nõukogude vabariigi, nüüd veel suure mulguga, sotsialistliku ringi. Sest tööstuse, liikumise, varustusaparaadi ja kaubanduse järele oleks olnud siis ka põllumajandus sotsialiseeritud.

Milleks kirjeldada kõiki neid surveid, mis on sadanud ülalsetatud eesmärgi nimel Vene talupoja tuimale turjale! Meile on silmapilgul huvitavam see asjaolu, et kogu see sihikindel ja kestev surve on äratanud vastusurve, mis avaldub talupoegade massi tegelikult vaenuliseks muutumises Nõukogude valitsuse ja kommunistliku korra vastu.

Kõik need ülalloeletatud nähted on ka vist põhjuseks, miks komparteis eneses tekkimas lahkkelid esimesejärguliste küsimuste ümber.

veel kuueaastane teenistusae ja ta liigutas end kaardiväe tambuurmajori au ja väärrikusega. Rügement oli maksnud ta eest 1200 ruupiat.

Agas major seletas, vana ruun pidavat kaduma ja nii praagiti ta kõigiti välja ja asendati pestud rebasele sarnaneva setukaga, kes oli nii inetu kui emaeesel ja kellel oli lamba kael, roti saba ja lehma laudjas. Trummilööja tundis põlgust selle eluka vastu, ja paremad hobused rügemendiorkestrist tõmbasid kõrvad taha ja näitasid talle silmavalgeid, kui ta neile iganes silma puutus. Nad tundsid temas esimesel pilgul tõusikut. Ma usun, majori viha ulatus ka rügemendiorkestri, ja ta soovis, et see võtaks osa korralistest paraadmanöövritest. Üks ratsaorkester on ometi püha. Ta esines senini ainult paraadidel ülemjuhataja ees, ja rügemendikapelmeister on veel kraadi võrra tähtsam isik kui major ise. Ta on ülempreester ja „Keel Row“ on ta püha laul. „Keel Row“ on meloodia paraadmarsi jaoks traavides, ja kes pole kuulnud ta helisid selgelt ja kõlavalt kostma üle tervitades mööduva rügemendi traavimismüüna, sellel seisavad veel mõned kõlalised ja hingelised kogemused ees.

Kui major tagandas Valgete Husaaride trummihobu, oleks tulnud peaaegu mäss.

Ohvitserkond oli kuri, rügement tulivihane ja orkester vandus... nagu just ainult ratsaväelased võivad vanduda. Trummihobu pidi müüda avalikul enampakkumisel, et võib olla mõni pars*) ta ostaks ja rakendaks oma käru ette!

*) Pars — India madalaima kasti liige.

See oli halvem kui et oleks terve ilma ees paljastatud rügemendi sisemised vahejuhtumised või müüdnud juudile — mõnele mustale juudile — kasiinohõbe!

Major oli väiklane mees ja türann. Ta teadis, mis rügement arvas ta tervisist; kui siis koguni meeskond pakkus end trummihobu ostjaks, ta seletas, nende kavatsus tähendavat mässu ja olevat korravastane.

Agas üks leitnant — Hogan-Yale, iirlane, — omandas trummihobuse oksjonilt sajakuueteinme ruupia eest, ja major märatses vihast. Yale mängis kahetsust — ta oli oivaline näitleja — ja seletas, ta ostnud hobuse ainult, et päästa teda võimalikust halvastikohtlemisest ja naljasurmast, ta laskvat selle koha peal maha ja tegevat seega loole lõpu. See näis rahustavat majorit, sest ta just tahtis, et trummihobu maailmast koristataks. Ta tundis, et oli toiminud valesti, aga enesestmõistetavalt ta ei võinud enam järele anda. Ja teda ärritas trummihobuse olemasolu.

Yale tõi endale klaasi kuulsat vana konjakit, kolm sigarit ja oma sõbra Martyni; kõik üheskoos lahkusid kasiinost. Yale ja Martyn pidasid nõu kaks tundi aega Yale toas; aga ainult Yale terrier, kes valvab ta saapasulast, teab, mis nad seal harutasid. Lõpuks lahkus üks kõrvuni kaetud ja mähitud Yale hobune tallist, et väga vastumeelselt kolida üle erakorterisse. Yale ratsasulane saatis teda. Selle järele kaks meest mürdis sisse rügemendi teatrirekvisiitide hoiuruumi ja viisid ära terve rea värvipotte ja mõned suured dekoratsioonide maalimise pintsliid. Ja lõpuks öö

Stalinile, kes on tõeliselt selle talupoja-surumise reshhiimi isa, on võrsunud avalik vastasrind, kuna üks osa parteist jälle pooldab kuldset keskteed mõlema laagri vahel. Lakkamatult kestavad jutud Rõkovi kõrvaletõrjumisest, teistestki Stalini poolt ettevõetavaist muutustist.

Aga „parempoolsele vastasrinnale“ on tekkinud hulk pooldajaid. Osalt põhimõttelisi — need, kes ei kiida heaks talupoja materdamist ja liig suure tähelepanu pühendamist vabrikutöölisele, kes Vene tööstuse praeguse endtasumatuse juures on punasele majandusele faktiliselt söödikuks; teiseks — need, kes pole rahul Stalini kui isiku liig türannilise iseloomuga, talitusviisiga, ta isikuga üldse. Nii teatatakse ja nii peab arvama, et vastasrinna mõju ulatuvat ka punaväkke, kõnelemata siis provintsi jatscheikadest.

Niisuguse olukorra juures tekib igal huvitatul tingimata küsimus: Kas Nõukogude paradiisis on tõesti „midagi oodata“, s. t. kas on eeldusi muutumiseks selle riigi struktuuris, valitsuskorras, suhtumises välismaale? Ja kui oleks, kuidas võiks see muutus areneda — rahuliselt, anarhiana, võitlustega?

On raske nüüdsel ajal prohvetit mängida. Tänamatu on see ka. Eriti idanaabri suhtes, kus valitsemas hoopis enneolematud olu- ja vahekorrad. Aga teatavaid hüpoteese võib nähtuste ja sümptomide järele siiski üles seada.

Vaatleme esiteks, mille ja kelle najal prae-

gune kommunistlik kord siis õieti tugib ja millised on ta võimu organisatsioonid.

Venemaa valitsejaks on kompartei, kes oma liikmete ja juhtide kaudu teostab n. n. töörahva diktatuuri. Partei, kelle liikmete arv on kõige rohkem ainult poolteist miljonit, püsib valitsejana ligi sajaviiekümne miljoni üle ainult võimu abil. Ja selleks võimuks on ta relvastatud jõud: rohked GPU (Riigi Poliitilise Valitsuse) väeosad, OSO-Aviohimi organisatsioon, komso-mol (kommunistlik Nõukogude noorsugu) ja punavägi. Siin maksab sõna: kel hea, see on ka poolt. Venemaal pole ühelgi teisel liigil ametnikudel nii hea elu kui GPU väeosadel, kes on selle n. n. kommunistliku valitsusreshhiimi faktilised teostajad. Millised volitused ja ülesanded GPU-l kõik ei ole! Tal on võimalus valvata ja kontrollida iga viimast kui isikut, olgu see siis kas harilik kodanik, reamees kommunist või mõni nimekas juht. Kes on käinud Nõukogudemaal, see teab, kui eeskujulik riietus on GPU meestel, kui hoolitsetud on nende välimus, kui enesega rahulolev ja iseteadlik nende näoilme. Nad võivad ka seda!

See eeskujuliku organisatsiooniga, relvastatud ja distsiplineeritud võim aga allub vahenditult parteile, aga mitte valitsusvõimu teostavatele organitele. Komparteis on aga kindlalt ja diktaatorlikult tüüri-rattal Stalin ja ta sõbrad.

Aga ka GPU mehi endid on tagavaraks väljaõpetatuna ja järeleproovituna veel teine

langes maha kasarmute üle ning Yale tallis tõusis müra, nagu mõni hobune tambiks oma latri puruks ja pihuks.

Järgmine päev oli neljapäev, ja kui meeskond kuulis, Yale tahtvat õhtul trummihobuse maha lasta, otsustati vanale loomale valmistada korrapärane sõjaline matust — parem kui nad sel silmapilgul oleksid teinud majorile, kui see just siis oleks surnud. Toodi siis härjavanker, tükk kotiriidet ja terved mäed roose, ja laip, kaetud lõuendiga, viidi kohale, kus midu põletati põrnapõletikku lõppenud hobuseid, ja teda saatis kaks kolmandikku rügemendist. Orkester küll ei mänginud, aga kõik laulsid „Paik, millel suri vana ruun“, mis näis neile olevat pühalik ja sündmusele sobiv. Kui laip oli pandud hauda ja saatjad puistasid ta peale terved sületäied roose, rügemendisepi lasi kuuldavale mahlaka vande ja tähendas valjusti: „See on sama vähe meie vana trummihobu kui olen seda mina!“ Siis küsis temalt viienda jao vahtmeister, kas ta võib olla oma pea olevat kõrtsi jätnud. Aga rügemendisepi seletas, ta tundvat trummihobuse jalgu sama kindlasti kui oma; ta vaikis ometi, kui nägi vaesel kangelal väljasirutatud esikabjal sissepõletatud rügemendimürit.

Nii maeti Valgete Husaaride trummihobu, kuna rügemendisepi omaette pomises. Kotiriie, mis kattis laipa, oli paiguti määritud halli värviga, ja sepp juhtis vahtmeistri tähelepanu sellele tõsiasjale. Aga vahtmeister müksas talle tugeva hoobi vastu kederluud ja arvas, ta olevat kahtlemata joobnud.

Esmaspäeval pärast matust major tasus Valgetele Husaaridele kätte. Et kurja saatuse taltel just tema sel nädalal oli garnisoniülema kohuste täitjaks, määras ta seks päevaks brigaadi lahingõppuse. Ta seletas, ta laskvat rügemendi juba „higistada ta neetud kangekaelsuse eest“, ja ta viis oma kavatsuse põhjalikult läbi. Too esmaspäev oli kibedamaid päevi Valgete Husaaride mälestuses. Neid saadeti ettekujutatava vaenlase vastu, aeti edasi, tõmmati tagasi, käsutati hobustelt maha ja lasti püherdada tolmusel maapinnal igal võimalikul seadusepärasel viisil, kuni neil higi voolas igast urukesest. Ainus lõbu tuli alles vastu õhtut, kui nad haarasid ümber ühe patarei ratsutavaid suurtükiväelasi ja ajasid neid taga kahe miili kaugusele. See oli juba isiklik juhus, ja suurem osa meeskonda oli kõige hingega oma võidu eest väljas, kusjuures suurtükimehed kinnitasid üsna avalikult, nemad olevat Valgetest Husaaridest üle. Selles nad siiski eksisid. Majori eest möödamarssimisega lõppis see õppus ja kui rügement tuli tagasi kasarmu, olid mehed kannustest kiivri lõuarihmadeni kaetud poriga.

Valged Husaarid omasid suure ja üsna omapärase eesõiguse. Nad võitlesid selle endale, niipalju kui tean, Fontenoy all.

Paljudel rügementidel on iseäralised eesõigused, nagu näiteks õigus kanda kraed vabal ajal või paela õlalappide vahel või punaseid ja valgeid roose kiivri-le teatud päevil aastas. Mõned neist õigustest seisavad ühenduses rügemendi kaitsepühaga, teised jälle väeosa kuulsustegu-

kaader — partei jatscheikades, komsomolina, ametnikkudena, OSO-Aviohimi liikmetena — tagavaraks juhuks, kui praegune GPU ise peaks ta käsutajale kardetavaks minema. Siis on iga silmapilk väljaastumiseks see teine, järeleproovitud ja väljakoolitatud meestehulk, kel kõigil relvad kodus käes.

Nüüd punaväest. Ei saa öelda, et päris-kommunistide protsent punaväes oleks ei tea kui suur. Poolteistmiljoni punaväelase hulgas on kommuniste ainult mõnikümendtuhat, kes sünnitavad punaväe, n. n. „komsostavi“ (kommunistliku koosseisu). See komsostav on jaotatud kõikidesse väeosadesse ja ta ülesandeks on süstemaatiliselt punaväelasi nekrutitest peale läbi imbutada kommunistliku ilmavaate, tõekspidamiste ja mõtteviisiga, neid muuta kui mitte kommunistideks, siis vähemalt kommunismist läbiimbutatuteks, kommunismi teataval määralgi pooldajateks. Sellele sihivad kõik nekrutitele ja punaväelastele peetavad loengud — juba kirjaoskamatu lugemaõpetamisel pritsitakse neile esimeste eneseveeritud lausetes naha alla viha kodanluse ja imetlevat pooldamist kommunismi vastu. Ja ei saa salata, et see poleks kannud vilja. Õige kenakene protsent noormehi lahkub punaväest kommunistidena, teised kõik jälle n. ö. ärapropageerituna. Samuti hoolitsetakse punaväelaste eest, kuigi sõjaväeline ja teenistusdistipliin on otse eeskujulik, tõesti paremini kui tsaariajal — kusjuures muidugi ei jäeta seda

just meeletuletamata, et niisuguse inimväärse sõdurielu võimalus on ainult Nõukogude valitsuse teene. Ja miks ei peaks siis mõni Vitebski või Pensa kubermangu talupoiss, kel sõdurina parem elu kui viletsas kodus, Nõukogude poolt olema! Lõppude lõpuks on punaväeski jälle seatud nii, et kõige otsustajaks ka kõige väiksemates asjades on ikkagi ainult „komsostav“. GPU käsi ulatub vägevana ka siia.

Kogu oma edasielamise ja tuleviku lootused paneb Nõukogude kord komsomolile. Teda hellitatakse, teda kasvatatakse sihikindlalt, teda õpetatakse, talle tehakse kõikisugu eesõigused, mille võimalused kommunistliku korra juures palju suuremad kui „ebaõiglase“ kodanlise korraga riigis. Komsomol on komparteis autonoomne organisatsioon omaenese internatsionaaliga ja selle funktsioonidega. Teataval ja õige tugeval määral on see autonoomia küll ainult teoreetilise, nagu paljud „autonoomid“ sealpool traataeda — Kremli käsu ja loata ei sünni selleski „KJM'is“ (Kommunistitscheski Internatsional Molodjeshi — kommunistlik noorsoo internatsionaal) midagi — aga illusioon on ja seda ju noorus armastab! Komsomoltsidel ja komsomolkadelgi on igati relvad kodus ja imetihti peavad nad sõjaõppusi. Ja neile on antud nii palju vabadusi ja eesõigusi võrreldes teistega, et kogu see komsomol on kujunenud Nõukogude „Jungsturmiks“, nii palju kui meie seda mõistet oskame sobitada kommunistlikku miljöösse ja tingimustesse. Miks ei

dega. Ja neid kõiki peetakse pühaks, mitte üht aga nii pühaks kui Valgete Husaaride eesõigust kõlavate muusikahelide saatel hobuseid jootma ratsutada. Sealjuures märgitakse ikka ainult üht pala, mida iialgi ei vahetata uuega. Ma ei tea, kuidas õigupoolest on selle viisi nimi, aga Valged Husaarid kutsuvad seda „Vii mind tagasi Londoni“, ja viis on väga kena. Rügement laseks end ennem maha kustutada armeenimekirjast kui loobuks sellest eesõigusest.

Kui kõlas komando „lailai“, ruttasid ohvitserid koju endid õhtuks korraldama, ja meeskond ratsutas sammu üksteise järele kasarmuhoovile ning tegi siin endal mugavaks. See tähendab, mehed nõõpised kitsad kuued lahti ja seadsid kiivrid otse ning igauks tujukohaselt kas naljatlema või kiruma; hoolikamad lasid hobuste rihmad ja ohjad lõdvale või võtsid üsna ära. Sest iga õige ratsanik hoolitseb oma looma eest otse sama palju kui iseendagi eest ja usub või peab ometi uskuma, et neile mõlemale üheskoos naised ega mehed, tüdrukud ega kahurid ei või vastu panna.

Siis käsutas korrapidaja ohvitser: „Hobuseid joota!“ ja rügement liikus rivitult eskadroni jootmispaiigale, mis asus tallide taga, viimaste ja kasarmute vahel. Seal oli neli hiiglaküna, üks iga eskadroni jaoks, hobuseraua kujulised, nii et kõiki hobuseid võis joota, kui vaja, kümne minutiga. Enamasti aga rügement kulutas selleks aega seitsme minuti võrra rohkem, kuna orkester mängis.

Orkester alustas mängu ja kõik eskadronid

asetusid heatujuliselt oma künade ümber, kuna mehed tõmbasid jalad jalutsitest ja nokkisid vastastikku üksteist. Päike loojenes parajasti suure, kuuma, punaselt hõõguva pilverünga taha, ja tee, mis viis üles erakortere poole, näis otse puurivat päikesesilma. Keset teed paistis väike tume täpp. See kasvas ja kasvas, kuni kujunes hobuseks, kes kandis seljal mingit tohutut komutist, imelikku raamistikku nagu praadimisrest. Punane pilv kumas läbi ta korratute varbade. Mehed tunnistasid seda kätega silmi varjates ja küsisid: „Mis kurat see setukas küll seljas kannab?“

Järgmisel minutil nad kuulsid hirnumist, mida tundis iga üksik hing — nii hobused kui mehed — ja nägid otsesihis rügemendiorkestri poole traavivat — Valgete Husaaride surnud trummihobust.

Paremal ja vasakul sadula esiküljel tolknasid ja kajasid tumedalt vastu iga kabjalöögi juures musta loori mähitud trummid ja sadulas istus sirgelt ja sõjaväeliselt palja pealuuga luukere.

Muusika katkes ja silmapilgu valitses surmavaikus.

Siis pööras keegi viiendast jaost oma hobuse ümber — öeldi, see olnud vahtmeister — ja pagas karjades minema. Keegi ei tea õieti, kuidas nüüd kõik tuli; ometi näis, et vähemalt üks mees igast jaost andis signaali üldiseks paanikaks, ja ülejäänud järgnesid nagu lambad. Hobused, kes just alles olid pistnud oma koonud künaadesse, ajasid püsti tagumistele jalgadele ja kiilusid tihedasse karja; vaevalt aga vaikus muusika, mis

Komsomoltside paraad Punasel platsil Moskvaa.

peaks seegi komparteile, aga mitte valitsusele al-
lulv organisatsioon olema truu, kuna ta ju teab,
kellele ta võlgneb kõik oma eesõigused!

Jääb veel OSO - A v i o h i m ja töölisorga-
nisatsioonid. Esimene keeruline nimetus tähendab
„riigikaitsele kaasaaitamise ühing + õhu- ja
keemilise kaitse ühing“. Ta enesest pole nii pal-
ju jõufaktor kui just Nõukogude kodanikkude
sõjaväelise kasvatus teostaja ja sõjalisele val-

misolekule kaasaaitaja — nii meie kaitseleidiu
suurema osa funktsioonide täitja. Sellena on ta
siiski teatav jõud, kuna ta eneses koondab just
sovjetitruud elemendid, alates tööliste ja kooli-
poiste ning lõpetades eriteaduste kommunistlik-
kude professoritega. Tema on see, kes kogub
sunduslikke annetusi „Meie vastus Chamberlai-
nile“-lennukite ehitamiseks, tema on see, kes ja-
gab sovjetitruudele relvu ja propageerib ning

juhtus siis, kui trummihobu jõudis umbes kahek-
sandiku miili kaugusele, kui kõik kabjad seirasid
esimeste eeskujude, ja selle metsiku põgenemise
plagin ja tampimine, mis kostis nii üsna teisiti
kui paraadirivi kindel, põruv trapp-trapp-trapp,
kihutas loomi veel enam taga. Nad tundsid sel-
gesti, et mehed nende seljas kartsid, ja kui ho-
bused on seda mõistnud, siis ei hoiavad väeosa koos
selles lõplikus kabuhirmus ükski pagan.

Jagu jao kõrval pööras ümber ja põgenes,
tormas laiali — siia ja sinna nagu mahapillatud
elavhõbe. See oli ainusarnane vaatamäng, sest
nii mehi kui hobuseid juhtis üdinitungiv hirm, ja
karabiinieritaskud, mis peksid lahtiselt vastu ho-
buste laudjaid, kihutasid loomi aina pöörasemalt.
Samal ajal mehed karjusid, vandusid läbisegi ja
püüdsid eemale hoida orkestrandidest, kelle järele
kihutas trummihobu; ta tontlik ratsanik oli kuk-
kunud ettepoole ja näis nüüd oma ratsut aina
kiiremale jooksule kannustavat, nagu oleks ta
võidusõidul.

Major oli läinud kasiinosse kustutama janu
kibeda tööpäeva järele. Suurem osa ohvitseri
oli samuti seal ja korrapidaja leitnant tahtis just
minna tagasi kasarmu võtma vastu vahtmeistrilt
raporti hobuste jootmise üle. Kui siis „Vii mind
tagasi Londoni“ järsku katkes kahekümnenda
takti järele, küsis iga hing kasiinos: „Mis põrgu
siis nüüd juhtus?“ Silmapilk hiljem kuuldi kõige
ebasõjaväelisemat lärmi ja nähti kaugele üle la-
geda laialipillatud, täielikus korralageduses kihu-
tavad Valgeid Husaare.

Major oli vihast keeletu; ta arvas, et rüge-

ment mässab või on viimase meheni jooanud.
Seal kihutaski juba rügemendiorkester — lootu-
setult korralage inimkari — mööda, selle kannul
raskelt traavides surnud ja juba maetud trummi-
hobu tema seljal sadulas hüpleva ja rappuva luu-
keregaga; Hogan-Yale sosistas tasa Martynile:
„Seda ei pea tugevaimgi traat vastu,“ ja orkes-
ter, mis tegi põgeneva jänese kombel sikk-sakke,
tormas teist korda mööda. Terve ülejäänud rü-
gement aga oli kadunud — metsikus ajus läbi
terve maakonna, sest vahepeal oli juba hämar-
dunud ja igauks mörgas oma naabrile, trummi-
hobu olevat tal vahetult just otse kannul. Rat-
sahobuseid koheldakse üldiselt hellitava hoolega.
Hädakorral nad võivad isegi paarisajanaelalise
koormaga näidata imetlusväärseid võimeid. Seda
märkasid nüüd nende ratsanikud.

Kui kaua see paanika kestis, ma ei tea öelda.
Usun, inimesed tundsid kuu tõiustes, et polnud
enam midagi karta, ja hiilisid hirmus häbelikult
kahe-kolmekaupa ja salkades kasarmu tagasi.
Vahepeal oli trummihobu, pahandatud tollest eba-
harilikust vastuvõtust, mis ta vanad sõbrad talle
osaks lasksid saada, peatunud ja ümber pöörnud
ning oli traavinud vana harjumuse järele kasiino
treppi leiba saama. Ükski ohvitseridest ei taht-
nud end avalikult näidata põgenevana, aga kellel-
gi polnud ka himu loomale läheneda, kuni lõ-
puks major ise üldise tardumuse katkestas ja
luukerel jalust kinni haaras. Orkestrandid olid
sel ajal veidi eemal seisma jäänud ja tulid nüüd
pikkamisi ligemale. Major puistas neile üksikult
ja hulga peale näkku kõikisugu sõimusõnu, mis

teostab kodanikkudele sõjalist valmisolekut. Aga temagi kohta maksab sama, mis kommunistliku „Jungsturmi“ kohta: ta on täiesti olenev oma juhtidest.

Kui arvata siia juure veel asjaolu, et Nõukogude inimmass on tehtud ääretu kartlikuks ja umbusklikuks iga harjumatu kõlava lause või õpetuse vastu; kui pidada meeles, et oma eeskujuliku sisesalakuulamise võrguga on inimesed muutunud nii umbusklikkudeks ja kartlikkudeks, et perekonnaliikmedki hoiduvad üksteisega kõnelemast poliitilistest küsimustest — sest isa ei usalda enam poega ega poeg isa! — ja tuletada meele, et ühelgi harilikul kodanikul ei tohi Nõukogudemaal olla mingisugust relva, siis peaks juba igäihel tulema veendumus, et vähemalt lähemal ajal ei või seal mingisugusest vägivaldsest pöördest olla juttugi. Kommunistliku erakonna (s. o. Venemaa valitsejate) omavahelised lahkeliid on seni liikvideeritud raudse käega ja lihtsalt — ei anna Stalin end ka seekord murda, sest liig tugevalt hoiab ta kõikmõeldavaid võimuniite oma käes. Võiks olla mõeldav muutus ainult nii, et partei kollektiivi asemele asub üksikisik juba nimelise diktaatorina, aga millega erineks see seisukord praegusest?

Igasuguse teise organisatsiooni tekkimine peale kommunistlikkude pole praeguse seisukorra juures lihtsalt mõeldavgi: liig hästi kuuleb-näeb kõikvõimas GPU. Ja nii, arvan mina, lakkab või laketatakse varsti praegunegi talumeeste ärkav opositsioon, nagu neid on seal lämmitatud juba kümned — maal ja linnades.

Ja lõpuks: kui see sisemine rahutuseimmitsemine peaks tõesti muutuma saatuslikuks kompartei võimule, siis tuleb meil, minu arvates, seda pigem karta kui soovida. Juba Trotski ütles: „Kui pole meil, kommunistidel, enam muud pääseteed, tuleb lahkudes üks nii kõvasti kinni paugutada, et terve maailm väriseb.“ See on ära seletatud: kui kommunism tunneb oma seisukorra sisemistel põhjustel tõesti minevat kriitiliseks, valib ta viimse lootuse — algab „kaitse sõda“ mõne naabri vastu, et nii juhtida rahva tähelepanu ja viha mujale. Põhjusi ju leidub! Kuigi see oleks ehk jooksmine mõõgatera otsa, sest tsaarivalitsuse langemise otsekoheseks põhjuseks oli just asjaolu, et ta oli küllalt ettevaatamatu kümnele miljonile „truule Vene almale“ püssid kätte andma.

E. Viskel.

tal aga parajasti tuli meele, sest ta oli haaranud vahepeal trummihobuse rinnust kinni ja leidnud, et see oli lihast ja verest. Siis ta peksis rusikas käsi mõlemale trummile ja märkas, et need olid ainult kardpaberist ja bambusroost. Viimaks püüdis ta ikka veel koledasti vandudes luukeret rebida sadulast, leidis aga, et see oli kinnitatud traatidega sadulavöö külge. Stseen, kuidas major kaisutas käte vahel luukere puusi ja sealjuures ise surus kõvasti vastu vana trummihobuse kõhtu, oli veidi iseäralik, kui mitte öelda koomiline. Paari-kolme minuti pärast ta oli kiskunud kodukäija sadulast alla ja viskas vastu maad, kusjuures ta orkestrantidele karjus: „Siin on teil see värk, mille eest te kabuhirmus plagaste, te koerad!“ Luukere ei paistnud videvikus just veetlev. Aga kapelmeister näis juba toibuvat, sest ta hakkas järsku naerma ja itsitama, mida ta küll püüdis varjata. „Pea ma selle ära koristama, härra major?“ küsis kapelmeister. „Ja,“ ütles major, „saatke ta põrgu ja ratsutage ise järele!“

Kapelmeister tervitas, viskas luukere üle sadula ja viis hobuse talli. Siis kuulas major ülejäänud meeskonna järele, ja keel, mida ta selle juures tarvitas, oli haruldane. Ta peksvat laiali terve rügemendi — saatvat iga üksiku mehe sõjakohtusse — ta loobuvat säärase hulgustekarja juhatamisest. Kui mehed vähehaaval jõudsid tagasi, siis majori väljendused läksid aina hirmsamaks, kuni nad lõpuks läksid üle iga ratsaväe-majorile lubatud kõnevabaduse piiride.

Martyn tõmbas Hogan-Yale kõrvale ja ar-

vas, mahalaskmine olevat muidugi kergem karistus, mis neil oodata, kui asi tuleb ilmsiks. Hogan-Yale kergitas ainult kulme ja tähendas, esiteks olevat ta lordi poeg ja teiseks trummihobu komejantlikus ülestõusmises sama süütu kui vast-sündinud laps.

„Minu juhtnöörid,“ ütles Yale üsna erilisel meelitava naeratusel, „kõlasid nii: ma pidavat trummihobu võimalikult väärkamal viisil tagasi tooma. Ma küsin sult: kas võin mina vastutada, kui mõni eeslist sõber teeb seda niisugusel kombel, et ajab segadusse Tema Majesteedi ratsaväe meeled?“

Martyn vastas: „Sa oled suur mees ja saad kord kahtlemata kindraliks, aga mina ohverdaksin selleks küll oma rittmeistri-au lootused, kui ma võiksin pääseda sellest loost terve nahaga.“

Saatuse ettenägevus päästis Martyni ja Hogan-Yale. Rügemendi staabiülem viis majori ühte nishi, kus muidu leitnandid mängisid öösel pokerit; seal kõnelesid nad tasa, pärast seda, kui major oli end täiesti välja vandunud. Staabiülem kirjeldas juhtumust mingisuguse jultunud lurjuse meistritööna, kellele seda tempu ta teenistuslehele ei unustata märkimata; ta kriipsutas alla, milline patt ja häbi olevat teha terve rügemendi avaliku naeru ja pilke märklauaks.

„Nad hakkavad meid,“ ütles staabiülem, kellel oli imetlusväärne kujutusvõime, „nad hakkavad imetlusväärne kujutusvõime, „nad hakkavad meid kutsuma „metsiku aju rüütlitelike“, „tondiküttideks“ ja terves armees antakse meile kõikisugu pilkenimesid, mis keegi iial jõuab mõtelda. Kõik avalikud seletused ei jõuaks maa-

Vana malevlane.

(Kaitseidü X aastapäevaks).

Poeg, kodus nüüd laiselda häbi,
kui laanes on käimas suur lahing,
kui tungimas vaenlase ahing
on sõprade südamest läbi:
ei kõlba nüüd laiselda, maitsta
sul puhkust ju mugavas rahu,
kui teised on omakstest lahus
ja antud neil kodumaa kaitsta!

Poeg, kodus saad samuti surma
kui sõjaski, lahingus langed,
just samuti tardud ja kanged
siin elu kesk veetlust ja hurma:
aeg jätta kõik, mehisel jätta
ja sõita sul mehena sõtta,
aeg täna veel, täna veel tõtta,
su isamaa kulsu, sa rutta!

Vaid valida parema ratsu
ja rakmed ja relvad, et häbi
ei oleks su kehvuse läbi
me majal, kuid võita katsi,

1928.

se'ep võta mu lahingu tapper
ja vahvasti viimsena võitle
ja noori ja argu seal sõitle,
et kiita võiks: poeg mul on vapper!

Poeg, kaitstes seal maleva lippu,
jää truuks me vanale soole
ja kanna ta kuulsuse poole,
vii kõrgele mägede tippu
ning lehvima lase siis valla,
et teaksid teisedki minna
su järele ülesse sinna —
lipp paistku sealt kõikjale alla!

Ja kui sa kord tagasi jõud
sealt vaenulast võitjana vahvalt,
saad tänu ka kodumaa rahvalt
ja kõike, mis iganes nõuad...

Poeg, aga kui leiad seal hua,
siis igaves', igaves' lahus
saad puhata jumala rahu —
sind leinavad omaksed kaua...

Ed. Kivi.

ilmale kindlaks teha, et ohvitserkond seda ajajahti kaasa ei teinud. Rügemendi au ja teie enda pärast: jätke see asi omavaheliseks!"

Major oli määratsemisest väsinud; nii polnud raske teda rahustada. Aegamööda pandi ta uskuma, et käegakatsutavalt võimatu on tervet rügementi anda sõjakohtu alla, ja samuti käegakatsutavalt võimatu kohtulikku karistust nõuda kellelegi x-nimelisele leitnandile, kes tema arvates olevat loosse segatud.

"Aga see loom elab ju alles! Teda pole üldse maha lastud!" möirgas major. "See on häbemata, ennekuulmatu vastuhakkamine! Ma olen näinud, et üks mehike murrab tühiste asjade pärast oma kaela, neetult liig tühiste asjade pärast! Ma ütlen teile, Mutman, nad heidavad minuga nalja! Nalja heidavad nad!"

Ja jälle istus staabiülem majori juure ja võitles ta vihaga tervelt pool tundi. Peale seda teatas end rügemendi vahtmeister. Olukord oli talle uudne, aga ta polnud mees, kes oleks iial kaotanud pea.

Ta tervitas ja raporteeris: "Teatan alandlikult, et terve rügement on jälle koos." Siis liis ta juure, et majori meelt pehmemdada: "Ja hobustele pole ka juhtunud midagi halba."

Major nohises ainult ja vastas: "Noh, siis pange aga mehed voodikestesse ja hoolitsege selle eest, et nad öösel ei ärka ega unes kända." Selle järele eemaldus vahtmeister.

See väike nali meeldis majorile; pealegi tundis ta veidi häbi neist kõvadest väljendustest, mis ta oli tarvitanud. Staabiülem kõneles temaga veel, ja mõlemad istusid koos hilja ööni.

Kaks päeva pärast seda oli pidulik paraad majori kui garnisoniülema ees, ja ta pidas Valgetele Husaaridele vägeva karistusjutluse. Ta kõne sisu oli, et kuna trummihobu vaatamata oma vanadusele oli olnud võimas terve rügemendi kihutamata põgenema, pidavat ta asuma jälle tagasi oma uhkele ametkohale rügemendi ees-

otsas — aga rügement olevat ja jäävat viletsate, au- ja häbitundeta lurjuste karjaks.

Siis karjusid Valged Husaarid „Tervist“ ja loopisid kõrgele õhku kõik, mis nad liikuvat kätte said. Ja paraadi lõpul nad lasid majorit elada kuni neil hääll hakkas kähisema. Leitnant Yale sellevastu ei võtnud neist ovatsioonidest sugugi osa; ta hoidus tahapoole ja ainult naeratas.

Ja staabiülem tähendas majorile — väljaspool teenistuskorda: „Sellised pisiasjad teevad väga populaarseks ja ei kõiguta distsipliini karvaväärtki.“

„Aga ma pidin seega sõna murdma,“ ütles major.

„Laske seda endale seekord meeldida,“ vastas staabiülem. „Valged Husaarid läheksid nüüdsest peale teiega tulle ja vette. Rügemendid on nagu naised. Kui neile pisiasjus järele antakse, võidakse neid sõrme ümber mähkida.“

Nädal hiljem saabus Hogan-Yalele väga isearaline kiri, allkirjaga: „Charita ja Zelo Heategevuse Seltsi sekretär, 3709 E. C.“ Kirjasaatja nõudis tagasi üht luukere, millest ta põhjendatult olevat kuulnud, et see olevat Hogan-Yale käes.

„Kes kurat peaks tema vanade kontidega õige kauplema?“ küsis Hogan-Yale.

„Vabandust, härra leitnant,“ ütles rügemendi kapellmeister, „luukere on minu juures ja ma saadan selle kohe tagasi, kui härra leitnant tasub veokulud. Kirst kulub selle jaoks muidugi ka.“

Hogan-Yale naeratas ja ulatas kapellmeisterile kaks ruupiat, sõnadega: „Graveerige ta pealuule kuupäev, mõistate?“

Kui keegi kahtleb selle loo tõsisesuses, siis ta teab nüüd, kuhu ta peab minema, et lugeda kuupäeva luukere pealuul. Aga ma annan igaihele nõu, mitte kunagi Valgete Husaaridega sellest juhtumusest kõnelda.

Ma tean juhtumisi mõnd sellest ajast, kuna ma ise trummihobust valmistasin ette ta ülestõusmisele. Looma oli väga raske sundida harjuma luukerega.

Laskuri tegevus,

milline see peab ja milline ei tohi olla.

Õige.

Igal korralikul laskerajal on püramiid, kuhu püssid pannakse laskmise vaheaegadel.

Vale.

Niisuguse püssi hoidmise viisi juures ei ole ime, kui „kirp nässus“, „sihik logiseb“, „püss loobib“ j. n. e.

Enne laskmist korralik laskur vaatab oma püssi üle ja tõmbab raua õõnt kutsuks.

„Pühapäevalaskurite“ laskejärjekorra ootamine.

Raua õõne sissemäärimine õisekõrpe peale laskmist ei lase roostet tekkida ja püss ei kaota oma head fooksu.

On püssi puhastamiseks „aega küll!“ siis raua õõnes peagi tekib vine, kerged rooste jäljed, sügavad rooste jäljed — ja püss on varsti seisukorras, et sellega ei saa isegi hariliku õppelaskmise nõudeid täita.

Mida kõneleb laskekunsti saladustest kaitse- liidu esilaskur.

Nagu üleelmises „Kaitse Kodu!“ teatasime, andis kaitseliidu esilaskur H. Silber lubaduse meie ajakirjas järgmises numbris võtta sõna laskekunsti saladuste kohta. Seda lubadust on ta pidanud — alljärgnevas lühikeses artiklis võtab esilaskur lühidalt kokku need vajalised teadmised, mida laskesportlased peavad minimaalselt omama.

Möödunud meistervõistluste ajal oli märgata elavat mõttevahetust üle maa võistlustele kokku-
sõitnud laskurite vahel. Igal mehel oli nii mõn-
dagi küsida, oli teistele midagi vastatagi. Neist
kõnelusist selgus aga, et — vaatamata heade
laskurite suurele hulga — teadlikke laskureid
nii väga rohkesti polegi. Paljudel meistritel, kes
väga häid tagajärgi saavutanud, puuduvad ele-
mentaarsed teadmised laskesporti alal. Võiks
julgesti öelda, et teadliku laskmise juures taga-
järjed veelgi paremad oleksid. Eriti paistab see
silma maa malevate juures. Instruktori-õpetaja
silm ei ulata iga laskurini, kirjandust laskespor-
di alal on meil väga vähe. Oieti polegi laiemale
hulgale kättesaadavat kirjandust sellel alal ole-
mas. Seetõttu on paljudel laskureil vildak arusa-
amine laskesportist ja puudulikud algteadmised.
Väikese näitena võiks tuua juhtumise, et isegi
mõni meister püüsi puhastab terasvardaga, ilma
õnnekaitsjat eespoolt õõnde surumata. Imestab
koguni, — ta olevat alati nii puhastanud ja ei ole
seni viga märganud. Püss olevat küll uus, vast hil-
juti saadud. Julgesti võib öelda, et mees selle
püssiga, alati sarnaselt seda puhastades, järgmi-
sel aastal vaevalt veel meistriks tuleb. Kui juba
meistril sarnased teadmised, mida võib siis alga-
jalt laskurilt nõuda?

Erikirjanduse põud põhjustab ka üleliigse
asjatu vaevanagemise uute laskevõtete ja vahen-
dite otsimise näol. Jääks palju peamurdmist jä-
rele, energiat kulutamata, kui laskurid omaksid
tublid algteadmised laskeasjanduse alal ja oleksid
alaliselt informeeritud kõikidest uudistest. Kui
meil kaugest ilmast raske uuemat teada saada,
siis saame seda kodumaalt ikkagi. Üks kui teine
katsetab ja teinekord tõesti selgub kasulik tule-
mus. Ärgu hoitagu küünalt vaka all, vaid aval-
datagu see „Kaitse Kodu!“ veergudel. Kaitse-
liitlastele-laskuritele jääb praegu „Kaitse Kodu!“
ainukeseks ajakirjaks laskeasjanduse kohta.
Teinekord tekib ka mingisugune küsimus. Siis
võib kasutada küsimuste-kostmistenurka. Sarna-
selt alaliselt üksteist informeerides, oma tead-
misi täiendades ja kogemusi kõikjalt omandades
viime kodumaa laskeasjandust edasi.

Selleks on mõeldud ka käesolev kirjutis.

Tähtsamaks küsimuseks laskuril on alati:
kuidas saavutada suurimat täpsust lasketagajär-
gedes. Töötades relvaga, jälgides tagajärgi ja
analüüsides jõume varsti otsusele, et täpne lask-
mine on paljude pisi-asjade, väikeste algtegurite

koostöö tulemus. Liigitades kõik need pisi-asjad
kolme alggruppi saame vastuse küsimusele.
Hea laskmise saladus seisab 1) püssi ja la-
skemooa omaduste iseäralduste,
2) laskurite individuaalsete oma-
duste ja 3) väliste mõjundite (õhk,
tuul, kaugus) mõju tundmaõppimises ja selle mõ-
juga arvestamises laskmise ajal. Kõik need pisi-
asjad moodustavad korrapärase süsteemi ja seda
süsteemi põhjalikult tundes, alaliselt seda jälgi-
des võime saavutada täpsuse maksimumi.

Võime kahjulikke mõjusid vähendada ja ka-
sulikke viimase võimaluseni välja arendada. Al-
les siis julgeme loota, et iga kuul tabab märki
soovitaval kohal.

Laskekursuse võiksime kokku võtta järgmis-
tes laskuri käskudes:

1. Õppige oma relva omadusi ja iseärsusi
põhjalikult tundma.
2. Kandke relva eest hoolt.
3. Õppige hästi sihtima ja seda ühtlaselt te-
gema iga lasu ajal.
4. Õppige kätte laskeasendid, laskevõtted ja
kukepäästmine. Püüdke neis saavutada ühtluse
maksimumi iga lasu ajal.
5. Õppige tundma laskemooa sortide ise-
ärsusi ja nende mõju lasketagajärgedele.
6. Õppige ennast ja oma meeleolu muutusi
tundma igasuguses olukorras ja meeleolu muuda-
tuste mõju laskmisele.
7. Õppige tundma ilmastiku ja kauguse ise-
ärsuste mõju laskmise täpsusele.
8. Olge tähelepanelik ka kõige väiksemates
asjades. Just pisi-asjad on tähtsad laskmisel. Ala-
liselt igasuguseid muudatusi tähele pannes saate
vastuse, miks kuul teisiti tabas kui ise soovisite.
9. Igas võttes ja tegevuses püüdke saavuta-
da alatiseks suurimat ühtlust.
10. Täiendage alaliselt oma teadmisi laske-
spordi alal. Kõik, mis kuulda, näha, märkige üles
ja katsuge, kas on otstarbekohane tarvitusele
võtta.

Palju patustatakse relva omaduste tundmise
ja relva hoolekande vastu. Vintpüss, vaatamata
välise tugevuse peale, on väga õrn ja eriti tunde-
line relv. Millimeetiline viga relval annab küm-
netesse sentimeetritesse ulatuvaid kõrvalekaldu-
misi märgil. Eriti suurematel kaugustel.

Palju on kuulda kaebusi, et relv korralikult
ei tööta, kuulid laiali paiskuvad jne. Veel tihe-
mini aga juhtub, et sarnane kaebaja püssi koost

lahti võtta ei oska, veel vähem teda puhastada ja ta eest hoolt kanda. Ainult täiesti korras ja hoolikalt puhastatud püss töötab täpselt ja hoiab oma täpsust kaua. Seda saavutada võib aga see, kes tunneb relva, selle materjaal-osa, osade koostööd ja konstruktsiooni iseärsusi. Peab omama ka algmõisted, mida põhjalikumad, seda paremad, püssi hoidmisest, korrashoiust, puhastamisest ja hoolekandest. Ükski osa, ükski kruvikene või polt ei ole asjata, igal on oma eriline ülesanne ja ühe rike võib tervesse konstruktsiooni süsteemi lasketakistuse tuua. Vähe on ka osade nimetuste pähetuupimisest. Tarvis on alalist osade koostöö jälgimist ja analüüsimist. Kuidas mõjub, kui üks kruvi pingul, teine lõdval, mõni poldikene kulunud ja loksud, teinekord mingisugune pind karedaks kulunud jne.? Kas ja kuidas see kõik mõjub lasketagajärgedele? Kui näeme, et mõjub ja kuidas mõjub, teame teinekord hoiduda ja viga parandada.

Laskmise täpsusele mõjuvad järgmised piasjad, mida iga laskur ise parandada ja kõrvaldada võib:

1. **Õline rauaõõs:** Kuul liikudes rauaõõnes puutub kokku mitmesuguste takistustega, iga lasu ajal isemoodi, mille tõttu suureneb kuulide laialipaiskumine.

2. **Õline lukk** takistab raua korralikult sulgemist. Osa gaase suruvad tagant välja, surve õõnes väheneb muutudes isemoodi iga lasu ajal. Täpsus tabamisel väheneb.

3. **Lae kõverdumine:** Lae säär on sarnaselt konstrueeritud, et puuosad vintrauale mõju ei avaldaks. Lae kõverdumine kisub raua kaasa, pitsitades ühelt poolt ja lõdvendades teisalt. Normaalsed raua võnked muutuvad iga lasuga isemoodi, kuulid paiskuvad korrapäratult laiali.

Põhjused: a) niiskus tungib puuosade ja raudosade vahele, puuosad tursuvad üles, muudavad raua lebamist lael.

b) Puosad kuivavad päikese käes ehk ahju ääres korrapäratult, tekib lae kõverdumine.

c) Puosad liialt kuivad ja imevad niiskust korrapäratult sisse.

d) Puu oli lae valmistamisel niiske ja kuiva pärast kiskudes rauda kaasa.

Niiskuse eest hoidumiseks määratakse puuosad raua ja rauakambri paigutamisel rasvamäärdega sisse, mis ei luba niiskust osade vahele tungida.

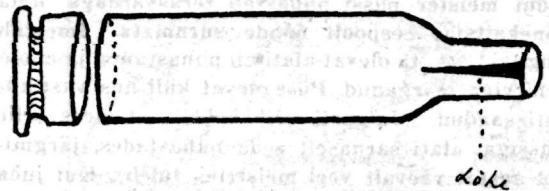
4. **Rauaõõne nikeldumine:** Õõnes liikudes põrkab kuul vastu õõne seinu, eraldavad kesta osakesed ja õõnde koguneb ikka rohkem ja rohkem nikli (melhiori) korda. Tekivad paisud, mis iga lasu ajal isesugused; raua võnked muutuvad korrapäratuteks; kuulid paiskuvad laiali.

5. **Õõne tahumine:** Laengust jäävad osakesed õõnde, osa gaasidest suure surve all surutakse raua seintesse, koguneb mustuse kord, mis iga lasu ajal isesugune. Jällegi laialipaiskumine. Ärahoidmiseks püss korralikult puhastada.

Rooste õõnes: Kogunenud mustus hapete iseloomuga, tekitab roostet. Mõjub samuti kui nikeldumine või mustumine. Ärahoidmiseks püss igakord peale laskmist lehelisega puhastada ja siis sisse määrada neutraal-määrdega.

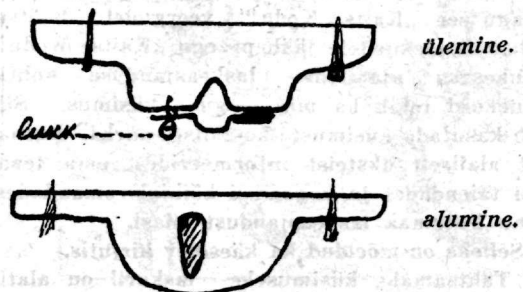
Need on peajontes sarnased mõjud, mida iga laskur ise võib jälgida ja parandada. On ka veel teistsuguseid mõjusid, mida võib kõrvaldada ainult töökojas. Neist edaspidi. Peasjaks jääb siin hoolekanne ja põhjalik püssi puhastamine. Kaevatakse tihti, et ei olewat korralikke abinõusid. Iga püssiga on kaasa antud varras ja nühis. Õõnekaitsja võib iga mees ise konstrueerida järgmiselt:

Võtke jaapani padruni tühi kest. Saagige tagant tükk maha, saagige kesta kaela lõhe, nagu joonistusel näidatud, ja taguge kael varda ümber niivõrd kokku, et eestpoolt õõnde sisse läheb, õõnekaitsja ongi valmis.

Vene ja inglise püssidele kõlbab ka ilma kaela lõhestamata. Sarnase õõnekaitsjaga puhastades ei riku õõnt ära.

Püssi hoidmise viisid kodus jätavad nii mõndagi soovida. Riputatakse naela otsa, toetatakse lihtsalt nurka. Siin võib kergesti ümber kukkuda ja viga saada. Ka tolm koguneb rauda. Kõige otsarabekohasem on hoida püramiidis. Lihtsa püramiidi võib igapäev ise valmistada. Lauatükist välja saagida ülemise ja alumise laua, nagu joonistuses näha.

Ülemises on õnar laesääre tarvis ja alumises laekaha jaoks. Lauad võib ära värvida ja ilustada, mööbliga kooskõlla viies. Lauad kinnita-

takse tugevasti seina külge kinni. Ka võib luku ette panna, pööra või krambi abil, et soovimata külaline püssi kätte ei saa. Alumine laud on soovitatav 25—30 sm põrandast kõrgemale kinnitada.

Sarnaselt relva mõjusid tundma õppides ja nende halbade külgede vastu võideldes võime asuda enese ja püssi käsitamise õppimisele.

H. S.

Mõnd vabaharjutuste märklaudadest.

Käesoleva aasta senine osa on kaitseliidus möödunud suurel määral laskmise tähe all. Sõjaväepüssidest ja püstolitest laskmine on uut hoogu saanud. Juure on tulnud veel laskmine väikekalibrilistest spordipüssidest.

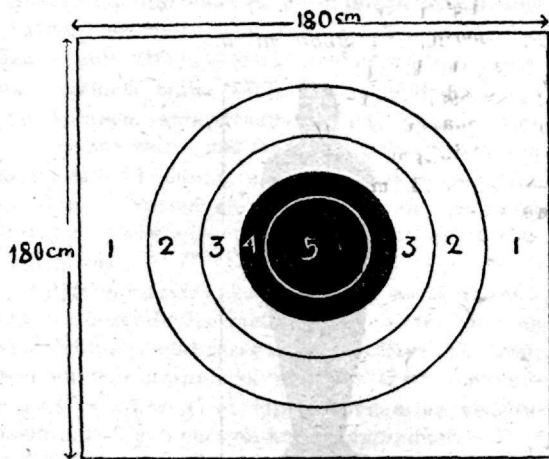
Uus, aasta alul maksma pandud laskesüsteem on kogu laskmise rajanud suurel määral sportlikule alusele ja annud aukoha laskuri oma algatusele. On isegi ette nähtud n. n. vabaharjutused, milliseid laskur võib valida või kokku seada täiesti oma äranägemise järele.

Need vabaharjutused on kohtadel täit poolehoidu ja heakskiitmist leidnud. Lastakse igasuguste märklaudade ja kujude pihta. See on ka täiesti õige. Õige laskesportlane ei või ühe, ametliku märklaua küljes kinni istuda. Ta jääks liig ühekülgseks laskuriks.

Lastes igasuguste, tuttavate ja võõraste, märklaudade pihta õpitakse tundma oma püssi, õpitakse sihtpunkti valima ja arvestama mõjudega, millised kuuli tole lennul kõrvale viivad.

Toome siinkohal mõned märklauad, millised mõnel pool suurvõistlustel on kasutamist leidnud. Oleks väga huvitav, kui ka meie laskurid nende peal oma võimeid prooviksid.

Joon. nr. 1.

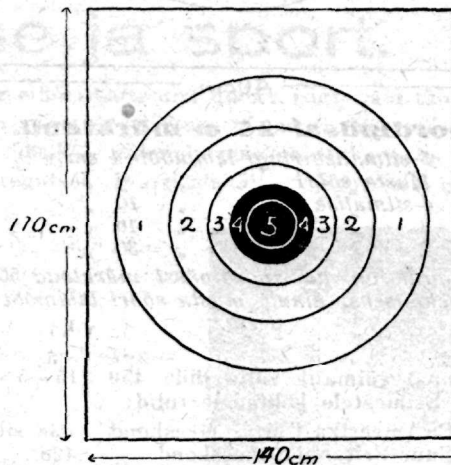

Sõjaväepüssi 400, 500 ja 600 m märklaud.

5-silmalise ringi läbimõõt	40 sm
4	60 "
3	90 "
2	130 "
Märklaua mõõt	180×180 sm

Märklehti tuleb endal kodusel teel valmistada, praegu neid meil müügil ei ole ega ole seda loota ka lähemas tulevikus.

Joon. nr. 2.

Sõjaväepüssi 200 ja 300 m märklaud.

5-silmalise ringi läbimõõt	20 sm
4	30 "
3	50 "
2	80 "
1	120 "
Märklaua mõõt	140×170 sm

1. Sõjaväepüssi märklaud 400, 500 ja 600 m pealt laskmiseks.

(Vaata joonis nr. 1.)

Selle märklaua pihta lasti sõjaväepüssidest V olümpiavõistlustel Stokholmis 1912. aastal 600 m kauguselt 20 lasku käelt (ükskõik missugusest asendist). Võimalik oli üldse välja lüüa 100 (5×20) silma. Paremad võistlejad saavutasid:

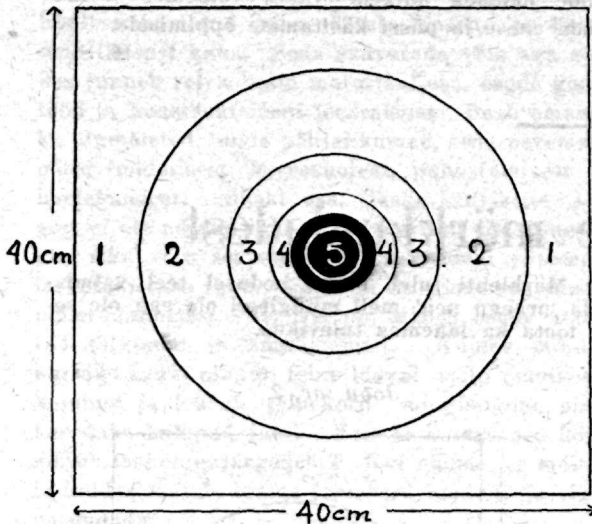
1. Kaula (Prantsusmaalt) 94 silma,
2. Osbern (P.-Am. Ühisr.) 94 "
3. Jackson (P.-Am. Ühisr.) 93 "

2. Sõjaväepüssi märklaud 200 ja 300 m pealt laskmiseks.

(Vaata joonis nr. 2.)

Eelpool mainitud võistlustel lasti 6-mehelise komandoga sõjaväepüssidest ka selle märklaua pihta 200 m kauguselt. Iga mees andis käelt (vabast asendist) 15 võistluslasku. Üldse oli

Joon. nr. 3.

Spordipüssi 25 m märklaud.

5-silmalise ringi läbimõõt	4 sm
Musta sõõri	" 6 "
4-silmalise	" 10 "
3	" 16 "
2	" 30 "

Samasugune on ka spordipüssi märklaud 50 m peale laskmiseks, ainult musta sõõri läbimõõt on 8 sm.

meeskonnal võimalik välja lüüa 450 (15×5×6) silma. Esimestele kohtadele tulid:

1. P.-Ameerika-Ühisr. meeskond	438 silm.,
2. Suur-Britannia meeskond	428 "
3. Rootsi meeskond	417 "

3. Spordipüssi märklauad 25, 50, 75 ja 100 m pealt laskmiseks.

(Vaata joonised nr. 3 ja 4.)

Spordipüssidest on seni peaaegaliselt lastud kümneringlise 50 m võistlusmärklaua pihta. Mõned kirklikud laskurid sooritasid vabaharjutusi veel metallrahadega ja teiste niisuguste atribuutide pihta. On tõsi, et on ükskõik, missuguse märklaua pihta lastakse, peasi on, kui aga lasta osatakse.

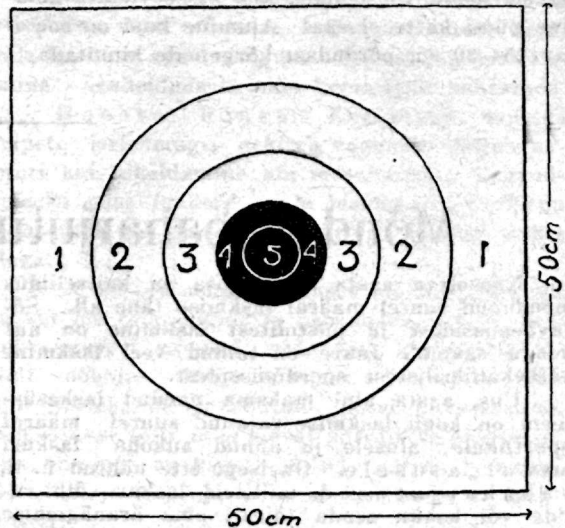
Toome siin kohal mõned tunnustust leidnud spordipüssi märklauad. Joonistel nr. 3 ja 4 näidatud märklauad on ette nähtud hariliku laskmise tarvis nii õppelaskmisel kui ka laskevõistlustel.

Joonisel nr. 5 toodud märklaud on määratud kiirtule ja näpsava laskmise tarvis. Näpsavat laskmist sooritada ilmuva märklaua pihta; märklaud tõstetakse 2, 3, 4 või 5 sekundiks varjundi tagant ja langetatakse siis määratud aja möödumisel. Nähtaval viibimise aja kestes tuleb kuul kujule pihta saata.

Toodud märklauade pihta on lastud ka ülemaailmlikudel olümpialaskevõistlustel. Olgu siin kohal toodud mõningad andmed suurlaskurite saavutiste kohta, et meie laskuritel oleks võimalik oma võimeid võrrelda maailmalaskurite omadega.

50 m märklaud (joonis nr. 2).

Joon. nr. 4.

Spordipüssi 75 m märklaud.

5-silmalise ringi läbimõõt	5 sm
4	" 10 "
3	" 20 "
2	" 35 "

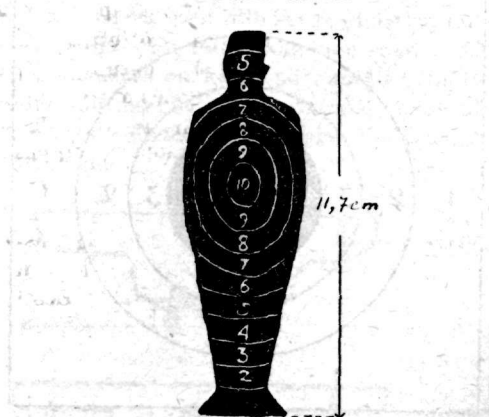
Samakujuline on ka 160 m märklaud, kuid mõddud on järgmised;

5-silmalise ringi läbimõõt	8 sm
4	" 12 "
3	" 24 "
2	" 38 "

Üksikmehe laskmine 1912. aastal Stokholmis V rahvusvahelistel olümpiaavõistlustel, 50 m. pealt, käelt vabast asendist, 40 lasku 8 seerias. Võimalik välja lasta 200 silma.

1. Ghird (P.-Am.-Ühisr.)	194 silma,
2. Milne (S.-Britannia)	193 "
3. Burt (S.-Britannia)	192 "

Joon. nr. 5.

Spordipüssi 25 m kiir- ja näpsava-tule märklaud.

Mõddud:

Kõrgus	11,7 sm	Laius puusades	3,6 sm
Laius jalgades	1,3 "	Õlgade laius	3,0 "
Laius alusel	2,6 "	Pea laius (ülevallt)	1,0 "

Samal aastal Kiievis peetud ülevenemaalistel võistlustel A. A. Smirnsky kordas maailmarekordi — 194 silma.

Näpsava tule märklaud (joonis nr. 5).

Lasti eelpool nimetatud võistlustel. Meeskonnas 4 laskurit. Kujud ilmuvad 3 sekundiks 5-sekundiliste vaheaegade järele. Kaugus 25 m. Lastakse käelt vabalt asendist, iga võistleja 25 lasku 5 seerias. Võimalik välja lüüa 250 silma.

Saavutasid:

1. Rootsi meeskond 925 silma, keskmiselt mehe peale 231 silma,

2. Briti meeskond 917 silma, keskmiselt mehe peale 229 silma,

3. P.-Am. Ühisr. meeskond 831 silma, keskmiselt mehe peale 220 silma.

Peale selle on ülemaailmistel võistlustel lastud veel normaalpüstoli märklaua pihta (ringide vahe 2,5 sm). Võistlustingimused olid: 50 m, püsti käelt, 40 lasku 4 seerias, aeg piiramatult. Võimalik saavutus — 400 silma.

1920. aastal VII rahvusvahelistel olümpia-võistlustel Antverpenis lööb välja — Wesley (P.-A. Ühisriigid) — 391 silma või 97,7% ja 1924. aastal VIII rahvusvahelistel olümpia-võistlustel Pariisis prantslane Kogulainde-Lisle 398 silma või 99,5%!

A. P.

Naiskodukaitse ja sport.

Kuna laiemates ringides on küllalt tagasihoidlik vaade spordiliikumisest naiste hulgas ning sport tõesti naiste keskel on alles arenemise ajajärgus — ei tohiks üleliigne olla vaadata seda lähemalt ja alla kriipsutada õigel ajal selle tähtsust ning leida alul juba õiged tähised tulevikku.

On inimesi, kes raudselt peavad kinni vanust traditsioonest, kombeist, sammudes sammeldunud teel, pead tõstmata elu uudsuste poole, tähele panemata lõkendavat ümbrust. On taas teisi, kes alaliselt otsivad, katsetavad, andes teed loovale mõistusele, uuele ja paremale.

Eks sõjad ole alati rahvaste materjaalsetele jõududele annud raske hoobi — eks sõjad ka ole rahvaste vaimlise valguse, teaduse, kunsti ja maailmavaate rahulist nivood kõigutanud ja graafikut tõuganud elulisemale kujutusele.

Samuti maailmasõda tõi palju uut ja enneolematu vaimu, iseäranis neis rahvais, kes vabanesid võõra võimu alt ja võisid tunda end üpris vabana. Heideti maha šabloonid ja mõtted, kulunud kombed, salapärasus ja ohjeldatud vaim.

See uus vaim, mis maailmavaates on suuri ja edukaid laineid löönud, on ka naisliikumisele aluseks olnud. Naised elavad eriti nende huvitavas ajajärgus — organiseerumise, koondumise ja tõusu ajajärgus.

Paljudes riikides, ka Eestis, on naine tunnustatud üheõiguslikuks mehega, s. o. temale on antud valimise, elukutsevaliku jne. õigused. Eesti naisel on aga palju veel teha, et tõsta oma autoriteeti ja võimist, et viia üldarvamine veendumusele naise ja mehe võimete tasapinnast.

Eesti naise väärtuse tõusule tahab kaitseliit kõigiti kaasa aidata — selleks organiseerides neid kodukaitse lipu alla. Naiskodukaitse töövälili teadagi jaguneb peajoontes kahte ossa:

1) Kodu kaitsmine, millest „Kaitse Kodu“ veergudel on õige palju juttu olnud.

2) Kodu kindlustamine, see ei tähenda mitte

kõrge müüri ehitamist ümber riigi, vaid tähendab rahva sisemise väärtuse tõstmist. See töö pakub igale üksikule liikmele otsekohest kasu ja mõnu. Siin tegutseb „Naiskodukaitse“ järgmistel aladel:

Mustvee malevonna
väledam naisport-
lane Marie Lindberg.

- 1) Õppe- ja kirjandusringid.
- 2) Loengud ja referaadid.
- 3) Tervishoid ja kasvatusteadus.
- 4) Muusika- jne. ringid, kursused.
- 5) Sport.

Kõik need teised alad on enam-vähem levinud ja nende tähtsus ning vajadus eriti maal on otse käegakatsutatav.

Sport naiste keskel aga ei ole veel jõudnud massiliselt end läbi lüüa — seepärast ei saa vaikida. On ju tunnustatud tõde, et terve, sitke ja painduva keha võib saada mitte istudes ega süües, vaid harjutusi ja liigutusi tehes. Rookas näojume räägib tervisest; rahulik hingamine ja välimus peale vältavat käiku, tantsu või trepist ülesminekut, jooksu tähendab sitkust, vastupanu, häid kopse; painduv ja graatsiline keha on ilus ja elegantne.

Kes ei tahaks saavutada ehk alal hoida neid omadusi, kes ei tahaks olla terve, värsked ja väledad.

Sport naistele ei tähenda raskejõustikku ega ka poksi, küll aga pallimäng kergendab keha ja lahutab meelt, pakub lõbusat ajaviidet ja omapärast mõnu. Samuti kergejõustik, võimlemine, suusatamine jne. Peale selle peab alla kriipsutama veel kasu, mis annab sport ja spordivõistlused tema harrastajale.

Sport ei ole mitte ükski kehaline töö, siin on olemas ka vaimline osa. See seisab tahte pingutamises ja kaasaelamises oma tööle. See kaasaelamine tiivustab paremate tagajärgede poole, tiivustab saavutama ikka ja alati paremat. Seda rühkimise vaimu elustavad ka võistlused. Seepärast spordivõistluste eesmärgi kõrval — välja selgitada paremad sportlased —

peitub veel suur kasu ja tähtsus — õhutada võistluse vaimu. Igale noorele õieti juba maast madalast peaks kasvatama tungi teha iga asja teiseist paremini, olla esimene. Seda vaimu noortele kõige reaalsemalt ja selgemalt pakub spordivõistlus — mis võib levida kõigi elu ettevõtete ja tegevuse peale. Ainult konkurentsiderikas noorsugu võib olla vääriline tulevikku kandma. Ka Eesti naisele ei ole see vaim ülearune tema arenemise ajajärgus. Tuleb ikka meeles pidada igivana ütelist: Terves kehas terve vaim. Seepärast, kui Eesti naine tahab seista mehe kõrval ühevääriliselt, siis ärgu unustagu ta ära oma keha.

A. K.

K. L. Keila kompanii laskerada ehitamas.

Juba ammugi oli Keila kompaniil üheks peamureks, kuidas muretseda endale kohalikku laskerada.

Seni tuli toimetada laksmist Keila rabal. Seal olid oma takistused. Esiteks tuli paar nädalat enne laskmist teatada kohalikule politseile ja kirikuõpetajale, kes siis kuulutustes ja kirikus kantslist „mahaütlemisega“ seda rahvale teatavaks tegid. Kuid tuli siiski alati valvel olla, et juhtub keegi sarnane isik kuulide ette, kes pole kirikus kuulnud ega ka kuulutusi lugenud. Juhatus aga oodatud päeval vihma sadama, tuli jällegi oodata järgmist juhust selleks.

Sarnases olukorras ei saanud laskesport kuigi edukalt areneda. — Tuli otsida väljapääsuteed, ja ainukeseks pääsuteeks osutus endale ehitada korralik laskerada.

Kompanii koosolekul võeti see küsimus harutusele. See tekitas elavat mõttevahetust. Väljajavaated selleks ju olid, kuid kardeti raskeks minevat. Kas jõuame oma jõul? Kuid lootust saada abi peastaabilt, kohalikult politseikomissarilt, keda see küsimus ka huvitas, sest politsei saab kasutama laskerada, kui see valmis, otsustati alata ehitust ja iga kitseliitlane peab kaasa aitama, sest siis on lootust ka abi peale väljastpoolt.

Üks vanapoolne kitseliitlane, ärimees, avaldas arvamist:

„Noh, kuidas siis mina lähen sinna kaevama. Pole aega ja pole ju ka selle tööga harjunud, kuid kas ei või enda asemele palgata mõnd töötähta, neid peaks leiduma.“

Lõpuks jõuti ühisele otsusele, et võib ka seda, s. o. oma eest palgata, kui pole võimalik enesel kaasa aidata. Pandigi sellele alus korjanduse näol.

Töö läbiviimine pandi komp. juhatause ja tehniline tööde juhatamine kohaliku instruktoriga peale.

Järgmisel päeval asus grupp kitseliitlasi juba töö kohale. — Eeltööd olid tehtud enamalt. Töö algas ja kestab igapäev suure innuga. On ka näha tööl naisi, kes meestele abiks, sest ühisel nõul ja ühisel jõul saadakse üle igast raskusest.

Ja veel mõni päev visa tööd ja laskerada ongi valmis, mis võimaldab kolmesaja meetri peale lasta, kuid edaspidi, kui tarvidust on, saab seda kerge vaevaga pikendada kuni 600 mtr.

Nii võib Keila kompanii edaspidi asuda laskesportile ligemale ja ei ole kaugel aeg, kui ka Keilas on oma meisterlaskurid ja -kütid.

A. V.

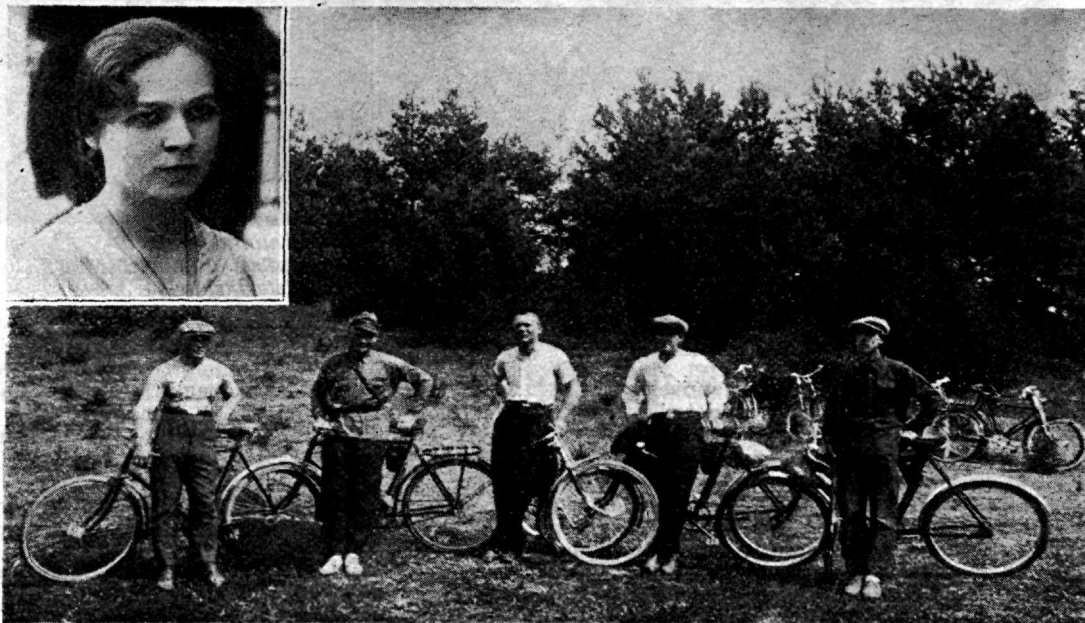
Keila komp. laskeraja ehitamisel. Töö algus.

Märkmeid spordist Jõgeva malevkonnas.

On tihti ülekohut tehtud seega, et võrreldes üleriiklikkude võistluste tulemusi kriipsutatakse alla mõnede linnamalevate ülekaalu teistest, nende kõrget sportlikku tasapinda ja häid tagajärgi ja seda just maamalevate arvel. Kuid kas on arvestatud oludega ja võimalustega, millised on kasutada ühel kui teisel? Kas on üldse mõeldav võistlus sportlaste vahel, kelledest ühed kasutavad staadione, mis ehitatud tehnika viimaste nõuete kohaselt, kuna teised, võib olla, mängivad jalgpalli karjamaal ja jooksevad tõket kartulipõllul?

On olemas üksikuid malevkondi maal, millised on natuke paremas seisukorras kui teised. Need

seks malevkonnas Jõgeva kompanii. Teistel üksustel paistsid ainult üksikud sportlased välja. Parimateks sportlasteks olid Joh. Kustlov Jõgeva kompaniist, kes omandas esimese koha 3 km rännakus rakmetes, teise koha kettas ja odas ja kolmanda koha kuulis: teiseks Ernst Sepp, Jõgeva kompaniist, omandas samuti mitmed esimesed ja teised kohad nii jooksudes kui ka visketes. Lühidamaa jooksudes on paremaks meheks Jõgeva kompanii malevlane A. Tänav, kes ka hüpetes mitmed punktid saavutas. 15 km jalgrattasõidus pidi aga Jõgeva kompanii esimese koha Laiusele jätma, kus võitjaks tuli nim. komp. malevlane Vold. Buschmann ajaga 39,07. Silma

Jõgeva kompanii parimad sportlased: E. Sepp, J. Kustlov, V. Olt, A. Tänav. Ülal nurgas Jõgeva naiskodukaitse parim naissportlane Rytta Dreyblatt.

oleksid kohad, mis asuvad raudtee ligidal, alevikudes ja nende ümbruskonnas ja kus on suuremaid külasid. Viimaste hulka kuulub ka Jõgeva malevkond. Jõgeva alev, Palamuse Laiuse külad on ikkagi paremas seisukorras kui kohad, kus talud on laiali paisatud üksikult ja ühendusteed halvad. Teiseks käib suurem osa noorusest linnas koolis, kus omandatakse juba teatav algtreening, kuna pärast, maal, ennast edasi arendatakse. Puuduvad ju maal asjatundjad instruktorid, treenerid ja sagedasti teeb algaja valetreeninguga enesele rohkem kahju kui kasu. Jõgeva alevi sportlased on kõik algtreeningu saanud linnas, seega enam-vähem õigel viisil ette valmistatud. Ka on olemas alevis enam-vähem korralik spordiväli. Peaaegu erandita on kohalikud malevlased-sportlased ka spordiseltis „Kalju“ liikmed, kes omakorda palju on ära teinud nende tasapinna tõstmiseks. Seni on käidud ikka käsikäes, seega saavutatud võimalus nii kaitseliidu kui ka seltsi spordiabinõusid kasutada. Sportlik liikumine naiste hulgas on nõrgemal järjel. Möödunud suvel olid suuremaiks omavaheliseks jõukatsumiseks malevkonna laagris 15. juulil peetud spordivõistlused. Nagu saavutused näitasid, on ikkagi paremaks üksu-

paistis veel Kaarepere komp. malevlane Alex. Noormägi, kes saavutas esimesed kohad kettas ja odas. Naiste 60 m jooksu võitjaks tuli Rytta Dreyblatt Jõgeva kodukaitsest ajaga 9,8, teiseks Ella Tenter Kuremaa kodukaitsest ja 3-daks Alide Mutso Jõgeva kodukaitsest.

Kõieveos osutus tusedamaks meeskonnaks Jõgeva meeskond.

Naissportlaste kohta peab tähendama, et meil maal ikkagi veel kipub esile kerkima arvamine, nagu ei oleks küllalt viisakas naistel spordiga tegemist teha. See paistis eriti silma kehal. kasv. kursustel, kus spordiinstruktoril vahest isiklikult tuli koju kursantidele järele minna ja nad spordiväljale paluda. Samuti laagris võistlustel ei saa kuidagi tarvilikku arvu võistlejaid, vaatamata selle peale, et üles on annud ligi kümme daami ja auhinnaks väga ilus maniküürkarp hõbeplaadiga (!). Erandina paistab silma auhinna võitja pr. Dreyblatt, kes kursustest kogu aeg täpselt osa võttis ja ka alati võistleb. Viimane on peale selle ka veel hea laskesportlane, kes spordipüssist laskmisel nii mõnelegi mehele „liiga“ kipub tegema. Ellen.

Pärnumaa maleva laske-meistervõistlused

9. IX. 28. a. Pärnus.

Tibab peent uduvihma. Pärnu meriranna mudalompide vahel askeldavad vahekohtunikud ja üksikud malevlased märklaudade ülesseadmisega. Siin-seal on näha tulemas üksikuid malevlasi, kes jalgrattal, kes jala. Need on klassidesse välja lasknud laskurid, kes võistlema tu-

ei ole küll hiilgavad, kuid siiski, udust ilma arvesse võttes võib rahul olla.

Meistriks tulid:

Esilaskurite klassis — kompaniipealik Aleksander N ä r i p e a, Tori malevkonnast, 126 silmaga.

Kompaniipealik Aleksander N ä r i p e a Pärnumaa maleva sõjaväepüssi eriklassi ja spordipüssi II klassi meisterlaskur.

Rühmapealik Paul Kolla Pärnumaa maleva püstoli II klassi meisterlaskur.

Jaopealik August Jantson, Pärnumaa maleva sõjaväepüssi I klassi meisterlaskur.

levad maleva meistri nime omandamiseks. Ei vihm ega porine tee suuda neid takistada. Igaühe silmist paistab tahe meistriks saada.

Kell näitab 10 ja on koos suurem osa võistlejaid, kes ärevil ootavad võistluste algust. Vahepeal on aga Pärnu linna elanikkude loomakari jõudnud tuleliini piirkonda, mis ei võimalda laskmist alata. Läheb 10—15 minutit aega enne, kui karjatüdruk loomad suure kisaga eemale suudab ajada. See vahejuhtumine toob elavust võistlejate keskel.

Algavad võistlused. Võistluste tulemused

I laskurklass — jaopealik August Jantson, Tori malevkonnast, 57 silmaga.

II laskurklassis — malevlane Karl Langholts, Uulu-Surju ises. kompaniist, 109 silmaga.

Sõjaväepüstolitest II klassis — rühmapealik Paul Kolla, Uulu-Surju ises. kompaniist, 114 silmaga.

Spordipüssidest B klassis — kompaniipealik Aleksander N ä r i p e a, Tori malevkonnast, 99 silmaga.

R-a.

Suurtükimehed väljas.

Tallinna maleva patarei ballistiline laskmine 21. oktoobril!

Kaitseliidu suurtükimehed on olnud seni kauis tagasihoidlikud oma relvadega — suurtükikidega — harjutamises. Osalt oli see tingitud puudulikkudest õppeabinõudest: puudusid lasketabelid, puudusid täiesti andmed laskemoona kohta, milliseid õpiseid sakslased nõnda osavalt varjata oskasid; osalt olid varustatud täiesti võõra kahuriga, nagu seda on 77 mm. Saksa kahur.

Asja paigalt nihutamiseks astus esimesed sammud Tallinna maleva patarei — peastaabi õppeosakonna algatusel ja juhtimisel — kel selleks ainsad soodsad võimalused. Juba 1926. ja 1927. a. laskeharjutuste läbiviimisel Tallinna patarei poolt tuli ilmsiks laskemoona ballistiliste omaduste erinevus normaalsetest. Sellepärast ka alustati esimeses järjekorras laskmist laskemoona proovimiseks, et tulemusi võiks kasutada ka

teised patareid. Korraldati n. n. „ballistiline laskmine“, mis pidi kindlaks tegema mürsu algkiiruse ja rõhumise padruni hülsi sees plahvatuse momendil.

Päevaks määrati juba varakult 21. oktoober s. a. Eeltööd laskmiseks olid suured ja jooksmist palju. Võis juba ammu tähele panna patareimeeste askeldamist ja jooksu — juba mürsuga Nõmmele töökotta, et seal viimast kaaluda, takseerida, seest vaadata ja uurida — juba jälle laskeplatsi otsima ja vastavaid lube nõutama. Peale selle oli siin vaja aparate ja insenere, kes kõik täpselt registreeriksid ja fikseeriksid.

Laskmise päeva eelõhtul kogunesid kõik punase mütsipaelaga mehed patarei juure, määriti suurtükke, sorteeriti laskemoona, arutati ja kal-

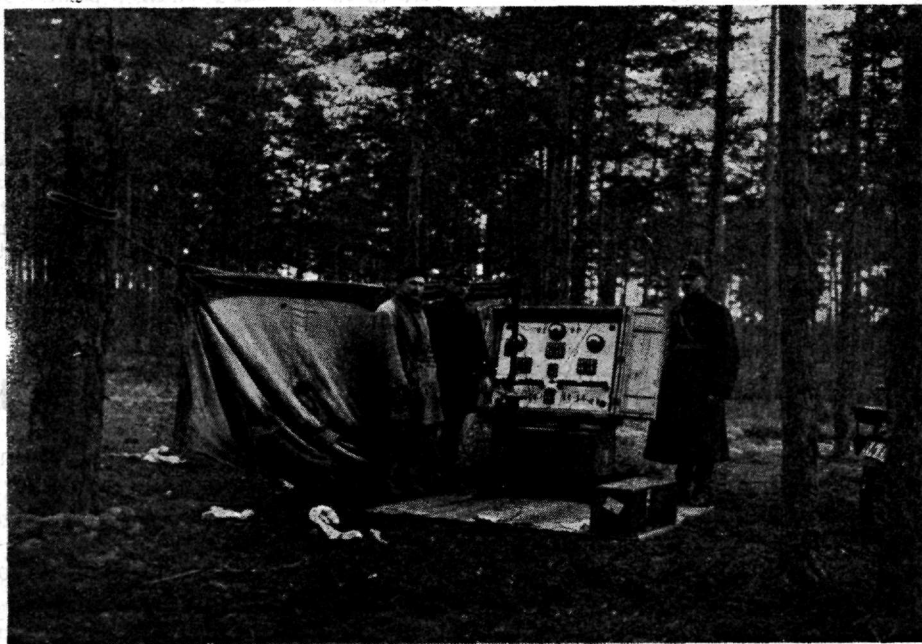
Tallinna patarei balustiuseel sihil. Laskmise moment labi papptahvli ja traatvõrkude.

kuleeriti rännaku- ja sõiduvõimalusi. Taheti isegi ette näha teise päeva laskmise tulemusi.

Meeskonna kogunemine oli määratud teise päeva hommikuks kell 8. Kell 7.50 jookseb värvast hoovi suure rutuga vanapoolne härra B., vaatab ringi, uurib ja korruga ilmub ta näole rõõmus naeratus. „Aga ikka sain siia enne kui R. — vedašime kihla.“ — Päriskaskeldamine alles algab. „Härra pealik, kuhu panna need mürsud? — Härra pealik, kuhu aparaatide-kastid asetada?“

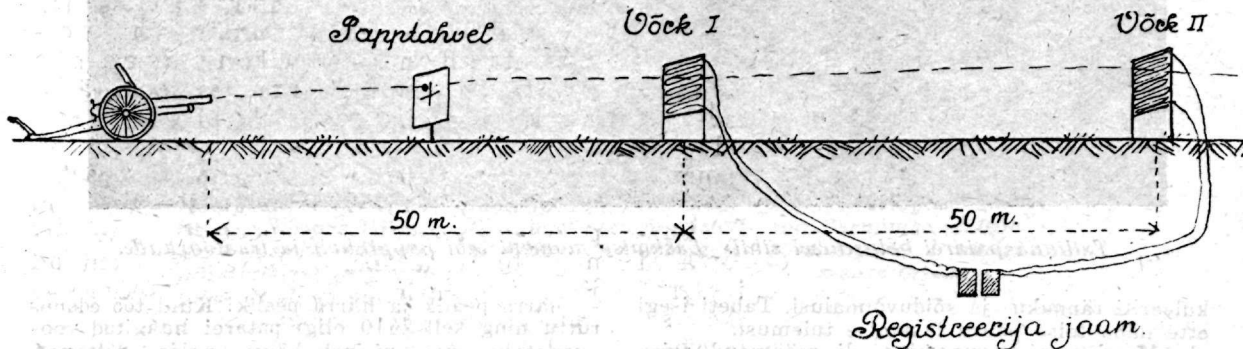
— härra pealik ja härra pealik! Kuid töö edenes ruttu ning kell $\frac{1}{2}10$ oligi patarei haagitud veoauto taha, mis „pöörab kõige nelja rattaga“. Meeskond, laskemoon ja kraam autol, kahur auto taga. — „Sammu — marss“, auto tõrts, tõrts, — rännak algas.

Laskekohaks oli valitud Valdeki laskeplats, mis nagu loodud ballistiliseks laskmiseks: ilusad sihid, avar ruum ning mets ja soo, mis takistab rikošette kaugale lendamast. Kohale jõudes ase-

Kiiruse registreerimise jaam. Kõrvuti seisavad: Ballistikajaama juhataja magister meh. Siivart ja Tallinna patarei pealik kapten A. Terras.

tati kahur kohale (joon. 1): kahurist 50 meetrit eemal üks neljakandiline raam, mis traadiga nõnda punutud, et elektrivool sealt läbi jookseks. Raamist 50 meetrit edasi on asetatud teine sama-sugune raam ka vooluga. Esimese raami ja kahuri vahele on asetatud veel papptahvel. Tahvli keskele on joonistatud rist, kuhu keskele kahur suunitakse. Kuid täpsel sihtimisel mürsk ei lähe risti keskele, vaid mõned tollid kõrgemale, sest siin tuleb esile n. n. „väljalennu nurk“, — selle nurga suuruse kindlakstegemiseks ongi asetatud papptahvel. Kahur asetatakse nii, et mürsk läbistaks papptahvli ja mõlemad raamid. Tuleb ettevaatlikult toimida, sest mürsu puutumine raami kutsuks esile lõhkemise, mis võib kõik purustada. Mürsk raami läbistades löökab viimases traadi pooleks ja katkestab sellega momentaalselt voo-

lu. Esimene ja teine raam on ühenduses aparatuuridega, mis registreerivad voolu katkestamise. Nüüd, võttes arvesse kahe raami vahe — 50 meetrit — ja aja, mis mürsul ära kulub kahe raami traatide vahel lennates, saame teada, kui palju maad mürsk lendaks ühes sekundis; pärast seda — saanud observatooriumist andmed õhu temperatuuri, rõhumise, niiskuse jne. kohta, — arvestatakse välja mürsu kiirus normaal-ballistilistes tingimustes, mis ka jääb tabeliliseks algkiiruseks, ning mille põhjal kokku seatakse vastavad lasketabelid. Sellesama ballistilise laskmise juures tehakse ka kindlaks gaaside rõhuline plahvatuse momendil. Selleks asetatakse hülsi põhja n. n. krešer, mis rõhumise tõttu kokku muljub, kokkusurumise suurusele vastab ka rõhumise suurus ja viimane — nimelt rõhumise surumise kindlaksmääramine — on tarvilik laengu headuse ja kõlblikkuse kindlakstegemisel.

Pühapäeval, 21. okt., algas laskmine kell 10 homm., mil kahur laeti ja tekkis suurem küsimus, kes esimese lasu lahti laseb. Õnneseeneks osutub malevlane N. Kuid mõnu ei olnud täielik, sest tuli lasta — ettevaatuse mõttes — kaugemal seistes ja pika nõoriga tõmmates. Järgmised lasud pingutati juba igauks ise mehe poolt.

Tagasisõidul kella 15 ajal oldi heas meeleolus täiesti kordaläinud laskmise puhul ja ühel meel lepitati kokku lähemal ajal korraldada lahinglaskmine ühes taktikalise ülesande lahendamisega.

Sellega tegi Tallinna maleva patarei esimesed sammud nõnda öelda „teadliku“ laskmise alal, teostas seda kasulikumalt, kui vähegi võimalik. Nimelt ei kujunenud laskmine mürskude asjatuks väljapaiskamiseks, vaid iga mürsk läks

„täie ette“, mille põhjal on võimalik teha järeldusi mürskude, laengute ja lendsuutajate kohta, missugused andmed laskemootorite tundmaõppimisel hädatarvilikud.

Ülaltähendatud põhimõtte peaks punase joonena läbistama ka teisi laskmisi. Laskeharjutuste teostamisel oleks tingimata tarvilik piinlik ettevalmistus, nagu patarei positsiooni, vaatluspunkti vaatlemise võimaluste ja mürskude kukkumise maa-ala täpne ja igakülgne luure, laskemootorite piinlik sorteerimine enne laskmist, sihtimise abinõude kontrollid jne.

Pärast Tallinna maleva poolt teostatud ballistilisi laskmisi ja lasketabelite — olugi tühi-keste — ning laskemootorite kohta käivate andmete olemasolu puhul on soovitatav teostada ka teiste patareide tuleproovi veel tänavu sügisel, mis küll märg ja vihmane, kuid siiski hea tahtmise juures, lubab suurtükimeestel oma ülesannet täita.

Muretsegem enesele kaitseliidu vormiriided!

Millest see vaade on tekkinud, seda ma ei tea. Aga et ta mitmelgi kaitseliitlasel olemas — seda ma tean. Asi puutub nimelt kaitseliidu vormiriidetuse muretsemisesse ja kandmisesse.

Olen kuulnud mitmeltkümnelt, muidu väga tubliilt ja kohusetruult kaitseliitlaselt arvamist, et kaitseliidu vormiriidetuse muretsemine olevat ikka nii poolkaudu „uhkuse asi“, seda ei olevat vaja, saadavat muidugi

läbi ja et „ega see asjaolu, et mul vormiriided puuduvad, mind kuidagi vähem tublikuks kaitseliitlaseks tee“. Nii kõnelevad mitmed ja paljudki.

Teised jälle toovad ette, et vormiriided maksvat palju, minevat kalliks ja nende eest raha väljaandmine olevat ilmaaegne, kuna harilikud riided juba nii kui nii olemas.

Kaitseliidu ridades on mehi kõigist

rahvakihtidest ja kõige mitmekesisema varandusliku seisukorraga. Seepärast võib ju mõnel ka olla tōsi taga jutuga, et vormiriiete muretsemine paistab raske ja liialt kulukas olevat. Aga ainult paistab, tõeliselt pole ta seda mitte. Sest kes on kohusetundlik kaitseliitlane ja on oma kohuseid seni täitnud erariideis, see peaks ka olema tulnud veendumusele, et siiski kokkuhoidlikum riiete kulumise suhtes on enesele muretseda tugev, vastupidav ja otstarbekohane vormiriietus kui õppustel, laskeharjutustel jne. käia vähem vastupidavates erariietes, mis palju vähem vastupidavad, võivad saada ja saavadki rikutud. Ning seejuures tuleb meeles pidada, et kaitseliidu vormiriietus maksab ometi palju vähem, on aga mitu korda vastupidavam, kõnelemata otstarbekohasusest.

See oli aga nii öelda majanduslik ja tasuvuse külg. Aga tuleb arvestada ka teiste, võib olla tähtsamategi, momentidega.

Osalt võib olla ka õigus neil, kes kinnitavad, et nad oma kaitseliitlase-kohuseid täidavad erariietes sama hästi kui vormiriietuses. See maksab üksikute ja kohuse-truude kohta, aga ikkagi, kui neid võtta üksikutena. Väeosa ühtekuuluvuse ja ühtluse määravad ära mitu üksikasja, millel ehk esimesel ja pealiskaudsel vaatlusel ei näi olevat kuigi palju tähtsust.

Üks niisugustest on ka ühtlane riieetus. Ei maksa mõelda, et väeosa riideühtlus on mõeldud välja ja pandud maksma ainult selleks, et silmal armas on vaadelda ühtlaselt riidetud meeste kogu. Või et ühtlaadi riiete valmistamine hulga viisi tuleb palju odavam.

Väline ühtlus mõjub ka sisemiselt ühtlustavalt. Väliselt kireval inimestekogul on palju eeldusi jääda ka sisemiselt sama lahkuminevaks, mitteühtlaseks, kui on ta seda väliselt. Ühtlane välimus seevastu aitab tõsta ühtekuuluvuse, ühise vastutuse tunnet, tuletab meele, et kõik selle riieetuse kandjad on sisemiselt sama ühtlaste sihtidega, samuti ühtekuuluv kui väliseltki. See võib paista mõnele tähtsusetuna, aga pole seda siiski.

Iga vormiriieetus paneb ta kandjale kohustused, mida ta peab mäletama, kui ta end sellesse riieetusesse on riietanud. Ühised kohustused ühendavad. Ühendab ka ühtlane riieetus, annab tunda, et kõik neid rõivaid kandvad kodanikud on kindel, ühtlane ja oma kohustest teadlik, organiseeritud kogu.

Kui läinud aastal vennasrahva Soome kaitseliidu esindajad käisid tutvumas meie kaitseliidu elu-oluga, siis jutustasid nad pärast oma kodus neist umbes järgmist:

„Eesti kaitseliit näib tegevat tõsiselt tööd. On märgata suuri edusamme väljaõppe, organisatsiooni ja laskekunsti alal. Aga väliselt jätab ta siiski õige kireva mulje. Üheski üksuses pole suudetud teostada riiete ühtlust ja sagedasti on igal mehel „oma enese vormiriided“.

See on öeldud võrdlemisi tagasihoidlikult. Aga juba sellestki on näha, et mujal on pandud tähele meie ridade kirevust.

Ma ei võtagi siin võrdluseks Soome kaitseliitu, kus pole ühtki kaitseliitlast, kel poleks oma täielist vormiriieetust. Soome kaitseliit on üle kahe korra vanem meie omast, ta distsipliin, organisatsioon, väljaõpe võivad meile eeskujuks olla veel mõnegi aasta.

Aga võtame meie lõunapoolse naabri — liitlase Läti. Nendegi kaitseliidus on peaaegu täielikult läbi viidud ühtlaste vormiriiete kandmine, milleni pole suutnud jõuda veel meie. Kas peaks meil olema see raskem, kui aga ise tahame?

Käisin hiljuti Venemaal, nägin sealsete komsomoltside ja komsomolkade kogumisi, nägin neid kõikjal üksikutenagi. Ja ei silmanud ühtki, kes poleks kannud nende tavalist vormiriieetust: lahtise kraega, rihmaga sõduripluusi, kalifeedesarnaseid pükse, seoseid. Ka naised on riidetud nii.

Kas meie seda ei jõua, kui ise aga tahame? Arvan, et jõuame siiski.

Tōsi, korraka niisugune tükk raha välja maksa käib mõnelgi meist üle jõu. Aga võime seda aegamööda, kuu-kuult. Paljud kompaniid, rühmad, valvkonnad ongi juba leppinud kokku üksikute äridega, kes valmistavad kaitseliidu vormiriideid ka järelmaksuga. Ja hulgaviisi odavamalt. Sel teel vormiriiete muretsemine ei peaks kellelgi käima üle jõu.

Maal võivad mehed jälle tuua kas või villad kokku, lasta nad koos kraasida-kedrata-kududa, võivad selle isegi naiskodu-kaitsele ülesandeks teha ja pärast ühisest, ühevärvilisest kangast lasta endale õmmelda ilusad ja vastupidavad vormiriided.

Ainult tahet läheb vaja, muud midagi. On meil see olemas, siis kaovad tänavailt seesugused kaitseliitlaste rühmad, kus iga mees on ise tõugu riideis ja kokku näivad ime-komet kireva erinevuse puketina.

Tahame ja teeme seda!

E. V.

Võrumaa kaitseliit kümme aastat julgeoleku ja vabaduse kaitseks.

Käesoleva aasta 18. novembril pühitses Võrumaa kaitseliit oma kümnendat aastapäeva. Kümme pikka aastat on kodanikud vabatahtlikult, koondudes kaitseliidu ridadesse, ohverdanud oma aega selleks, et kaitsta kodu. Kümme aastat ei ole küll kuigi pikk aeg riigi ja rahva elus, kuid möödunud kümme aastat on siiski Eesti rahvale rohkem annud kui varem sajad või isegi tuhandet aastat. On kätte võidetud vabadus ja püsiva tahtejõuga on tehtud riigiülesehitavat ja rahvamajanduslikult paremale järjele tõstmise kohast tööd. Tol ajal, kui tuuled ja tormid igast ilma-kaarest puhusid, kaotasid paljudki väikerahvad neisse tuultepööristesse oma saatuse. Eesti rahvas aga, kõigi vintsutuste peale vaatamata, tuli oma püsiva ja kindla tahtejõu tõttu võitjana esimesele kohale.

Eesti poeg astus viletsa relvaga maad vastastama vägivaldsetest laastajatest ning see sündis 1918. a. novembris, millal ka Võrumaa kaitseliit viletsuses ja vaesuses maailmale tuli. Eesti rahva saatuse oli kaalul! Kas olla või mitte olla? Olla — oli hüüdsõnaks paremate Eesti poegade suust. Koguti Eesti rahva ja maa sümboli — sini-must-valge lipu — ümber ning vannuti truuks jääda Eesti maale, rahvale, keelele ja meelele viimse veretilgani. See sündis üle terve kodumaa. Nagu harilikult, peab igal ajal oma algatajad ja igal ettevõttel oma eestvedajad olema. Võrumaa kaitseliidu idee loojaks ja selle elustajaks oli kadunud kapten F. Vreeman. Ta suutis end iseäranis õppiva noorsoo keskel maksma panna ning neis vaimustust luua, mistõttu ka esialgne Võrumaa kaitseliit ainult väikesest koolipoiste salgast koosnes. Sama Võrumaa kaitseliidu alguraku koolipoiste näol lõi ka esimese lahingu Nõnova küla all Vene punastega, s. o. algasid vabadussõja. Peale seda tõusis vaimustus. Tekkis rahvavägi ning täienes ja suurenes ka kaitseliit arviliselt üle kogu maa. Suuremate ülesannete täitmisele asumise tõttu pidi Võrumaa kaitseliidu looja oma lapsest lahkuma ja tema asemele määrati al.-kapt. Luiga, kes sama energiliselt kui eelkäijagi Võrumaa kaitseliitu kuni vabadussõja lõpuni juhtis. Lõppes võidurikas vabadussõda — lõppes ka nagu vajadus kaitseliidu jä-

rele. Püüti tegutseda vähehaaval kütisalkade näol, kuid ka siin ei olnud mingit edu märki. Puudusid energilised juhid. Tänu Võru rahvaväe ja k.-l. ülemale kol.-ltm. V. Semjonoffile, kelle energilisel eestvõttel surmale suikuv Võrumaa kaitseliidu säde uuesti hakkas leegitsema. Tema võttis kaitseliidu mõtte tõsiselt kaalumisele ning organiseeris salga vabadussõjaaegseid ohvitseri ning tegi neile ülesandeks moodustada ustavatest riigitruudest kodanikkudest Võru linnas uued kaitseliidu rühmad. Anti igaihele oma linna-osa kätte ja öeldi: „Mine ja organiseeri rühm ja nädala pärast esita nimekirja.“ See pidi kõik sündima salaja. Nende ridade kirjutajal oli ka rühm organiseerida. Ei olnud see nii kerge, sest pidi igalt kodanikult nõusoleku nelja silma all saama ning mõni riigitruu ja ustav kodanik näitas isegi ust, kui sarnase salajase organisatsiooni organiseerimisest rääkida julgusid. Pidi kannatust ja püsivust olema, mistõttu ka igaiüks tähtjaks liigi kolmekümnehelelise rühma nimekirja esitas. Algus oli tehtud ning julgus kasvas. Püssid anti puhastamise otstarbel ladust välja ja kütisalga liikmena võis igaiüks püssi ka Võlsi laskeplatsil puhastamise mõttes proovida. Tuli 1924. a. ning kommunistid läksid isegi siseriigis häbematuks. Oli tunne, et midagi nagu peab tulema, kuid millal, seda ei teadnud keegi. Ootasime ja ootasime ning siis korraga — 1. detsember, millal meid jälle tarvis oli. Kõik olid ühe eest ja üks kõigi eest silmapilkselt väljas. See oli moment, mis kõigile kaitseliidu vajaduse selgeks tegi. See oli ka moment, mis sundis iga kaitseliitlast alati valvel olema oma rahva julgeoleku ja vabaduse kaitseks. Moodustati kaitseliidu malevad ning Võrumaa maleva pealikuks määrati vabadussõja veteraan kpt. R. Treimuth, kes energiliselt kaks aastat malevat juhtis. Tema järeltulijaks määrati samuti tuline isamaalane ja vabadussõja veteraan kapten J. Herman, kes ka käesoleval ajal, kui Võrumaa kaitseliit oma 10-a. olemasolu sünnipäeva pühitseb, tegelikult maleva juhiks on. Võrumaa kaitseliit võib rahuldustundega oma möödunud 10-a. tegevuse peale vaadata. On olnud kaotusi, on olnud raskusi võita, kuid see, mida on tahtud kätte saada, on ka kätte saadud. Iseäranis tegevusrohke ja edurikas on käesolev, kümnnes, tegevusaasta olnud.

Instruktorite poolt on aasta jooksul kaitseliitlastega laskeharjutusi ja harilikke õppusi peetud 543 korral, millistest 8932 kaitseliitlast on osa võtnud. On korraldatud 12 laske- ja 14 spordivõistlust, millistest jälle 836 kaitseliitlast on osa võtnud. Suuremaid ja vähemaid taktikalisi õppusi on peetud 24, suvelaagreid 4, noormalevlaste kursusi 16, 3 päeva, allpealikute kursusi 16, lendkoole 1, laskevõistlusi Latvija kaitseliiduga 1, pidusid 84, kõnekoosolekuid 47. Kõigist korraldatud võistlustest, õppustest ja kursustest on kaitseliitlased elavalt osa võtnud. Iseäranis suurt rõhku on pandud laskespordi levitamise ja taktikalise väljaõppe peale. Tööd on järjekindlalt ja armastusega tehtud. Vahekord instruktorite, allpealike ja malevlaste vahel on alati hea olnud. Samuti on kaitseliitlaste vahekord oma keskasutusega väga hea olnud. Seda tõendab see asjaolu, et möödunud tegevusaasta jooksul on maleva

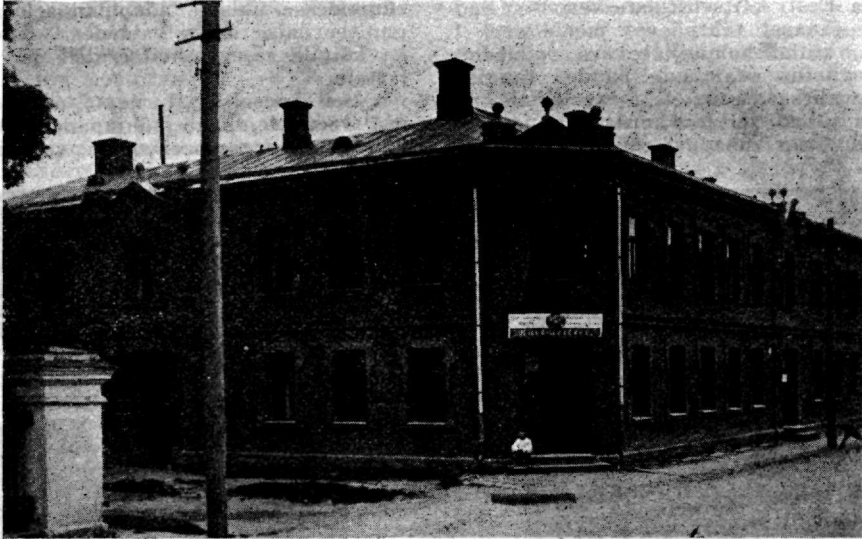

Vasakult paremale: istuvad: O. Jürgenson, maleva juhatusel liige; R. Vreeman, maleva pealiku abi; J. Herman, maleva pealik; H. Lubi, maleva juhatusel liige. Seisavad: Ed. Kalekaur—maleva sekretär; A. Kohver, maleva juhatusel liige; H. Rebane, maleva kirjutaja.

staabis igasuguseid juhtnööre ja nõu 5904 kaitse-liitlast saamas käinud. Peab lõpuks uhkustunde-ga tähendama, et kümnes tegevusaasta on Võrumaa kaitse-liidus iseäranis töörohke olnud. Jääb soovida kümnendal aastapäeval kõigile pealiku-tele, instruktoritele ja malevlastele ka edaspidi

sama üksmeelt ja töötahet, mis on valitsenud käesoleval tegevusaastal, siis võime julged olla, et meie ees tulevikus seisab murdmatu ja kindel Võrumaa malev. Head tervist ja jõudu! Püsivat tahet ja raugematut energiat kõigile!

H.

Võrumaa maleva staap.

Võru maleva aastapäevaks.

Kaitseliidu Võru malev pühitses 18. novembri-l s. a. oma 10. aastapäeva.

Möödunud aastate jooksul on kaitseliit kujunenud ja kasvanud üheks suuremaks ja võimsamaks kodukaitse kantsiks, rahu ja korda ning kodanikkude julgeolekut kindlustavaks organisatsiooniks, millel meie riigi ja rahva igapäevase elu ja edu kui ka tuleviku seisukohalt äraarvamata suur tähtsus.

Sest ainult seal riigis ja selle rahva juures, kus on valitsemas rahu ja kord ja kus on kindlustatud julgeolek, on võimaldatud kodanikkudele rahulik, loov ja ülesehitav töö ja korralik isiklik ja ühiskondlik elu ja edu.

Ja ainult seal, kus kodu ja kodumaa on kaitsitud sisemiste ja väliste vaenlaste vastu, edeneb isiku ja ühiskonna elu, kosub ja kasvab kodu ja kodumaa õnn ja rõõm — — —

Kümme aastat tagasi, novembrikuus 1918. aastal valitses meil Saksa okupatsioonivägede raudne rusikas ühes marusakslusega. Rong rongi järele veetakse rahva käest sunduslikult rekviireeritud varandusi ja toiduaineid kodumaalt välja.

Okupatsioonivõimud teevad kavatsusi ja eel-töid Balti-Saksa hertsogiriigi loomiseks ja kodumaa sakslastega koloniseerimiseks ja ümberrahvustamiseks, et seega meid suigutada kadumisele.

Kuid 9. novembril 1918. a. puhkeb Saksamaal maailmasõja nähtava kaotuse kartusel revolutsioon ja 11. novembril kirjutatakse alla maailmasõja vaherahu lepingule, mis verevalamisele lõpu teeb.

11. novembril asub Eesti Aj. Valitsus Tallinnas uuesti tööle ja 12. novembril, s. o. päev hiljem, on Tallinnas kaitseliidu mobilisatsioon, mis-sugust päeva õieti ka peetakse kaitseliidu sünni-päevaks.

Mõni päev hiljem, umbes 20. novembri ümber, algab ka Võrus ja Võrumaal kaitseliidu orga-niseerimine ja korraldamine avalikult, kuna see seni sündis salaja pöranda all.

Meele tuleb ja silmade ette kerkib tollest ajast kapt. Fr. Vreemani tahtejõuline ja heasüdamlik kaju. Olles tol ajal Võru poeglaste gümnaasiumi õpetajaks, töötas ta väsimatult ja püsivalt Eesti sõjaväelastest, koolipoistest ja teistest ustava-test meestest sõjariistus salajase organisatsiooni loomise kallal, et olla valmis, kui kodumaa kutsub.

Mäletan neid salanõupidamisi ja koosolekuid, kus peaaegu kõik salateated, ringkirjad ja juht-nöörid, mis nende ridade kirjutajale kui tolaeag-sele maapäeva liikmele ja keskkoha usaldusmehele Tallinnast ja teisalt salaja kätte toimetati, ühes kapt. Fr. Vreemaniga läbi arutati ja temale tea-tavaks tehti, kuna tema kui I Eesti polgu ohvit-seri ülesandeks oli kindlate usaldusväärsete sõja-riistuste meeste koondamine ja organiseerimine.

Ootasime ju pikisilmi liitriikide sõjavägede võitu ja selle tagajärjel Saksa okupatsioonivä-gede lahkumist ja kartsime enamliste punavägede tagasitulekut. Seega mälestame tänasel Võru ma-leva tähtpäeval vabadusvõitluses langenud kapt. Fr. Vreemani kui üht esimest tegelikku Võru kaitse-liidu organiseerijat ja ellukutsujat.

Mõni päev hiljem algavad Saksa okupat-

sjooniväed taganemist Pihkvast, Petsserist ja Eesti noor sõjavägi ühes esimeste Võru organiseeritud kaitseliitlaste ja koolipoistega läheb Nõnova küla juure pealetungivatele enamlaste punavägedele vastu ja Bulak-Balahovitschi taganemisele vägedele abiks.

Samuti kujunes kaitseliidu tegevus üle riigi ja ka Narva juures novembrikuus 1918. a. esimeses lahingus iseseisva Eesti kaitseks niisutas vaba Eesti pinda ka Eesti kaitseliitlaste veri.

Tuletame tänasel tähtpäeval meele veel 1. dets. 1924. a., millal hommikul vara pimeduse katte all sõjariistus enamlaste banded tungisid kallale meie valitsusasutustele, -tegelastele ja eraisikutele ja julma veretöö korda saatsid selleks, et Eestilt tema vabadust röövida, Eesti va-

vad Võru maa ja linna kodanikud rohkel arvul kaitseliidu ridadesse. Ka rahalisi toetusi tuleb rohkesti. Detsembrikuu 11. päeval saadetakse valdadesse Võru garnisoni ülema kolonel J. Kruusa, Võru maak. rahvaväe ja tolleage se kaitseliidu ülema kolonel-leitnant V. Semjonoffi ja Võru maavalitsuse esimehe A. Kohveri poolt trükitud üleskutsed, milles valla saadikud kutsutakse 21. detsembriks 1924. a. Võrusse ohvitseride kasiinoruumidesse ühisele nõupidamisele kaitseliidu organiseerimise asjus valdades. Kutse saadetakse ka kõigile reserv-ohvitseridele ja tuntud tegelastele.

See koosolek 21. dets., millest õige elavalt osa võetakse, saab põhjanevaks ja aluseks kaitseliidu organiseerimisele valdades.

Kol.-lt. V. Semjonoff.

5. Võrumaa kaitseliidu ülem ja 1. Võrumaa maleva pealik 1924. a. kuni 14. märtsini 1925. a.

Kapten J. Herman.

Võrumaa maleva pealik.

bariikkliku korda kukutada ja kodanikke kiskuda viletsuste, mässu ja nälja keerdu.

Kuid ühtlasi sellega andis 1. dets. 1924. a. meie kodukaitse korraldamiseks ja kaitseliidu organiseerimiseks nagu uue tõuke ja uut hoogu, ja siit peale algab võimas kaitseliidu kasvamine ja organiseerimistöö üle riigi, iseäranis ka Võrus.

Detsembrikuu 7. päeval peetakse Võrus suurem koosolek Võru kaitseliidu organiseerimise asjus. Valitakse 8-liikmeline aj. juhatus ja nimelt: hrad Võru maak. rahvaväe ja kaitseliidu ülem kolonel-leitn. V. Semjonoff, õpet. Joh. Sirk, maavalitsuse esimees A. Kohver, linnapea Fr. Suit, ühispanga asj. H. Labi, õp. J. Herman (praegune maleva pealik), direktor P. Laamann, aktsiisiringk. juhataja J. Jaason, Valitud aj. juhatus töötab suure hoo ja andumusega. Seab kokku Võru linna kaitseliitlaste esialgse nimekirja, tõmmates kaasa suurel arvul uusi liikmeid, avaldab 10. dets. üleskutse omakaitse tarvilikkuse ja korraldamise kui ka ainelise toetamise tarvilikkuse kohta, mis annab häid tagajärgi.

Üleskutse leiab kodanikkude poolt sooja poolehoidu. Täis meelegindlust ja arusaamist astu-

Kaitseliidu organiseerimistöö on kuni seni ajani vahetpidamata kestnud ja kestab veel edasi.

Käesoleva 10-aastase tähtpäevani on kaitseliidu ridadesse üle riigi ligi 30.000 kindlat, organiseeritud, õpetatud ja varustatud meest kogunenud. Kodukaitseks ja sisemise korra ja rahu ning kodanikkude julgeoleku kindlustamiseks, olles iga silmapilk valmis välja astuma, kui seda tarvis peaks olema.

Võru maleva ridadesse kuulub ligi 3000 kaitseliitlast, kes oma väljaõppe, laskeosavuse ja organiseerimise tulemuste poolest teiste malevatega võrreldes esimeste ridadesse kuuluvad ja oma 10 aasta juubelipäeval rahulolemistundega möödunud tegevuse ja saavutatud tagajärgede peale tagasi võivad vaadata ja julgesti paremale tulevikule vastu minna. Soovin Võru malevale ja kõigile kaitseliitlastele 10 aasta juubelipäeva puhul kodukaitse, heakorra ja kodanikkude julgeoleku kindlustamise töös palju õnne, jõudu ja raugematut rammu!

A. Kohver,

Võru maavalitsuse esimees ja kaitseliidu vanematekogu liige.

Võrumaa maleva laske- ja rännakvõistlused.

Ähkides ja puhkides jõuab Tallinna rong hommikupoole ööd Valga jaama. Algab askeldamine ja tormijooks Võrru sõiduks määratud mootorvaguni peale. Petseri ja Irboska habemikud-venelased suurte moonakottidega, „nooblid“ daamid kübarates, „oktoobrites“ isandad, kaitsevälased, kaitseliitlased ning harilikud igapäevased kodanikud, nende kõikide peaesmärgiks on teisel roopateel seisev mootorvagun.

Jõudes õnnelikult vagunisse, seades end mugavalt sisse nii, kuidas seda võimaldasid kitsaste ja vastasistuva venelase moonakotid, avaneb võimalus lähemalt silmitseda sõitjaskonda. Suurem osa neist seisib, sest istekohad olid okupeeritud „väledamad“ sõitjad.

Eriti paistab silma „mundrimeeste“ kaitseliitlaste rohkus. Neid tuleb juure pea igas jaamas. Suurem enamus püssidega.

„Mis siis jälle lahti on?“ pärib kõrvalistuja eideke. „Kas jälle sõda?“ Hiljuti olevat naaber-vallas välja pandud hirmuäratavad „sõjatelegrammid“, mis naistele rohkesti hirmu sünnitanud. Hiljem osutunud need õppustele kutseks. Kuid nii mõnigi noorik ja perenaine olevat esimest ehmatuses paar päeva haige olnud.

Eidekese rahustamiseks seletan, et seekord sõda veel lahti ei ole, kuid püssimehed sõidavad laskevõistlustele, millised peetakse Võrus pühapäeval, 28. oktoobril s. a.

Paaritunnilise sõidu järele saabume hommikuhämaruses Võrru, kus raudteejaamas on vastas Võrumaa maleva pealik kapten Herman, kes kohalejõudnud kaitseliitlastele korraldusi jagab eelolevate võistluste asjus.

Jaamast läheb sõit maleva staapi, kus viimaseid korraldusi tehakse ja siis kiiresti laske-rajale, sest võistluste algus on määratud kella 8.

Laskerajale viival maanteel liiguvad vahetpidamatult kaitseliitlased küll üksikult, küll gruppides jala, jalgratastel, hobustel ja autodel.

Võistluskohalt, 7-da jalaväe rügemendi II ja III pataljoni laskeradadelt kostavad üksikud püssipaugud. Mehed teevad proovipauke, et kohaneda kohapealsete oludega.

Laskerajale jõudes leiame eest koguka arvu

kaitseliitlasi. Neid voorib vahetpidamata juure. Võistluste alguse ootel heidetakse üksteise arvel nalja: kes olevat öö mööda saatnud tulejoonel magades, kes sihtpunkti koju unustanud, kes nii ja na jne. Ilmuvad kohale Punase Risti öed-naiskaitseliitlased.

Kell 8 kerkib lipuvardasse Eesti lipp ja kapten Herman tervitab kokkutulnud võistlejaid ning avab võistlused. Mõni minut hiljem kõlavad juba paugud. Võistlused on alanud. Tulejoonel A klassi laskurid sõjaväepüssidega.

Sõjaväepüssidest võistluslaskmises on osavõtjad liigitatud A ja B klassi. A klassi kuuluvad esi- ja esimese klassi laskurid, B klassi — ülejäänud vähemad vennad. Püstolitest ja sportpüssidest laskmises ning rännakus võisteldakse ühes klassis.

Üldine osavõtjate arv kõigub paarisaja mehe ümber. Kohtunikudena toimivad maleva pealik, instruktorid ja mõned kaitseliitlased.

Puhub kõle tuul ja tikub põue kui võistlejatele nii kohtunikudeleegi. Kuid sellele pahele „vastukihvtiks“ on kohale jõudnud kodukaitse valmistatud hea rohu — kuuma tee — ja terved virnad maitsevaid võileibu, millele armuheitmatult peale tungitakse.

Viimase palana on ette nähtud jagudevaheline 8 km rännakvõistlus ühes laskmisega. Meeskonnad lahkuvad stardist ühekaupa, kes „marssi“ vilistades, kes „Tõmba, Jüri“ lauldes.

Kella 16.30 on võistlused lõppenud. Auhindade väljajagamise ootel kogunevad võistlustest osavõtjad üksikutesse gruppidesse ja vahetavad mõtteid ja muljeid möödunud võistlustest.

Hämarus katab juba maad, kui võitjad üles rivistatakse auhindade saamiseks. Järgnevad tervitused maleva pealikult ja peastaabi esindajalt, kolmekordne mürisev „elagu“ kaitseliidu ülemale ning vaimustav laul „Eestimaa, mu isamaa“ kõlab kaugele üle Võrumaa mägede ja orgude.

Auhinnad jagatud, veel viimaseid tervitusi ja juba valguvad asjaosalised ning pealtvaatajad laiali, viies kaasa parimaid muljeid möödunud võistlustest, Võru maleva tublidusest ning seal valitsevast mehisest üksmeelest.

A klassi laskurid tulejoonel (Võrumaa maleva laskevõistlused).

Võistluste tulemused:

Sõjaväepüssidest.

A klass (distsants 300 m, 10 lasku lamades käelt).

Individuaalselt:

1. r.-p. A. Kääpakaust — 70 s.; 2. mlv. J. Simm — 68 s.; 3. k.-peal. R. Samariütel — 62 s.; 4. r.-p. A. Sibbul — 57 s.; 5. mlv. E. Kalekaur — 57 s.; 6. mlv. A. Luik — 49 s.

Meeskondadest:

1. Võru linna malevkonna meeskond (Kalekaur, Maddison, Müllerson, Sibbul, Ennok) — 245 s.

B klass (distsants 200 m, 10 lasku lamades käelt).

Individuaalselt:

1. mlv. K. Mets — 75 s.; 2. k.-p. K. Otsus — 64 s.; 3. j.-p. A. Mee — 60 s.; 4. mlvk. p. L. Jaska — 59 s.; 5. mlv. A. Luik — 57 s.; 6. mlv. F. Harju — 55 s.

Meeskondadest:

1. Vastseliina malevkonna meeskond (Jaska, Luik, Mattison, Jaagamägi, Hagemann) — 243 s.

9 mm püstol „Browning“ (distsants 35 m, 7 padr.).

1. j.-p. J. Mägi — 50 s.; 2. r.-p. O. Mõttus — 48 s.; 3. mlv. E. Kalekaur — 45 s.; 4. mlv. A. Olesk — 42 s.; 5. k.-p. R. Samariütel — 41 s.; 6. mlv. A. Peetson — 39 s.

Sportpüssidest (distsants 50 m, 10 lasku lamades käelt).

1. mlv. A. Peetson — 93 s.; 2. õp.-peal. J. Ennok — 89 s.; 3. mlv. O. Jaason — 83 s.; 4. mlv. A. Verev — 79 s.; 5. mlvk. p. O. Jürgen-son — 75 s.; 6. mlv. E. Kalekaur — 74 s.

Rännakvõistluses:

1. Varstu malevkonna meeskond 14 punktiga (Hurt, Troska, Niilus, Pulk, Kirš, Kuus, Sprenk, Smidt, Üle, Pettai).

2. Antsla malevkonna meeskond 13 punktiga.

3. Vastseliina malevkonna meeskond 12 punktiga.

Malevkondade paremuse järjekorras:

1. Antsla malevkond — 50 p.; 2. linna mlvk. — 37 p.; 3. Vastseliina mlvk. — 31 p.

E. L.

Narva maleva 4. aastapäev.

Pühapäeval, 11. novembril s. a., pühitses Narva malev oma 4. aastapäeva. Igasugused koosviibimised ja pallid jäeti ära ja peahuvi oli pöördud laskevõistlustele.

Senised laskevõistlused ja suurim osa laskeharjutusist on malevas peetud lamades asendeist, kuid võistluste tagajärjed kaitseväega näitavad, et lamades asendeist kaitseväelased võivad esineda küllalt heade laskuritena, aga põlvelt ja püsti asendeist on nad veel nõrgad laskurid.

Seda tõendasid ka pühapäeval oma maleva 4. aastapäeval peetud võistlused. Lasketagajärjed lamades asendist olid rahuldavad, põlvelt nõrgad ja püsti täiesti nõrgad. Osalt mõjus kaasa halvava tegurina hookaupa vasakult puhuv kõva tuul.

Et meie eesmärk on tulevikus iga kaitseväelast koolitada välja kindlaks laskuriks igast asendist, peeti aastapäeval laskevõistlus kolmes asendis.

Proovilaske 2, 5 lasku lamades, 3 põlvelt ja 2 püsti käelt.

Kõigis klassides 10-ringiline normaalmerklaud. Võistlused algasid algajate klassiga.

a) Distsants 100 mtr.: võitja mlane Kaasik, Bernhard, 32 silma, Narva mlvk. 2 komp.

b) II klass: d. 150 mtr.: võitja rühmap. a. Vitsut, Konstantin, 38 s., Vaiv. 3. komp.

c) I klass: d. 200 mtr., võitja komp. p. abi Munak, Arnold, 51 silma, Vaiv. mlvk. 6. komp.

d) Esilaskurid: d. 300 mtr., võitja instr. n. ltn. Kütt, Nikolai, 55 silma.

Kell 12 oli korraldatud kinos „Koit“ kinoja kõnehommik.

Peale orkestri avamängu avas kõnehommiku maleva pealik kapten J. Lepp lühikese sissejuha-

tava kõnega, tervitas aastapäeva puhul kõiki koosviibijaid, mälestas manalasse varisenud kaasvõitlejaid ja tänas kaitseväelasi ja naiskodukaitse liikmeid tehtud töö eest aasta jooksul, soovides neile tervist ja jõudu edaspidiseks eduks. Samuti avaldas maleva pealik tänu kaitseväele, eesotsas diviisi ülemaga ja lahkele seltskonnale malevale ülesnäidatud sooja poolehoiu eest.

Sisuka kõnega esines riigisekretäri abi hra Richard Oövel, kes oma kõnes märkis ära raskused, millega Narva maleval tuli võidelda 10 aastat tagasi oma algpäevil ja edaspidisel arenemisel. Siiski olid Narva kooliõpilased ja Vaivara kaitseväelased esimesed kodumaa iseseisvuse ja vabaduse eest väljaastujad ja riigi kõige raske- matel silmapilkudel alati ennastalgavalt tegutsesid.

Kõneleja peatus pikemalt Narva linna kannatuste ja selle tähtsa ülesande juures, mis ta täitis vabadussõja ajal. Rahuajal tehtud töö kindlustab meie usku meie võimetesse tulevikus, millele võime julgesti vastu minna.

Kõne lõppis hümniga, mida saalitäis rahvast kaasa laulis.

Peale kõnet demonstreeriti filme: ausamba avamine Helsingis Eesti vabadussõjas langenud soomlastele ja pilte kaitseväe ja kaitseväe elust, mida jälgiti suure huviga.

Peale kinoetendust andis maleva pealik laskevõistlustel esimesele kohale tulijaile väärtuslikud auhinnad ja klassikatsed sooritanuile laske- märgid.

Võitjaid tervitati koosviibijate poolt soojade kiiduavaldustega. Maleva pealiku lõppõnade järel lahkusid osavõtjad lõppmarsi helide saatel õnnestunud aastapäevalt.

—a.

Esimised kodukaitsjad idas.

„Kaitse Kodu!le“ kirjutanud A. Schulbacg.

Narva paremate kodanikkude esimene katse luua omakaitset langeb kokku veebruari-revolutsiooni jõudmisega nende kodulinna. See oli 3. märtsi hommikul 1917. a., kui Narvas kõik läi mässama ja lainetama. Vabrikud seisid, uulitsad täitusid edas-tagasi liikuva rahvamurruga, politseijaoskondi rüüstati, vangikojad päästeti vallale. Politseilt võeti sõjariistad, endine linnavalitsus vanameelse vene kindraliga Ossipoviga eesotsas tagandati, kuna kindral ise vangistati. Võim linnas langes soldatite ja tööliste saadikute nõukogu kätte, kelle eesotsas Jaan Anvelt seisis. Astuti sealpoolt otsekohe samme punaväe organiseerimiseks ja jagati püsse põlvepikkustele poisijuppidele, kus püss sagedasti mehest oli pikem. Korralagedus seisis igalpool ja õhtul pimeduse tulekuga täitis paugutamine õhku.

Oli selge, et valitsev anarhia rängasti võib puudutada üksikuid kodanikke ja nende varandusi. Seepärast astus juba samal õhtul salkkond tõsisemaid kodanikke kokku. Asja eesotsas seisis kooliõpetaja Richard Eichelmann, kes hiljem vabadussõjas sai surma, kaupmees Gustav Tamelius ning teised. Koois oli paarikümne mehe ümber. Otsustati ellu kutsuda omakaitse ja juba samal õöl vahid korrakaitseks välja saata. Just koosoleku ajal jõudsid pärale teated esimestest röövsalkadest, kes linna ümber liikumas.

See organisatsioon astus otsekohe tegevusse, kuid temast ei kujunenud välja kaitseliit, vaid niilits, mis oli politsei puudumisel hädatarviline. Mehi, kes tahtsid kaasa aidata ainult asjaarmastusest, kutsusid varsti muud kohustused eemale, kuna asja juure pikapeale jäid ainult need, kes rohkem elukutseliselt võisid endid pühendada avaliku korra kaitsele. Esimene organisatsiooni juht R. Eichelmann oli mõnda aega Narva linna miilitsa ülemaks ja Vene ajutise valitsuse komisariiks. Enamlise riigipöörde järel võeti miilitski enamlastest üle, samuti nagu muud ametiasutused. Linnavolikogu saadeti laiali, punane võimavalitsus pandi maksma. Tekkis pinev ajajärk, kus võitlus enamluse vastu läks esmalt Asutava Kogu valimiseelsetele kihutuskosolekutele, hiljem põranda alla.

Sellesse ajajärku kuulub teine katse, luua Eesti iseseisvuse mõtte poolehoidjatest mingisugune sõjariistus omakaitse jõud, kes oleks valmis tarbekorral välja astuma määratseva enamluse vastu. Asja algatajaks oli seekord Jaan Treufeldt, praegune vannutatud adv. abi ja ajakirjanik Tallinnas. Seekordne organisatsioon kandis täieliselt põrandaaluse ilmet: ta oli loodud kolmikute kujul, kus igamees ainult teisi sellesse kolmikusse kuuluvaid isikuid tundis ja peale selle veel sidet teadis ühe teise kolmiku juure. Sõjariistad pidid igamehel olema oma käest. Sarnane konspiratiivkorraldus ei ole aga kuidagi soodus laialdase omakaitse loomiseks, sest puudub ülevaade meeste arvust, puudub harjutuste võimalus ning lõppeks pole vähematki tagatist, et kõik organisatsiooni liikmed vajaduse korral välja astuvad. Seepärast ei saa ka seda organisatsiooni veel pidada Narva kaitseliidu esisaks. Saatuse tahtis pealegi, et tal üldse ei tarvitsenud välja astuda.

Ootamata tõuke omakaitse organiseerimisele andis Eesti iseseisvuse väljakuulutamine Tallin-

nas, mis järgmisel hommikul varakult Narvas sai teatavaks. Tallinna komandant Th. Käärrik oli sellest telegrafeerinud Narva lehe „Meie Elu“ toimetajale Chr. Kaarnale. Telegramm triikiti ja laotati samal päeval Narvas laiali. Narva seltskond võttis iseseisvuse kuulutuse südamliku rõõmuga vastu. Kohe hommikul varakult oli nõupidamine „Meie Elu“ toimetuse ruumides mõnekümne rohkem tuntud tegelase osavõtul, kus tõsiselt harutati küsimust, mis nüüd võtta ette. Arvamised läksid lahku. Nooremad mehed soovitasid otsekohe sõjariistus jõuga enamlaste vastu välja astuda, raekoda ja ametiasutused üle võtta ja panna maksma oma võim. Kõik andmed kõnelesid selle poolt, et seda ei ole teha raske, kui löök tuleb ootamatult. Vanemad mehed aga hoiatasid: ei ole raske võimu oma kätte võtta, see on tõsi, kuid raske on teda hoida, see on ka tõsi. Narvast voolas sellal igapäev läbi lõpmata voog taganevat vene väge, kus korralagedus viimase tipuni tõusnud. Ei olnud raske saada teada, et nende seas palju enamlasti. Eriti teati ühest linnas asuvast husaaripolgust, et see kindlasti enamlik. Ja nendega võidelda katsuda oleks olnud asjatu verevalamine. Pealegi ei olnud selle mõne päeva vanemate meeste arvates midagi võita, sest kui Tallinnas Eesti valitsus võimule pääsnud, kellele Eesti polgud selja taga, siis saadab ta kindlasti mõne väesalgakese Narva ja teistesse linnadesse võimu üle võtma.

Nooremad ei saanud salata, et nendes vastuväidetes õige palju oli tõtt. Seepärast tuli leppida ja anda lubadus sündmuste käiku ära oodata. Varsti oligi hilja, sest enamlasted olid laiali-laotatavaist telegrammest aegsasti saanud teateid ja kogusid kõik oma punaväesalgad. Väljaastumine oli saanud raskeks, kui mitte just võimatuks. Algasid korterite läbiotsimised ja hulgalised vangistamised punaväelaste poolt. Harv tegelane julges kodus magada. Tulid esimesed mahalaskmised.

Kuid kuigi oli antud lubadus mitte välja astuda, siiski võis ju ikka organiseerida, olgugi poolsalaja põranda all. Vaimustatud olid sellest mõttest kõigepealt keskkooli vanemate klasside kasvandikud, kes heameelega oleksid tahtnud välja astuda. Aga teistegi iseseisvuse mõtte pooldajate seas arenes nüüd organiseerimistöö jõudsasti. Energilisem organiseerija oli Gustav Lorents, praegu asunik Vaol ja riigikogu liige. Tema andmete järele kuulunud tema organisatsiooni kuni 200 liiget. Raskusi tegi sõjariistade küsimus. Korjati revolvreid igalpoolt, kus neid teati olevat. Sõjariistade saamiseks oli kavatsus tungida ühel pimedal õöl vene sõjaväe sõjariistade laos peale, millele siis avalik väljaastumine oleks võinud järgneda. Kuid enne kui need kavatsused teostusid, areteeriti Lorents enamlastest ja paljudki kaastöölised sattusid trellide taha. Enamlaste paaniline taganemine sakslaste eest päästis mehed õnneks mahalaskmisest.

Siis tuli saksa võim, mis igasugusele organiseerimistööle pani piiri. Nüüdki püüti veel luua põrandaalust organisatsiooni, aga juba Tallinnast saadud näpunäidete järele. Eeldusel, et saksa võim varem või hiljem peab langema, püüti aegsasti valmis vaadata sündsaid mehi mitmesu-

guste kohtade jaoks. Kaitseliidu organiseerijaks ja kohaliku sõjalise jõu korraldajaks kutsuti siis endine sõjaväelane Heinrich Laretei, praegune saadik Moskvast.

Arusaadav, et tegeliku kaitseliidu organiseerimisele võidi asuda alles siis, kui Tallinnas Eesti ajutine valitsus riigi juhtimise võttis enese peale. Siis algas Narvaski kiire töö kaitseliidu korraldamisel.

Eesti võim kestis Narvas seekord 15 päeva (13.—28. novembrini 1918. a.). Selle aja jooksul olid kaitseliidu teened avaliku korrakaitse, piirivalve ja kaubaainete Venemaale väljaveo takistamise asjus väga suured. Ei või ütelda, et kaitseliit siiski väga kiiresti oleks kasvanud. Mobilisatsioon oli käimas ja nooremad mehed pidid astuma sõjaväkke. Teiselt poolt olid andmed, et rahulepingu põhjal saksa väed meid kohustatud on kaitsema, kuni lääneriigid siin mingisuguse kaitsekorralduse saavad luua. H. Laretei andmete järele oli Narva kaitseliidul 25. novembril 1918. aastal umbes 100 liiget. Nendest kuludis korrakaitseks linnas umbes pooled, nii et frondile enamlaste vastu võis saata teise poole.

Narva langemise päeval, 28. nov. 1918. aastal, võitles Narva kaitseliit pealetungivate enamlaste salkade vastu käsikäes sõjaväega. Kui palju mehi kaitseliidul seekord just oli väljas, seda on andmete puudusel raske ütelda.

Seejuures ei saa jätta alla kriipsutamata tähtsat osa, mis Narva kaitsmisel etendas Vaivara kaitseliit kapten Steinmani juhatusel. Neid oli umbes 50-meheline salk, kes Narva marssis sisse isamaalauludega, mis üldiseks meeleolu tõusuks palju aitas kaasa. Nemandki näitasid üles vahiteenistuses erilist hoolt ja võitlesid 28. novembril vahvasti pealetungiva vaenlase vastu. Lahingu otsustas aga enamlaste ümberhaaramine Jõesuu poolt küljest. Saklaste taganemine oli nii kiire, et kui nad Narva linna silda õhku lasksid,

siis osa Vaivara kaitseliidust teisele poole jõge jäi ja oli sunnitud taganema üle silla riismete.

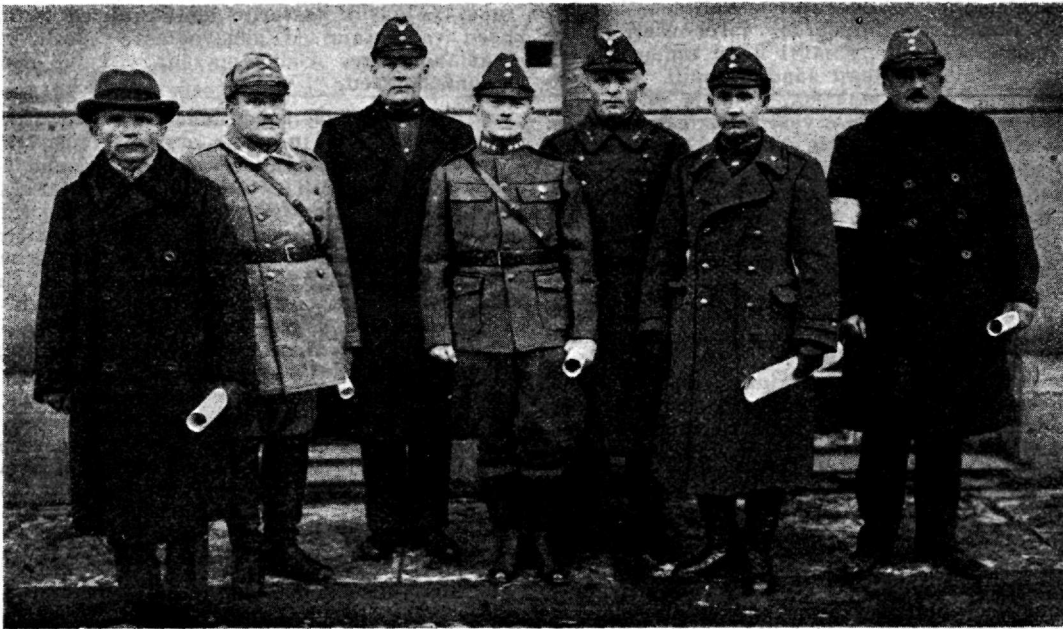
Sakslaste ootamatu taganemine tõi suuri segadusi kaitseliidu korraldusse. Kustki oli käsk suust suhu antud edasi, et nüüd igamees pöörugu tagasi oma koju. Side üksikute väesalkade vahel oli halb, ja nii sündis, et kaitseliidust suurem osa läks laiali. Paljud nendest astusid otsekohe sõjaväkke ja arvati roodudesse, teised jäid enamlaste käes olevale maa-alale ja pidid seal oma elu pärast värisema.

Järgneval ajajärgul on raske teha vahet, kus kaitseliit lõpeb ja sõjavägi algab. Narva kaitseliiduga olid läbi põimitud mitmed väeosad. Nii mängis Tallinnas korrakaitsemise mõttes üks Narva kaitseliitlaste salk õige tähtsat osa. See oli salk noori Narva kaitseliitlasi, kes Tallinna raekoja platsil detsembrikuus ajas laiali meeleavalduse, mille eesotsas keegi komissari nakkkuuega mees tegutses ässitajana. See osake kaitseliidust moodustas hiljem kapten Pauluse dessantroodu, kes Narva tagasivõtmisel esimesena Merekülas maale tuli ning linna tungis.

Teine salk Narva tegelasi astus adm. Pitka esimesesse dessantroodu. Selles salgas olid end. Vene ajutise valitsuse komissar R. Eichelmann, G. Tamvelius ja teised. See salk võttis osa dessantidest Kunda, Loksa ja Tsitre alla ning saadeti siis enamlaste vastu frondile, kus ta 1. polgu alla arvati.

Kõige rohkem Narva kaitseliitlasi organiseerus aga Tallinnas Viru roodu nime all, kuhu satustid paljud vanemad mehedki, nagu R. Kapper ja teised, kellel pikka aega tuli viibida frondil.

Uus korraldus loodi Narva kaitseliidule pärast Narva tagasivõtmist enamlaste käest. Kaitseliidu esimene heroiline ajajärk oli läbi, nüüd võis asuda rahulikule organiseerimistööle tuleviku jaoks. Selle uue ajajärgu kohta peaksid juba tokumendid kaitseliidu arhiivis alles olema.

Tallinna maleva esimesed 2. järgu kütid: Passup, Kõöbe, Raavik, Loun, Ingermann, Silber, Johanson. Pildilt puuduvad Jeets ja Raudsepp.

Tallinna maleva aastapäeva puhuks.

11. novembril s. a. pühitses Tallinna malev oma neljandat aastapäeva. Kui heidame pilgu tagasi ja vaatleme nelja aasta jooksul tehtud tööd, siis peame rahuldusega tunnustama, et oleme kodukaitse, eriti pealinna kaitse, korraldamisel suure sammu edasi jõudnud.

Iga algus on raske! Samuti olid malevale rasked esimesed, korraldamise, aastad. Tuli luua suurte vastutusriikaste ülesannetega organisatsioon, oli tarvis tema liikmed välja õpetada meie ühise kodu kaitseks.

See ei olnud kerge ülesanne! Ainult malevlaste ja pealike raugematul hoolet ja koostööl oleme jõudnud seniste tulemusteni. Oleme juba üle saanud esimestest raskustest.

Ja peab tunnustama, et nendegi esimeste aastate jooksul on saavutatud rida häid tagajärgi.

Kui esimesed aastad olid enam ettevalmistuse aastad, oli möödunud neljas aasta juba enam sihikindel tööaasta ülesseatud sihtide ja ülesannete läbiviimisel nii malevlaste väljaõppe kui ka seltskondlikul alal.

Väljaõppe alal on erilist rõhku pandud malevlaste taktikalisele ettevalmistamisele ja laskespordi edendamisele.

Selleks on korraldatud rida suuremaid malevkondade vahelisi taktikalisi õppusi ja samuti väliõppusi üksikute malevkondade ja kompaniide kaupa. Malevlaste huvi taktikaliste õppuste vastu on alati äärmiselt elav olnud, mis õppuste heale kordaminekule suurel määral kaasa on aidanud.

Eriti hoogsalt on malevas arenenud laskesport. See on ka arusaadav, sest vabatahtlik kodukaitse organisatsioon peab oskama hästi kasutada temale väljaantud relvu. Väikesel rahval peavad olema head kütid ja teiseks peab neid palju olema.

Kõik laskerajad Tallinnas ja selle ümbruses on aasta jooksul äripäeva õhtuti ja pühapäeviti kajanud meie pealinna kaitsete harjutuspaukudest. Laskurite üldine tasapind on seetõttu suuresti tõusnud, mida näitavad möödunud aasta jooksul saavutatud tagajärjed, küll omavahelistel ja üleriiklikkudel võistlustel, küll võistlustel kaitseväge üksustega ja isegi meie vennasrahva Soome paremate küttidega.

Peab märkima, et Tallinna maleva küttidel oli esimestena au heade tagajärgedega kaitsta Eesti nime välismaal laskevõistlustel.

Valusalt andis end seni tunda vastava laskevälja puudus, kus suuremal arvul malevlasi korraga harjutada oleks võinud. Tuli läbi ajada kaitseväge lasketiirudega, kuigi sagedasti malevlastel asjata tuli laskeväljal ära käia, sest kaasmalevlased olid varem kohal ja ruumi kõigile laskmiseks ei jatkunud.

Et sellest pahest üle saada, on asutud uue laskevälja ehitamisele, mis oma suurusega ja moodsama sisseseadega malevlastele paremaid harjutuse võimalusi peab pakkuma. Praegu on laskeplats ehitamisel ja malevlaste eneste tegeliku tööga on juba hulk tööd tehtud. Heal tahtl võivad maleva laskurid juba tuleval — viiendal —

tegevuse aastal oma platsil laskeharjutusi pidada ja laskesporti harrastada.

Siinjuures peab tänuga meele tuletama kaitseväge juhte, kes alati nõu ja teoga malevale abiks on olnud.

Ka sportlikul alal on möödunud aastal saavutatud häid tagajärgi, mida tõendavad malevatevahelistel ja üleriiklikkudel võistlustel saavutatud auhinnad.

Peale välisõppuste on möödunud aastal malevas korraldatud terve hulk erikursusi. Nii korraldati malevas pealike noormalevlaste, raskekuulipilduja, side- ja gaasikursused. Kursustest osavõtt oli igal alal elav ja leidis rohkete poolehoidu malevlaste hulgas.

Kursuste töö oli suuresti takistatud vastavate õpperuumide puudumisega, milline asjaolu end teravasti tunda andis. Malevlastel polnud kohta, kus kokku oleks võidud tulla õppusteks, harjutusteks või koosviibimiseks.

Et sellest üle saada, asus maleva juhatus oma maleva kodu loomisele. Kaitseleidu keskjuhatus vastutulekul on ehitamisel uus maja, mis peab koonduskohaks olema pealinna malevlastele.

Uues hoones on ette nähtud vastavad ruumid maleva ja malevkondade staapidele, noorte ruumid, õpperuumid, võimlemissaal kõige moodsama sisseseadega, klubiruumid alkoholita einelauaga, lugemistuba, veeremängu- ja piljardiruumidega. Seega kerkib malevale kodu, mis oma ajakohase sisseseade tõttu peab olema meeldivaks kogunemiskohaks pealinna malevlastele. Loodetavasti valmib ehitus lõplikult tuleva aasta suveks.

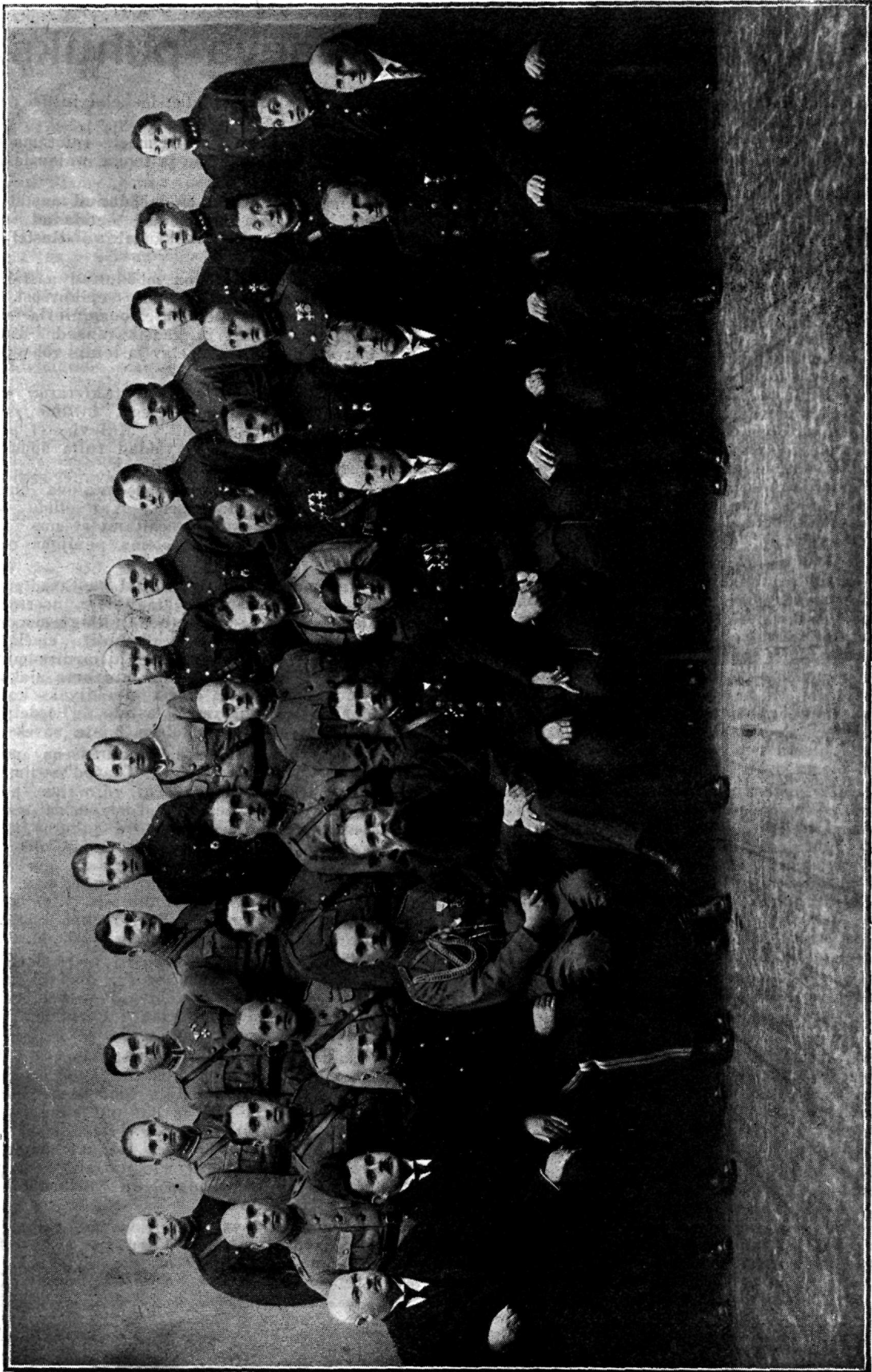
Lõpuks peab viimase saavutusena maleva ajakirja — „Tallinna Maleva Teated“ — ilmumist alla kriipsutama. Kuna seni võimalus puudus kõiki malevlasi lähemalt informeerida malevas tehtavast tööst, otsustas maleva juhatus hakata välja andma oma ajalehte, mis endas kõik tarvilised ametlikud teadaanded sisaldab. See kavatus on nüüd teostatud, kuna 1. nov. s. a. ilmus „T. M. Teadete“ esimene number. Uus ajaleht on malevas sooja poolehoidu võitnud, sest kõik malevlased on temast suurel määral huvitatud.

Eelpool loetletud küsimused on maleva elus tähtsamad, mis möödunud aasta jooksul teostamist on leidnud, vähem tähtsaid — neid ei luba käesolev ruum lähemalt hakata harutama. Seda pole ka tarviski!

Igakuks, kes möödunud aasta jooksul vähegi maleva eluga kokku puutus, nägi oma silmaga, et igalpool tehti väsimatult tööd suure innu ja armastusega. See töö on kannud vilja, — head vilja! Ergutagu saadud tagajärjed meid seda enam tööle, sest peab meele pidama: „mida raskem rahuajal, seda kergem sõjaajal!“ Seda põhimõtet õigustab meie julgeoleku kindlustamise ja kodukaitse tarvidus.

Tallinna malevale aga soovime palju jõudu ja edu edaspidises töös. Olgu see sama edukas kui möödunud aasta tegevus.

E. K.

Tallinna maleva pealik kol. F. Pinka annab kätte diploome ja auhindu.

Tallinna maleva 4. aastapäeva pühitsemine.

11. novembril s. a. pühitses meie pealinna, Tallinna malev oma neljandat aastapäeva. Päev möödus ilma erilise pidulikkuseta, kuid on seda rohkem väärt maleva sisemise olukorra kindlustamise tähisena.

Aastapäeva pühitsemine algas piduliku auhindade, diploomide ja laskurmärkide väljaandmisega kaitseliidu staabi ees, kuhu oli üles rivistatud maleva lipp ühes aurühma ja orkestriga. Auhinnamõistjaid oli kogunenud võrdlemisi rohkesti, mis tõendab, et möödunud suve jooksul on kõvasti tööd tehtud nii sportlisel kui ka laskeasjanduse alal. Muu seas jagati ka välja esimesed II klassi kütide rinnamärgid, arvult üheksale kütile. Märkide väljajagamist toimetas maleva pealik kolonel F. Pinka, kes lühidalt tänas kõiki võitjaid ja neile edu ja õnne soovis edaspidises arenemises.

Pidulikule sündmusele oli ilmunud ka peastaabi ülem kolonel J. Maide ja hulk kaitseliitlasi ja tuttavaid.

Rõõmsas meeleolus marssisid kokkutulnud kaitseliitlased peale tseremonii lõppu orkestri saatel läbi linna kinoteater „Grand-Marina“ juure, kus aastapäeva puhul oli korraldatud pidulik aktus. Aktusele kogunes kl. 11 üle paarituhande kaitseliitlase ja nende perekonnaliikme. Kinoteatri lava, kuhu oli üles seatud maleva orkester, oli ehitud rohelisega. Tagaseina ehtis suur rahvusvärvide rosett, mille ees seisis maleva lipp ühes vastavate auvahtidega.

Kutsutud külalistena olid aktusele ilmunud kaitseliidu ülem kindral Roska abikaasaga, kindralstaabi ülem kindral Tõrvand, 3. diviisi ülem kindral Unt, kaitseliidu peastaabi ülem kolonel Maide ja teised kõrgemad sõjaväelased ja kaitseliidu pealikud.

Aktus algas maleva orkestri poolt ette kantud avamänguga „Tule koju“, millele järgnes maleva pealiku kol. Pinka poolt lühike möödunud aastase tegevuse aruanne. Tähtsamate saavutustena võib märkida kolm suurt ettevõtet: maleva uus kodu jõuab varsti katuse alla, laske-

Vastas pildil: Tallinna maleva pealikute kogu 11. novembril 1928. a.

Esimene rida (vasakult paremale): maleva majanduspealik hra J. Habicht, majanduspealiku abi dir. P. Kurvits, 6. malevkonna pealik hra F. Uibopuu, 6. mlvk. pealiku abi hra J. Zimmermann, mal. propagandapealik hra E. Peterson, kaitseliidu ülem kindral J. Roska, maleva pealik kol.-leitn. F. Pinka, maleva pealiku abi n.-ltn. K. Terras. 6. mlvk. propagandapealik dir. N. Kann, kaitseliidu peastaabi ülem kol.-ltn. J. Maide, Lõuna mlvk. pealiku abi lipnik P. Reintam; teine rida: Kopli mlvk. peal. abi hra F. Mäggi, Kalevi mlvk. peal. abi kapten B. Abrams, Kopli mlvk. pealik kapten A. Terras, Kalevi mlvk. pealik leitn. W. Pajusson, eskadronipealik hra A. Kepper, Nõmme mlvk. pealik A. Odenberg, Tehnilise mlvk. pealik ins. H. Reter, Ida mlvk. pealik van.-leitn. J. Klaar, mal. spordipealik hra J. Kauba, vanem instruktor leitnant H. Ingerman, mal. spordipeal. abi hra J. Trumm, mal. majanduspeal. abi hra V. Both; kolmas rida: 1 mlvk. pealik hra G. Neumanskraft, Sadama mlvk. pealik hra E. Manitzky, 1 mlvk. pealiku abi hra K. Busch, orkestripeal. abi hra K. Laus, instruktor n.-leitnant E. Kask, orkestripealik hra A. Kirikal, raske kuuip. komp. pealik hra L. Tint, mal. käskudetäitja pealik hra O. Suursõöt, mal. sidepealik hra O. Muro, eskadronipealiku abi hra J. Oja, instruktor lipnik H. Silber, mal. sekretär hra A. Tähe, soomusautode rühma pealik hra A. Loun.

Kosmeetika- ja parfümeeria-
kaubad
suures valikus

Majapidamise tarbeained

PARFUMS

HARJU T. 41. NARVA M. 42.

◆

HAMBAPASTA
„ISIS” KREEM
„ISIS” PUUDER
„ISIS” SEEP ~
KOIK VÄLISMAA
LÖHNAÕLID,
PUUDRID JNE.

◆

tiir on valmimisel ja maleva häälekandja ilmub juba.

Surma läbi lahkunud malevasi mälestatakse püstitõusmisega, mille järel orkester mängib „Jumal, sul, ligemal“.

Edasi ütleb maleva pealik tänu kaitsevääle, seltskonnale, ajakirjandusele, naiskodukaitsesele ja kõigile malevasile, kes oma nõu ja teoga malevale on olnud abiks. Kõne lõpeb vaimustava lauluga „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“.

Peale orkestriettekandeid asub kõnetooli 6. malevkonna propagandapealik hallpealine dir. N. K a n n, kes oma nooruslikus vaimustavas kõnes kõiki kutsub kaasa raskete võitlustega saavutatud iseseisvuse kindlustamisele.

„Vabadust on raskem hoida kui võita, seda iseäranis väikerahvastel. Seepärast tuleb kõigil, kes vabadust armastavad, olla valvel oma kodu kaitseks. Iga mees, kelle rinnus tuksub julge süda, peab kõik tegema, et kaitsta enda ja rahva varandust, et ei tuleks enam ette 1. detsembri sarnaseid üllatusi. Mida suurem on julgeolek, seda suurem on rahva ettevõtlikkus ja töötahe. Siis hakkavad haljendama kõik meie põlud ja aasad. Õnn ei asu mitte üksnes suurniku palees, vaid palju sagedamini kehva mehe kamb-

rikeses. Kaitseleit ei ole mitte ühe, vaid kõikide kihtide kaitseleiduks. Kõik peavad olema valvel oma kodu kaitseks,“ lõpetas kõneleja suurte kiiduavalduste saatel.

Järgnesid meeskvarteti — hrad Ots, Arder, Vissmann ja Raag — ettekandel „Meestelaul“, „Kõjuigatsus“ ja lisapalana „Isamaa ilu hoieldes“, mille eest avaldati rohkesti kiitust.

Lõpusõna ütles maleva juhatuse liige hra Fr. Uibopuu, kes hoogsas kõnes tuletas meele, et „vanad eestlased hoidsid alati püha tuld, et ei pääseks võidule külmus ja võõrsus. Meie, kaitseleitlased, oleme riigi ja rahva verest need mehed, kes praegu seda tuld hoiavad. Kuid meie ülesanne ei ole mitte ainult hoida alal seda tuld oma südames, vaid levitada sellest sädemeid ka laiemate rahvahulkade südamesse, puhudes seda tuld lõkkele. Kui meie kõik oleme kindlas usus valmis oma kodu kaitsma ja hoidma, siis jääb Eesti igavesti seisma ja igavesti vabaks!“ Kõne lõppes ühise lauluga „Eestimaa, mu isamaa“.

Seega oli aastapäeva pühitsemise ametlik osa läbi ja iga kaitseleitlane läks koju sisemise rahuldustundega, teades, et uus tegevusaasta saab sama edukas olema kui möödunud.

E. K.

Laskemeistervõistlused Valga malevas.

Niipea kui malevlastele sai teatavaks, et meistervõistlused korraldatakse 2. septembril, oli märgata iseäralist elavust laskurite ridades. Hommikul vara ja õhtul hilja kostsid paugud laskerajalt. Valetati kirpe, seati dioptreid ja päikesekaitseid sihikuraamile. Palavlikus töös mõõdusid päevad enne võistlust. Igal oli soov saada esimeseks oma klassis. Võistluse ärevus hoidis pingul ja 2. septembril vara hommikul võis kohata mitutki malevast laskerajalt, kes olid tulnud sinna, et veel kord enne võistlust proovida oma tulirelva täpsust, silma teravust ja kätt.

Kell 09,30 loositakse võistlejate järjekord. *Alea jacta est.* Esilaskureil tuleb panna esimesena oma võimed kaalule. Ilm on alguses selge, kuid eemal paistavad üksikud pilverünkad, mis ei lase ennustada head. Peagi tõuseb tuul ja esimesed vihmatibad tervitavad laskureid. Varsti aga valab vihma alla nagu oavarrest. Tuleliinil asuvad maleva tuusad, kellede hulgast loodetaksegi tulevat meister esilaskurite klassis. Kuid nagu eelpool tähendatud, töötavad loodusejõud ise selle vastu ja loorberid peab löikama keegi teine. Kirutakse taevataati. Järjekorda ootavil säravad silmad, sest ilm muutub soodsamaks ja seega võimalus tulla esimeseks kergem. Parajasti, kui kolmas vahetus astub tuleliinile, pistab päike oma naeratava pilgu pilve tagant välja just nagu õnnistades, et siit peab keegi tulema meistriks. Nii see oligi. Jõgeveste kompanii pealik Voldemar Tõevälja laseb välja 154 silma ja omandab esilaskurite klassis maleva meistri nime. Aeg on veninud lõunasse ja peaaegu kõigil tunduvad vöörihmad üsna lõtvadena ümber keskmise kehaosa. Selle pahe kõrvaldamise eest on hoolitsenud virgad naiskodukaitse liikmed. Asutakse võtma kehakinnitust. Peale einet on järjekord II klassi laskureil. Kes tuleb meistriks? Teada on neli tugevamat vastast — spordipealik Alfred Neuland, rühmapealiku abi Verner Neumann, malevased Johannes Kruustük ja Ervin Kikas. Kõik on harjutustel lasknud välja tublisti üle saja silma.

Kuid täna paistab, nagu oleks õnn pöörnud selja või on see võistluse palavik, keegi ei saavuta harjutustel väljalastud tagajärgi. Siiski meister tuleb nende nelja hulgast ja just kõige nooremale naeratab õnn. Malevane Johannes Kruustük laseb välja 98 silma ja omandab II laskurklassi meistri nime.

I laskurklassis loodetakse kindlasti tulevat meistriks jaopealiku abi Viktor Saralit, kuid 2 silmaga kaotab ta malevaselase Gustav Orgile, kes 85 silmaga tuli meistriks. Spordipüssidest laskmises ennustati õigesti. Rühmapealik Hugo Kruustük saavutas 119 silma ja nüüd ollakse kindel, et tema saab selle au osaliseks, mis ka tõestus.

Püstolitest laskmises on raske ennustada, kes tuleb meistriks. Räägitakse ühe ja teise nime. Kõige tõsisemateks vastasteks peetakse veltveebel Jeremei Seppa ja rühmapealikut Hugo Kruustük. Esimese seeria tagajärjed annavad kõigile enam lootust Jeremei Sepale, kuna Kruustükil ebaõnnestus esimene seeria. Teise seeriaga parandab ta tublisti oma lasketagajärgi ja kolmandaga, lastes välja 41 silma, pääseb esikohale, saavutades kogusummas 109 silma, lüües veltv. Seppa 3 silmaga.

Meistervõistlusi jälgis ka kaitseleidu ülem kindral Roska, kes oma kõnes pärast võistlusi kriipsutas alla laskeosavuse tähtsust meie väikeste riigi ja kalli kodu kaitse töös.

Rahuldustundega laskusid nii võitjad kui ka teised laskerajalt, sest jällegi oli midagi õpitud ja saadud karastust tulevaseks tööks.

J. P.—n.

16-aastane laskemeister J. Kruustük.

Kaitseliitlaste kindlustamine.

Kaitsevaelasi huvitava kindlustusküsimuse asjus pöörasime järelepärimisega Esimese Eesti Kindlustuse Seltsi EEKS, as. 1866. a. kui vanema kindlustusseltsi poole Eestis, mille peakontor asub Tallinnas, Lai tän. nr. 1, oma majas.

Sealtpoolt seletati meile lahkesti, et selts toimib elu-, kapitali-, kaasavara-, matmiseraha- ja pensionikindlustusi kaitseväelastele, kaitseliitlastele ja kodanikkudele. Soovikorral võib iga kindlustaja kindlustuslepingut-poliisi täiendada tingimusega, et kindlustussumma maksetakse

välja ka siis täielikult, kui kindlustatu surm rahvarahutuste ja revolutsiooni ajal juhtub ehk nende tagajärjel saadud haavadest ja vigastustest tingitud.

See poliisi täiendus ei too kindlustajale lisakulusid preemia kõrgenduse näol, vaid selts toimib neid lisatingimustega täiendatud kindlustusi hariliku preemiaga, ilma mingisuguse lisata.

Selts annab kõigile kindlustusest huvitatuile teateid kindlustuse asjus täiesti maksuta.

Julgesti astub iga kodukaitsja välja, kui
tema elu ja kapital kinnitatud vanemas
kinnitusseltsis Eestis

Esimene Eesti
Kinnituse Selts EEKS

asuf. 1866. aastal.

Tallinn, Lai 1. nr. 1.

Kõnestraat 7-85.

EESTIMAA PIMEDATELE ABIANDMISE SELTS.

Tallinn, Tõnismägi 8. -- Kõnetr. 16-43.

H a r j a t ö ö k o d a

valmistab mitmesuguseid harju, jalamatte, turukotte jne.

Võetakse vastu tellimis- ja parandustöid.

Töö kiire ja korralik.

Müük laos en gros ja en detail.

Edasimütijaile kõrged 0/0 0/0.

Kõige soodsam ostukoht Eestis.

Kõige soodsam ostukoht Eestis.

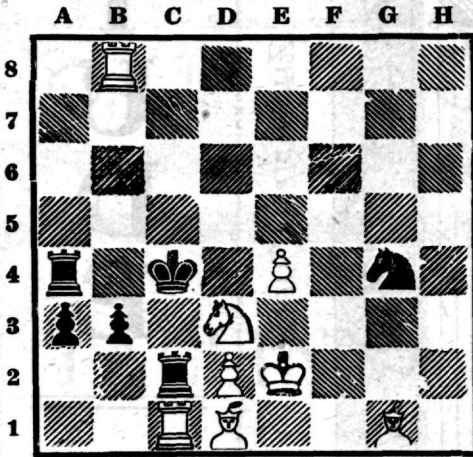
Male.

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 62.

Kokku seadnud Karl Karu.
„Kaitse Kodu!“ originaal.

Mustad.

Valged.

Valged: Ke2, Vb8 ja c1, Od1, ja g1, Rd3, Ed2, ja e4.

Mustad: Kc4, Va4 ja c2, Rg4, Ea3 ja b3.

Valged algavad ja annavad matt k a h e samuga.

Lahendused palutakse saata: Tallinn, Narva maantee nr. 26, krt. 6, A. Burmeistrile.

Dr. A. Deckeri ülesande nr. 59 lahendus:

1. Lc6—e8!, Ka5—b4,
2. Le8—e1 annab matt.

1. (Lc6—e8), Ka5—a6,
2. Le8—a8 annab matt.

1. (Lc6—e8), b5—b4,
2. Le8—a4 annab matt.

Õiged lahendused saatsid: Felix Rosenberg, n. allohv. E. Riisk, B. Kärner, Evald Karp ja stud. techn. S. Levitski (Tallinnast), Martin Villemson (Pärnust), E. Lagsdin (Riiast).

Väljaandja: Kaitse Kodu staap.

Vastutav toimetaja: V. Neggo.

Tegev toimetaja: E. Jalak.

Kelli,
kuld-
hõbe- } asju
kristall- }
ja spordiauhindu
suures valikus

soovitab

Th. Grün & Co.
Harju t. 28.

Samas on kella- ja kullasepa-
töökoda.

Töö korralik, odav ja kiire.

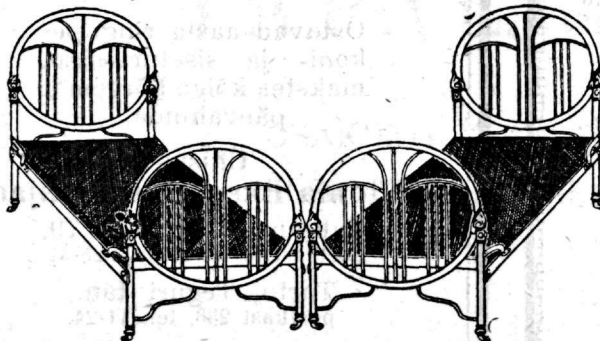
ED. MÖLLERSON

raudvoodi- ja traatvõrgutehas

Kopli tän. 10

Tallinn

Kõnefr. 26-70

Soovitab

oma tehases valmista-
tud kuulsaid raud

OVAL

ja teisi VOODEID.

GEORG

Pikk tän.
16

K O S U I A D

à 35 s.

Zur Erfrischung

STUDE

Langstr.
16

BOSCO-NAHAVÄRV

kõige parem abinõu kantud jalanõude ja muude nahkasjade värskendamiseks ja värvimiseks. Saadaval kõigis varjundites.

RENOBLANK

vedelik, mis puhastab plekkidest ja annab läiget jalanõudele igasugusest nahast ja kõigis värvides.

NOXALINE

parim abinõu läike uuendamiseks kantud lakk-jalanõudele.

Saadaval parematest rohu- ja saapakauplustest.

BOSTON BLACKING COMPANY,
HELSINGBORG, ROOTSI.

Esindus ja ladu:

KAUBANDUS- & TEHNIKA-KONTOR
„VIRONIA“

H. Simm & Ko., Tallinn, Pikk t. 58.
tel. 22-02.

Kõige suurem põllumajandus-ühistegeline

liha-eksportäri

Eestis

ÜHISUS

„ESTONIA EKSPORTTAPAMAJAD“

Oma eksporttapamajad
Tallinnas ja Tartus.

Ostavad aasta ringi pe-
koni- ja siseturu-sigu,
makstes kõige kõrgemat
päevahinda.

Ühisus

„Estonia Eksporttapamajad“

Tallinn, S. Tartu m. 79,
postkast 33, tel. 29-53 ja 25-51.

Tartu, Teguri tän.,
postkast 236, tel. 11-24.

GUSTAV BECKER'i ja KIENZLE
põranda, seina- ja äratajaid-
kelli.

Saadaval ka põranda- ja seinakellade värke.

O.-Ü. J. R U B I N ASUT. 1880.
VIRU TÄN. NR. 17.

TALLINNA KREDIIT PANK

ASUT. 1907

TALLINNAS, SUUR KARJA TÄN.

OSAKONNAD

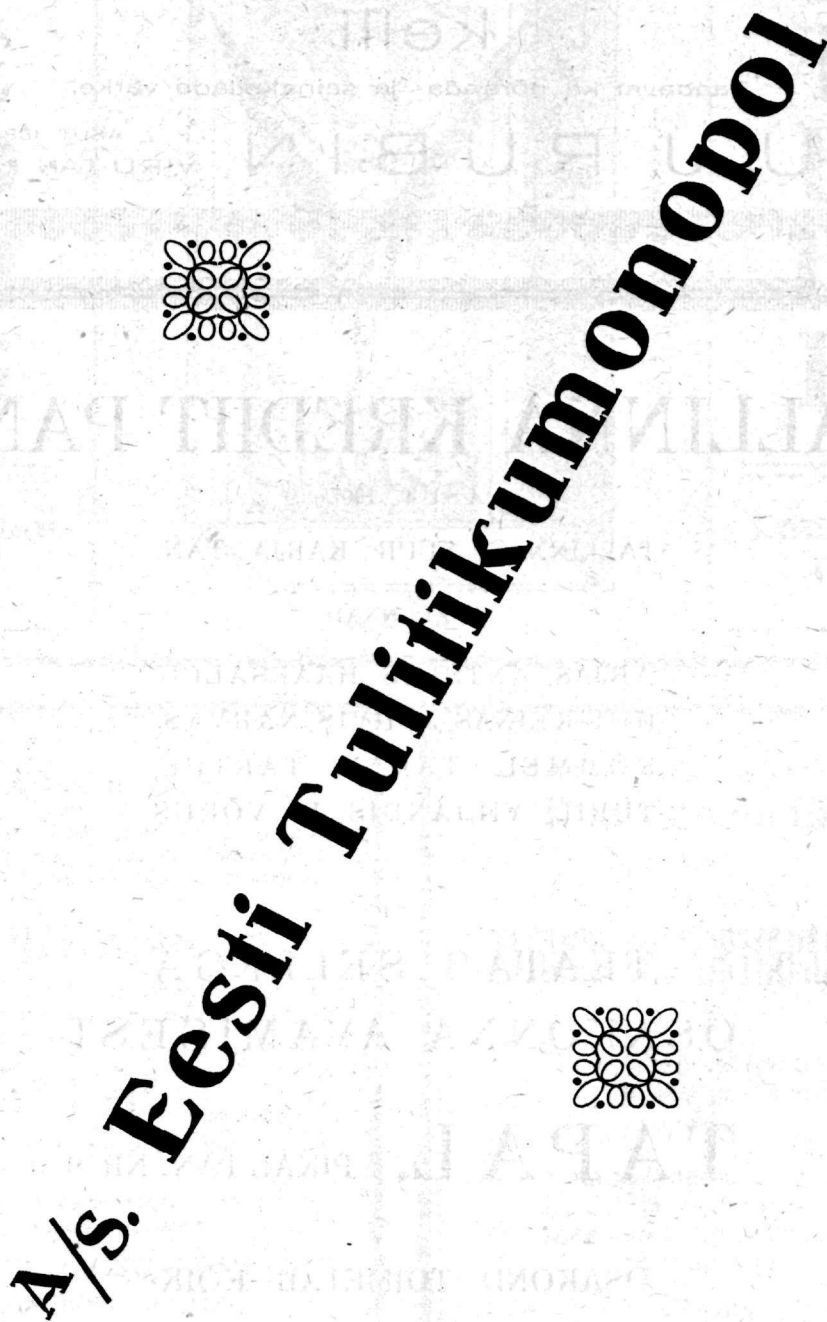
ABJAS, ANTSLAS, HAAPSALUS,
HIIU-KEINAS, JÕHVIS, NARVAS,
NÕMMEL, TAPAL, TARTUS,
TÜRIL, VILJANDIS JA VÕRUS

TEATAB SELLEGA
OSAKONNA AVAMISEST

TAPAL, PIKAL TÄN. NR. 9

OSAKOND TOIMETAB KÕIK-
SUGU PANGAOPERATSIOONE

JUHATUS

A/s. Eesli Tulitikumonopoli

V. I. Gorbatshev & Pojad

Tallinnas,

Estoonia puiestee 15, kõnetraat 12-55.
Firma asut. 1895. a.

Nahakaupade, hobu- seriistade ja jalanõu- de ladu.

Müük vabrikuhindadega.

SADULSEPA-TÖÖTOAD.

Võetakse tellimisi kõiksugu
sadulsepa-, muude nahatöö-
de ja paranduste peale vastu.

Müük suurel ja väikesel arvul.
Hinnad soodsad.

Naumann

Õmblusmasinad

Naumann, Pfaff,
Vesta

Üldheaduses võida-
vad kõiki. Maksuta
ilutikandus

KUDUMISMASINAD

Valter's Gloriosa

töötavad kauakestvalt ja kiitvalt.

JALGRATTAD

Naumann, Mars, Juno ja Royal pare-
mad parimatest. Soodus järelmaks.

Kr. Saar & Ko.

TALLINNAS, Estoonia puiesteel 27
Tel. 26-69. Tartus, Raekoja 2, tel. 6-94.
Rakveres, Jõhvis.

MOODSAD MÕOBLID, MIS TEID RAHULDAVAD

Soovitame laost

MAGAMISTOA- MÕOBLEID

toa sisseadetena kui ka
üksikmööblitena

Palume tutvuneda meie mit-
mekesiste modellidega meie
laos, vabriku juures.

Soodsad järelmaksu
tingimused.

MÕOBLIVABRIK
A.-S.

„MASSOPRODUKT“

S. Tartu m. 61-d, telef. 18-96.

Šokoladi-, biskviidi-
ja kompekivabrik

Ginowker & Ko.

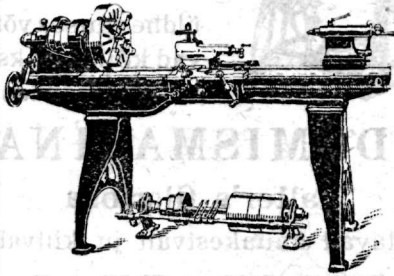
A.-S.

S. Tartu m. 23 ja Caulupeo 3
Telef. 15-54 ja 16-37

A./S. W. Schneider ja Ko.

Tallinnas

soovitab odavate hindadega

raua-, puu- ja kõiksugu teiste tööstuste masinaid, mootoreid ja lokomobiile.

Rehepeksugarnituure, niidumasinaid, Heiligenbeili sahu j. n. e.

Plekki, terast, rauda, ehitusmaterjale j. n. e.

Masinarihmu, -õlisid j. n. e.

D. W. F. kuulilaagreid.

Malm, vask ja nikeldatud kaalu kilogramm-vihte j. n. e.

A./S. W. Schneider ja Ko. Tallinnas.

Telefonid: 4-01, 4-02, 18-42, 26-34.

UUDIS! Tähtis laskesportlastele! **UUDIS!**

Ilmus trükist K. L. peastaabi väljaandel

Spordipüssi 50 m kümneringiline m ä r k l e h t.

Uus trükk on paremal paberil, kohasemas formaadis ja varustatud tarviliste pealkirjadega, nii-et seda märklauda võib kasutada õpelaskmisel kui ka laskevõistlustel.

Müük peastaabi õppe- ja spordiosakonnast en gros ja en detail.

Hind 1½ senti tükk.

Hind 1½ senti tükk.

A.-S. „SILVA“

Tallinn, Merepüestee 17.

Telegr. aadress: „Silva-Tallinn“

Telefonid:

juhatus: 21-38 ja 9-00 kauplus: 18-09 ja 21-37
kontor: 13-80 ja 9-29 metsaosakond: 13-20 ja 21-39

Igasuguste põllutööriistade ja masinate ladu ja müük.

Igasuguste ehitusmaterjalide,

nagu palkide, laudade, lubja, tsemendi, gipsi, katusepapi, katusepleki, iga sorti raua, raudtalade, naelte jne. ladu ja müük.

Igasuguste metsamaterjalide ost, ümbertöötamine, müük ja eksport.

Igasuguste naftasaaduste ladu ja müük.

„SHELL“ petrooleumi, bensiini ja õlide ainuesindus Tallinnas.

Ameerika „McCormick'u“ mootorite, vilja- ja heinaniitjate ning teiste põllutööriistade ainuesindus Eestis.

Th. Fiöther'i põllutöömashinade ja riistade ainuesindus Eestis.

Ameerika „FIRESTONE“ autokummide ainuesindus, ladu ja müük.

Ameerika „STUDEBAKER“ automobillide ainuesindus Eestis.

Ameerika „BROCKWAY“ veoautode ainuesindus Eestis.

ARSENAL

Tallinnas, Suur Karjamaa t. 1

☐☐☐ Telefonid Arsenali keskjaama kaudu ☐☐☐

Võtab vastu peale sõjaministeeriumi tellimiste ka tellimisi teistelt riigiasutustelt, eraisikutelt ja -ettevõtjatelt peamiselt autode, mootorite ja muude masinate osade, koonus-, figu- ja igasuguste teiste hammasrataste, figufreeside, kuivade, määrgade ja poolmäärgade elementide, hobuseraudade, vankrite, plekksepa-, peenlukusepa-tööde, lekaalide ja schabloonide valmistamise peale,

igasuguste laskeriistade, sihtimise ja optiliste abinõude parandamise ja kor-daseadmise tööde alal,

toimetab auto-kummide uuendamist, mahavõtmist ja pealepressimist, hinnaga 3,50 kr. kummi pealt, rataste valmistamist ja rautamist (viitsa pealetõmbamist) külmalt, pressi abil, milliste viitsade paksus on kuni $\frac{3}{4}$ ja laius kuni 6 tolli, ratta läbimõõdu juures kuni 170 sm. või 67 tolli, samuti ka tarvitusel olevate raste rattaviitsa pingutamist (kokkupressimist), ilma viitsa maha võtmata.

Vasevalu kuni 100 kg. iga üksik tükk ja teeb stantsimise, ni-keldamise, mustamise, elektrotehnilisi ja muid töid.

∴ Hinnad ajakohased. ∴

PÖLLUMEESTE KESKPANK

Tallinn, S. Karja 3. - Telef. 1-80.

Võtab raha hoivule

ja maksab ajakohast kõrget protsenti.

Annab laenusid

vekslite, obligatsioonide ja mitmesuguste muude kindlustuste vastu.

Saadab raha

kõigisse kodumaa linnadesse ja alevitesse.

Toimetab kõiki muld pangaoperatsioone.

Juhatus.

MASINAEHITUSVABRIK

FRANZ KRULL,

AKTSIASELTS
TALLINN.

Telegr. address:
Krull Tallinn.

Telef. 4-20
19-73

Eriala:

Kunstjää- ja külmutussiseseadeid igasuguseks otstarbeks: liha, kala, puuvilja alalhoidmiseks, õlevabrikutele, meiereidele, keemiavabrikutele, haigemajadele, vagunitele, laevadele, vöörastemajadele jne.

Täielikud piimatalituse sisseaadad.

Keskütte radiaatorid.

Kanalisatsioonitorud.

Aurumasinad — pumbad — auru-

katlad.

Reservuaarid ja kõiksugu katelsepa-

tööd.

Lokomobiilid, turbamasinad, trans-

portöörid.

Põllutöö- ja majatarbed, nii kui: adrad, vankripussid, pliidad, siibrid, restid, pajad, ahjuksed, sahaterad, hõlmad ja kõiksugu

Valamis- ja sepatööd.

Täielikud viinavabrikute sisseaadad, rektifikatsioonid, tárklisvabrikud, terpentini- ja tõrvaajamise vabrikud, linaseemne- ja põlevkiviõli ajamise sisseaadad, nahaparkimistruumid jne.

EELARVED JA NÕUANDED TASUTA JA RUTTU.